

GOSPODARKA PLANOWA

Nr 1

Warszawa, styczeń 1950 r.

Rok V

TREŚĆ NUMERU

KOMUNIKAT PKPG

METODA, ZADANIA I ZASADY PLANOWANIA — *Br. Minc*

NAJBLIŻSZE ZADANIA STATYSTYKI W POLSCE LUDOWEJ — *Z. Padowicz*

ZADANIA BANKU ROLNEGO — *L. Makowski*

O UPŁYNNIENIE REMANENTÓW ZBEDNYCH I NADMIERNYCH — *H. Witkowski*

Z RADZIECKICH DOŚWIADCZEŃ GOSPODARCZYCH: UMOWA GOSPODARCZA NARZĘDZIEM WYKONANIA PLANÓW PAŃSTWOWYCH — *I. Baranow*

PLAN PIĘCIOLETNI WĘGERSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ

PLANOWANIE HANDLU ZAGRANICZNEGO W CZECHOSŁOWACJI — *P. Czerwiński*

UWAGI I NOTATKI

Pozorne deficyty w obrocie towarowym — *Lind.** O oszczędzaniu drewna — *inż. A. Niereński **

O statystyce budowlanej — *B. D.*

Z KRONIKI PLANOWANIA

Narodowy plan gospodarczy w wykonaniu.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNY

O wynikach wykonania planu odbudowy i rozwoju gospodarki ZSRR w r. 1949 * Organizacja pracy i płacy w kolchozach * O niektórych zagadnieniach handlu i finansów Chin Ludowych * Wykonanie planu węgierskiego za III kw. 1949 r.

Z WYDAWNICTW GOSPODARCZYCH

Polskie czasopisma komunikacyjne * Z prasy czzechosłowackiej * Wydawnictwa nadesłane.

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY WYDAWNICTW GOSPODARCZYCH, rok IV (1950), zeszyt 1.

W Y K O N A N I E
NARODOWEGO PLANU
GOSPODARCZEGO
N A R O K 1 9 4 9

NARODOWY Plan Gospodarczy na r. 1949 wykonany został z nadwyżką. Rozwój współzawodnictwa pracy, stanowiącego podstawowy czynnik o walce mas pracujących o wykonanie planu, osiągnął szczególnie wielkie rozmiary w IV kwartale ub. r. w wyniku podjęcia przez klasę robotniczą zobowiązań produkcyjnych dla uczczenia 70-ej rocznicy urodzin Generalissimusa Stalina.

Według tymczasowych danych wykonanie Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1949 kształtowało się jak następuje:

I. WZROST PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ

Plan produkcji przemysłowej według wartości w cenach 1937 r. wykonany został w 113 procentach. Wartość produkcji w r. 1949 przekroczyła poziom produkcji z r. 1948 o 23%. Produkcja przemysłu wielkiego i średniego przekroczyła poziom przedwojenny o 75%.

Plan produkcji przemysłowej na IV kwartał 1949 r. został wykonany w 108%.

W listopadzie i grudniu przemysł polski wykonywał produkcję ponad trzyletni Plan Odbudowy Gospodarczej, który został wykonany w okresie 2 lat i 10 miesięcy. W ciągu 3 lat (1947 — 1949) ministerstwa przemysłowe oraz Ministerstwo Leśnictwa i Żeglugi osiągnęły wartość produkcji 38.865 miln. złotych w/g cen z 1937 r., co oznacza przekroczenie planu trzyletniego o 9%.

Poszczególne ministerstwa wykonały plan produkcji przemysłowej na r. 1949 w sposób następujący:

	% wykonania planu	w porównaniu z r. 1948 w %
Ministerstwo Górnictwa i Energetyki	103	110
Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego	111	124
Ministerstwo Przemysłu Lekkiego	115	131
Ministerstwo Przemysłu Rolnego i Spożywczego	121	119
Ministerstwo Leśnictwa	115	119
Ministerstwo Żeglugi	115	169

Wykonanie planu produkcji w/g ilości kształtowało się jak następuje:

% wykonania planu w porównaniu z r. 1948 w %

Energia elektryczna (CZE)	105	109
Węgiel kamienny	100	106
Koks	108	114
Ropa naftowa	107	108
Benzyna	130	123
Sól kamienna	114	106
Surówka	105	113
Stal surowa	113	118
Wyroby walcowane	111	115
Cynk	108	110
Ołów	105	106
Ruda żelazna	105	106
Wagony towarowe (węglarki)	112	101
Ciągniki (traktory)	125	208
Motocykle	102	194
Rowery	122	122
Maszyny wirujące	138	148
Zarówki oświetleniowe	122	154
Kwas siarkowy	101	126
Soda kaustyczna z granulowaną	101	119
Elektrody węglowe	130	226
Azotniak	120	106
Superfosfat mineralny	110	142
Barwniki	126	122
Tkaniny bawełniane	107	115
Tkaniny wełniane	106	116
Tkaniny jedwabne	118	129
Jedwab sztuczny	124	127
Wyroby dziane	146	153
Skóry podeszwy	112	139
Obuwie skórzane	123	141
Miazga drzewna	104	107
Celuloza	106	108
Papier	107	107
Cement	120	131
Wapno palone	118	120
Cegła pełna i dziurawka	112	131
Porcelana stołowa i elek-trotechniczna	121	127
Szkło okienne	103	101
Meble gięte	119	148
Zapałki	114	111
Cukier	120	119
Cukierki i czekolada	150	164
Pиво	137	162

Pomimo wykonania planu z nadwyżką przez cały przemysł, na niektórych odcinkach plan nie został wykonany. W szczególności Ministerstwo Górnictwa i Energetyki nie wykonało planu wydobywania węgla brunatnego (osiągnięto 92% planu). Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego nie wykonało planu produkcji obrabiarek do metali i drzewa (97%), wagonów osobowych

*) Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego ogłosiła komunikaty o wykonaniu planu w trzech kwartałach 1949 r. PKPG ogłasza obecnie komunikat o wykonaniu planu w całym roku 1949, i w związku z tym nie ogłasza odrębnego komunikatu o wykonaniu w IV kwartale.

(82%), parowozów normalnotorowych (84%), akumulatorów przenośnych (84%), aparatów telefonicznych (73%), odbiorników radiowych (73%), sody kalcynowanej (95%). Ministerstwo Przemysłu Lekkiego nie wykonało planu produkcji przędzy bawełnianej (98%).

Mimo nie wykonania planu — produkcja obrabiarek w/g tonażu była większa o 29% od produkcji w r. 1948, odbiorników radiowych o 78%, sody kalcynowanej o 20%, przędzy bawełnianej o 10%, wagonów osobowych o 1%.

II. WZROST PRODUKCJI ROLNICZEJ

W dziedzinie produkcji roślinnej osiągnięto przy sprzyjających warunkach klimatycznych produkcję trzech zbóż w ilości około 9,6 miln. ton, co stanowi wzrost o 7% w porównaniu z r. 1948. W produkcji żyta osiągnięto około 6,8 miln. ton, tj. o 7% więcej niż w r. 1948, a pszenicy około 1,8 miln. ton, tj. o 10% więcej.

Zadania planu w zakresie plonów zostały przekroczone, przy czym uzyskano w pszenicy 104%, a w życie 117%.

Powierzchnia zbiorów w r. 1949 w porównaniu z r. 1948 zwiększyła się o 3,8%, osiągając 14.804 tys. ha. W porównaniu z rokiem poprzednim pogłowie bydła wzrosło o 11%, trzody chlewnej o 20%, owiec o 16%, koni o 11%.

Liczba czynnych traktorów osiągnęła planowany stan 15.500 sztuk, tj. o przeszło 8% więcej niż w ub. r. W przeważającej większości gmin wiejskich zostały zorganizowane Spółdzielcze Ośrodki Maszynowe. Ponadto rozpoczęły działalność Państwowe Ośrodki Maszynowe.

Plan zaopatrzenia rolnictwa w nawozy sztuczne został przekroczony. W porównaniu z rokiem 1948 zaopatrzenie w nawozy azotowe wzrosło o 15%, potasowe o 74%, fosforowe o 89%, a w wapno nawozowe ponad 3, 5-krotnie. W r. 1949 nastąpił dalszy wzrost powierzchni uprawy gospodarstw rolnych władania publicznego, które osiągnęły obszar 1.763 tys. ha, tj. 8,4% całego obszaru ziemi użytkowanej rolniczo. Plany zbóż w gospodarstwach władania publicznego były większe od przeciętnych w całym rolnictwie w pszenicy o 22%, w jęczmieniu o 21%, w życie o 2,3%.

Kontraktacja w rolnictwie objęła ogółem około 1 miln. gospodarstw rolnych. Plan kontraktacji roślin wykonano w 110%. Ogólny obszar upraw zakontraktowanych roślin był o 59% większy niż w 1948 r. Plan kontraktacji w zakresie produkcji zwierzęcej został przekroczony w trzodzie chlewnej tuczzonej o 25%, a w trzodzie chlewnej bekonowej o 75%.

III. ROZWÓJ KOMUNIKACJI

Koleje normalnotorowe wykonały roczny plan przewozu towarów w 101%, co stanowi wzrost o 15% w porównaniu z 1948 rokiem. Plan przewozu osób został wykonany w 112%, przekraczając o 13% przewozy z roku 1948.

Plan przewozów towarowych na IV kwartał wykonany został w 114%, a przewozów osobowych w 117%.

Przeciętny załadunek na dobę wzrósł w porównaniu z r. 1948 w zakresie węgla i koksu o 33%, rudy o 21%, cementu o 39%, ropy i przetworów naftowych o 3%.

Państwowa Komunikacja Samochodowa wykonała plan przewozu osób w 121%, przekraczając o 64% przewozy r. ub. Długość obsługiwanych linii wzrosła w porównaniu z 1948 r. o 40%.

Plan przewozu towarów wykonano w 149% przekraczając 9-krotnie przewozy z 1948 r.

Plan przeładunku portów morskich nie został w całości wykonany. W porównaniu jednak z r. poprzednim przeładunki w portach wzrosły o 2%. Żegluga morska przekroczyła plan przewozu towarów o 5%, co stanowi wzrost o 4% w porównaniu z r. 1948. W przewozach osób plan wykonano w 106%.

Plan przewozu towarów przez żeglugę śródlądową został wykonany w 98%, co stanowi wzrost o 48% w porównaniu z 1948 r. Plan przewozu osób wykonano w 100%, przekraczając poziom 1948 r. o 35%.

IV WZROST OBROTÓW HANDLOWYCH

Całość obrotów handlu detalicznego (państwowego, spółdzielczego i prywatnego) wzrosła według danych szacunkowych w porównaniu z rokiem 1948 o ca 20%. Obroty detaliczne uspołecznionego aparatu handlowego przekroczyły o ca 80% poziom 1948 r., a obroty aparatu państwowego były przeszło 5 razy większe. Plan obrotu uspołecznionego aparatu handlowego na szczeblu detalu został wykonany w 120%.

Z końcem 1949 r. udział handlu uspołecznionego w obrotach hurtowych stanowił niemal 100%, a w obrotach detalicznych przekroczył 60%. W skupie trzody chlewnej i bydła rogatego nastąpiło wyeliminowanie elementów kapitalistycznych. Udział aparatu uspołecznionego w skupie jaj wyniósł 62%, a mleka 54%.

Wzrost obrotów nie nadszedł w niektórych okresach za wzrostem siły nabywczej ludności, co na pewnych terenach było przyczyną przejściowych zakłóceń równowagi pomiędzy popytem i podażą w zakresie niektórych artykułów.

Plan sieci aparatu handlowego na szczeblu detalu wykonany został w 106%. W r. 1949 powstało ponad 15.000 nowych uspołecznionych sklepów detalicznych.

V. WZROST ZATRUDNIENIA I PŁAC

W r. 1949 miał miejsce szybki wzrost zatrudnienia. Przeciętna roczna pracowników zatrudnionych w gospodarce socjalistycznej wzrosła w porównaniu z przeciętną roczną 1948 r. o ca 570 tys. osób, tj. o 17%. W tym liczba pracowników zatrudnionych w przemyśle wzrosła o 16%, w komunikacji o 6%, w budownictwie o 25%, w handlu o 72%.

W wyniku przeprowadzonej reformy płac, wzrostu zatrudnienia i wydajności pracy — fundusz płac pracowników najemnych zwiększył się o 43% w porównaniu z r. 1948. Zarobki realne pracowników najemnych wzrosły w ciągu 1949 r. o 13%.

VI. ROZWÓJ OŚWIATY, KULTURY, OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZ- NEJ

W r. 1949 miał miejsce szybki wzrost oświaty i kultury. Liczba uczniów w szkołach podstawowych wzrosła o 55 tys. w porównaniu z r. 1948, a liczba absolwentów wynosiła 210 tys. tj. o 22% więcej niż w poprzednim roku. Liczba absolwentów szkół ogólnokształcących stopnia licealnego wzrosła w porównaniu z rokiem 1948 o 24% w miastach i o 80% na wsi. Liczba uczniów w szkołach zawodowych I i II stopnia wzrosła w porównaniu z r. 1948 o 13%.

W r. 1949 zwiększyła się znacznie sieć zakładów leczniczych. Liczba sanatoriów przeciwgruźliczych zwiększyła się o 8% w porównaniu z r. 1948, liczba ośrodków zdrowia ogółem o 13%, a na wsi o 54%.

W zakresie opieki nad dzieckiem liczba żłobków wzrosła o 33%, w tym żłobków prowadzonych przez zakłady pracy o 50%. Liczba

sezonowych żłobków wiejskich zwiększyła się o 157%.

Liczba bibliotek powszechnych wzrosła o 55%. Globalny nakład roczny książek i broszur wzrósł w ciągu r. 1949 o 18%, a globalny nakład dzienny dzienników o 15%. Liczba czynnych kin ruchomych wzrosła o 25%. Filmami oświatowymi obsłużono ogółem o 58% więcej szkół, a na wsi o 146% więcej szkół niż w r. 1948.

VII. WZROST NAKŁADÓW INWESTYCYJ- NYCH.

Plan inwestycyjny na r. 1949 nie został w pełni wykonany, jednak ogólna suma zrealizowanych nakładów wzrosła w porównaniu z rokiem 1948 o 64%. Najwyższy stopień wykonania planu uzyskano w komunikacji i łączności oraz w przemyśle. Niezadawalające wykonanie planu miało miejsce w zakresie niektórych urządzeń kulturalnych i socjalnych, a na pewnych terenach również w zakresie budownictwa mieszkaniowego. Opóźnienia w realizacji planu, które nastąpiły w I półroczu 1949 r., zostały w ciągu II półrocza w poważnym stopniu wyrównane.

Duże znaczenie dla usprawnienia i przyspieszenia realizacji planu inwestycyjnego miało znaczne zwiększenie potencjału produkcyjnego przedsiębiorstw budowlanych i montażowych.

Br. MINC

METODA socjalistycznego planowania jest metoda marksistowskiej dialektyki. Dialektyka ta rozpatruje wszystkie zjawiska w ich wzajemnym związku jako części jednej całości. „...Każde zjawisko z tej czy innej dziedziny przyrody może być pozbawione wszelkiego sensu jeżeli się je rozpatruje po'a łączności z otaczającymi warunkami, w oderwaniu od nich, i przeciwnie, każde zjawisko może być zrozumiane i uzasadnione, jeżeli się je rozpatrzy w nierozdzielnej łączności z otaczającymi zjawiskami...” (Stalin)¹⁾. Dlatego też i socjalistyczne planowanie gospodarki narodowej musi być rozpatrywane w całokształcie funkcji dyktatury proletariatu, a planowanie wszystkich działów i gałęzi gospodarki narodowej oraz planowanie przedsiębiorstw musi być traktowane jako planowanie poszczególnych części gospodarki, stanowiących razem spójną całość. Pomiedzy poszczególnymi planami i wskaźnikami

METODA, ZADANIA I ZASADY PLANOWANIA*)

planów musi istnieć wzajemny związek i wzajemna zależność.

Dialektyka marksistowska rozpatruje wszystkie zjawiska w ich ciągłym ruchu, a źródło postępu widzi w ścieraniu się sprzeczności. Dlatego też i socjalistyczne planowanie, ustalając zadania planowe, musi rozpatrywać tendencje rozwoju gospodarczego w sposób dialektyczny. „...Nasz rozwój” — mówi Stalin — odbywa się nie w trybie potoczystego ogólnego podnoszenia się w górę... Nie możemy posuwać się naprzód w trybie potoczystego kołysania się na fałach życia. Nasze posuwanie się naprzód przebiega w drodze walki, w drodze rozwoju sprzeczności, w drodze przewyżczania tych sprzeczności, w drodze ujawniania i likwidowania tych sprzeczności”. Socjalistyczne planowanie wyraża rozwój sił wytwórczych społeczeństwa nie jako proste powtórzenie osiągniętego etapu, ale jako progresywny ruch w kierunku pełnego zwycięstwa komunizmu. W ścieraniu się przeciwności, w walce klasowej między elementami kapitalistycznymi a elementami socjalistycznymi, w walce między starym a nowym, w sprzeczności między potrzebami mas pracujących a istniejącym poziomem ich zaspokojenia

*) Artykuł niniejszy jest fragmentem pracy pt. „Wstęp do nauki planowania gospodarki narodowej”, która ukaże się wkrótce nakładem P. P. W. Polskie Wydawnictwa Gospodarcze w Warszawie.

¹⁾ J. Stalin. Zagadnienia leninizmu. „Książka” 1949. Str. 120.

nia — socjalistyczne planowanie odgrywa rolę aktywną, będąc czynnikiem postępu. Socjalistyczne planowanie samo znajduje się również w ciągłym ruchu, tj. ciągle doskonali się, i to zarówno w procesie układania, jak i wykonywania planów.

„...Dialektyka traktuje proces rozwoju nie jako zwykły proces wzrostu, w którym zmiany ilościowe nie prowadzą do zmian jakościowych, lecz jako taki rozwój, który przechodzi od nieznacznych i ukrytych zmian ilościowych do zmian jawnych, do zmian zasadniczych, do zmian jakościowych, w którym zmiany jakościowe następują nie stopniowo, lecz szybko, nagle, w postaci przeskoków od jednego stanu do innego, następują nie przypadkowo, lecz zgodnie z prawami rozwoju...“²⁾.

Zgodnie z tą zasadą marksistowskiej dialektyki zmiany ilościowe w planach gospodarczych należy ujmować jako zmiany prowadzące do zasadniczych zmian jakościowych, np. kształtowanie się socjalistycznego stosunku do pracy, jako prowadzące do rewolucji technicznej, rozwój urządzeń socjalnych i kulturalnych, jako prowadzący do rewolucji kulturalnej, rozwój socjalistycznego sektora gospodarki narodowej, rozwój spółdzielczości produkcyjnej na wsi, ograniczanie i wypieranie elementów kapitalistycznych — jako prowadzące do likwidacji klas wyzyskujących i zbudowania socjalizmu.

Zgodnie z zasadą marksistowskiej dialektyki planowanie gospodarki narodowej musi ujmować te zasadnicze zmiany jakościowe w postaci przeskoków od jednego stanu do drugiego, ze stanu niższego do stanu wyższego, do stanu umożliwiającego rozwój społeczeństwa na wyższym poziomie.

Wyrazem zastosowania marksistowskiej dialektyki w planowaniu gospodarki narodowej jest przede wszystkim metoda bilansowa. Marksistowska metoda dialektyczna znajduje również swój wyraz w podstawowych zadaniach i zasadach planowania.

Reasumując: metoda planowania gospodarczego jest metodą marksistowskiej dialektyki. Zgodnie z tą metodą socjalistyczne planowanie musi być rozpatrywane w całości jako funkcja dyktatury proletariatu, a planowanie poszczególnych dziedzin gospodarki musi być traktowane jako planowanie części całości. Socjalistyczne planowanie wyraża rozwój sił wytwórczych jako ruch progresywny, a w ścieraniu się przeciwieństw jest czynnikiem postępu. Zmiany ilościowe ujmując ono jako zmiany prowadzące do zasadniczych zmian jakościowych.

Zasadniczą metodą, pozwalającą oprzeć plan gospodarcze na realnych podstawach, a zarazem zespolić je w skoordynowaną całość, jest metoda bilansowa. Metoda ta polega: 1) na zestawieniu strony czynnej i biernej zadań planowych, tj. zapotrzebowania i pokrycia wynikającego z tych zadań, oraz 2) na podjęciu środków niezbędnych dla zrównoważenia obu stron

zadań planowych. Metoda bilansowa w planowaniu gospodarki narodowej polega na zastosowaniu marksistowskiej teorii o wzajemności między zjawiskami gospodarczymi i o proporcjach między tymi zjawiskami, powstającymi w procesie socjalistycznej reprodukcji rozszerzonej. Zastosowanie metody bilansowej ujawnia rezerwy istniejące w gospodarce narodowej i pozwala je wykorzystać w interesie budownictwa socjalistycznego.

Związki bilansowe zachodzące między działami i gałęziami gospodarki narodowej oraz związki zachodzące w podziale produktu globalnego na restytucję środków produkcji, zużytych w procesie produkcji, oraz na spożycie i akumulację są związkami ruchu i rozwoju, a nie związkami stałymi i niezmiennymi. Narzędziem ustanawiania właściwych związków w planach gospodarczych, tj. właściwych proporcji planu, jest właśnie metoda bilansowa.

W szczególności metoda bilansowa zapewnia ustanawianie właściwych proporcji: 1) między działami i gałęziami gospodarki narodowej, tj. przede wszystkim między przemysłem i rolnictwem, między przemysłem wydobywczym a przetwórczym, między produkcją środków wytwórczości a produkcją środków spożycia, między produkcją towarową a transportem, między rozmiarami produkcji a środkami produkcji (urządzeniami, surowcami, paliwem); 2) między zatrudnieniem a zasobami siły roboczej; 3) między produkcją globalną i czystą w poszczególnych działach i gałęziach gospodarki narodowej i między całym produktem globalnym i dochodem narodowym; 4) między spożyciem a akumulacją; 5) między podażą przedmiotów spożycia a siłą nabywczą ludności.

Metoda bilansowa zapewnia ponadto powiązanie zadań planowych w czasie. Związki bilansowe muszą obejmować takie odstępy czasu, aby zapewnić wykonanie zadań planowych, np. dostawy węgla dla przerobu na energię elektryczną muszą następować w takich okresach, aby zapewnić wykonanie planu produkcji tej energii i pracę elektrowni bez przestojów; dostawy przedmiotów spożycia na rynek muszą być dostosowane do potrzeb i siły nabywczej ludności nie tylko w roku, ale w poszczególnych kwartałach, miesiącach, tygodniach i w każdym dniu.

Stosowanie metody bilansowej w planowaniu jest socjalistycznym sposobem gospodarki, gdyż metoda ta pozwala rozstrzygać problemy poszczególnych gałęzi, terenów i przedsiębiorstw z punktu widzenia całości gospodarki narodowej w ramach jednego planu.

Odróżniamy następujące bilanse: 1) bilanse syntetyczne, 2) bilanse materiałowe, 3) bilanse uniwersalne, 4) bilanse szczegółowe, 5) bilanse siły roboczej.

Bilanse syntetyczne ujmują w wyrażeniu wartościowym procesy socjalistycznej reprodukcji rozszerzonej. Tu należy tworzenie i podział dochodu narodowego, bilans pieniężnych dochodów i wydatków ludności, budżet państwowy, ogólny program finansowy itp.

²⁾ Historia WKP(b). Krótki Kurs. „Książka“. 1948. Str. 121.

Treścią bilansu materiałowego jest produkcja, rozdział, wymiana, zużycie i akumulacja jednego produktu lub grupy produktów. Bilanse materiałowe stanowią więc uogólnienie etapów reprodukcji produktu globalnego. Ustanowienie prawidłowych związków między produkcją i zużyciem (tj. pomiędzy podstawowymi potrzebami przychodowej i rozchodowej części bilansu) stanowi niezbędny warunek powiązania planu produkcji poszczególnych gałęzi gospodarki z rozwojem gałęzi, zużywających jej produkcję.

Bilanse materiałowe: 1) wiążą rozmiary produkcji z rozmiarami środków materialnych niezbędnych dla urzeczywistnienia tej produkcji, np. produkcję maszyn z dostawami metali, hutnictwa żelaza z dostawami koksu, surowców, złomu i energii elektrycznej, produkcję tkanin z dostawą bawełny, barwników itp., 2) ujawniają całość możliwego do pokrycia zapotrzebowania na dany produkt, np. bilans węgla wykazuje całość produkcji i zapasów oraz ruchów na potrzeby produkcyjne (przemysłu i transportu), nieprodukcyjne (na opał domowy), na eksport, a wreszcie na zapasy.

W miarę rozwoju gospodarki narodowej wzajemna materialna zależność działów i gałęzi gospodarki narodowej wciąż się zwiększa, np. postęp techniczny w rolnictwie wiąże je z planem budowy maszyn rolniczych, traktorów i samochodów, z planem produkcji chemicznej (nawozy sztuczne i środki dla zwalczania szkodników).

W gospodarce planowej rozwinięty system bilansów materiałowych stanowi niezbędny warunek prawidłowego kierownictwa gospodarką.

Bilanse uniwersalne są to bilanse związane z każdą gałęzią produkcji materialnej. Należą tu przede wszystkim bilanse węgla i energii elektrycznej.

Bilanse szczegółowe związane są tylko z jedną albo kilkoma gałęziami gospodarki narodowej. Należą tu przede wszystkim bilanse produkcji rolniczej, np. bilans wełny związany jest tylko z przemysłem wełnianym, bilans kuraków z przemysłem cukrowniczym, bilans pasz z rolniczą produkcją zwierzęcą itp.

Bilanse siły roboczej ujawniają planowy wzrost zatrudnienia i zasoby siły roboczej w gospodarce narodowej. Bilanse te przedstawiają również zagadnienie reprodukcji siły roboczej, zwłaszcza wykwalifikowanej. Charakterystyczną cechą bilansów siły roboczej jest to, iż muszą być one ujmowane w przekroju terytorialnym.

Całość podstawowych bilansów, charakteryzujących socjalistyczną reprodukcję rozszerzoną, wchodzi w skład bilansu gospodarki narodowej.

Reasumując: podstawową metodą planowania gospodarki narodowej jest metoda bilansowa polegająca na zestawieniu strony czynnej i biernej zadań planowych i podjęciu środków niezbędnych dla zrównoważenia tych obu stron. Metoda bilansowa ujawnia rezerwy w gospodarce narodowej i jest narzędziem ustalenia w niej właściwych proporcji. Metoda bilansowa

zapewnia powiązanie zadań planowych w czasie, a pozwalając rozstrzygać poszczególne problemy z punktu widzenia całości gospodarki — jest socjalistycznym sposobem gospodarki.

Planowanie gospodarcze podporządkowane jest urzeczywistnieniu zadań gospodarczo - politycznych, stawianych krajowi przez państwo ludowe i partię klasy robotniczej na danym etapie rozwoju historycznego.

Marks i Engels pisali w *Manifeście Komunistycznym*: „Proletariat zużyje swoje panowanie polityczne po to, by krok za krokiem wyrwać z rąk burżuazji cały kapitał, by scentralizować wszystkie narzędzia produkcji w ręku państwa, tj. w ręku zorganizowanego jako klasa panująca proletariatu i by możliwie szybko zwiększyć masę sił wytwórczych³⁾).

Zgodnie z tym planowanie gospodarki narodowej zniwierać musi do rozwoju sił wytwórczych i całkowitego zniesienia wyzyskujących klas społecznych, tj. zbudowania socjalizmu. Oba te zadania ściśle wiążą się ze sobą, bo w warunkach władzy proletariatu rozwój sił wytwórczych musi się rozwijać w formach socjalistycznych, a rozwój w kierunku socjalizmu jest niemożliwy bez wzrostu sił wytwórczych. Wynikają stąd następujące podstawowe zadania planowania:

Każdy plan gospodarczy winien zmierzać do maksymalnego rozwoju sił wytwórczych, tj. urządzeń produkcyjnych i kadr ludzkich, zatrudnionych bezpośrednio lub pośrednio w produkcji. Ten maksymalny rozwój musi być zarazem trwałym. Plan gospodarczy, który by nie wykorzystywał istniejących możliwości realnego wzrostu inwestycji o charakterze produkcyjnym, nie spełniałby postulatu maksymalnego rozwoju sił wytwórczych; ale i plan, który by nadmiernie forsował inwestycje kosztem pogorszenia poziomu życiowego nie spełniałby postulatu trwałego rozwoju tych sił. Pogorszenie poziomu życiowego mogłoby bowiem prowadzić do zmniejszenia wydajności pracy robotników, a w konsekwencji do zmniejszenia produkcji zarówno środków wytwórczych, jak i przedmiotów spożycia. Jak głoszą wytyczne dla opracowania planu 6-letniego uchwalone przez I Kongres PZPR w grudniu 1948 r.: „W Planie 6-letnim winna być ustalona najkorzystniejsza proporcja, która gwarantuje jednocześnie możliwie największe tempo rozwoju gospodarczego i możliwie najszybsze tempo wzrostu dobrobytu materialnego i kultury mas pracujących“.

Drogą prowadzącą do maksymalnego i trwałego rozwoju sił wytwórczych jest wzrost produkcji. Od tego wzrostu zależy bowiem nie tylko zwiększenie ilości urządzeń wytwórczych, ale i polepszenie poziomu życia ludności pracującej. Dlatego podstawowym zadaniem planowania gospodarki narodowej jest osiągnięcie maksymalnej ilości produkcji na istniejących urządzeniach i przy będącej do rozporządzenia sile roboczej oraz surowcach i materiałach pomoc-

³⁾ Marks i Engels, *Manifest Komunistyczny*. Wyd. „Książka”. Warszawa 1948. Str. 61.

nicznych. Każdy plan, który by nie wykorzystywał istniejących w tym zakresie możliwości, byłby błędny. Maksymalny wzrost produkcji winien być osiągnięty w ramach prawidłowej gospodarki urządzeniami wytwórczymi, przy wykluczeniu gospodarki rabunkowej tymi urządzeniami i siłami ludzkimi. Gospodarka taka prowadzi bowiem wprawdzie do doraźnego wzrostu produkcji, ale powoduje w przyszłości jej zmniejszenie.

Ważnym zadaniem planowania jest nie tylko maksymalny i trwały rozwój sił wytwórczych, ale również właściwe rozmieszczenie tych sił w kraju. Engels pisał: „Tylko społeczeństwo, które według jednego wielkiego planu uruchamia swe siły wytwórcze do harmonijnego współdziałania, umożliwia przemysłowi rozmieszczenie się w całym kraju w stanie takiego rozproszenia, jaki najbardziej odpowiada jego własnemu rozwojowi i zachowaniu czy też rozwojowi pozostałych elementów produkcji”⁴). Gospodarka planowa stwarza przesłanki dla racjonalnego rozmieszczenia sił wytwórczych i urządzeń społecznych i kulturalnych, dla likwidacji zacofania ekonomicznego i kulturalnego niektórych okręgów kraju, dla stopniowego znoszenia przeciwieństwa między miastem a wsią. Planowa lokalizacja sił wytwórczych oraz urządzeń społecznych i kulturalnych stanowi ważny element państwowego kierowania gospodarką narodową.

Planowanie gospodarki narodowej powinno określać podstawy gospodarcze, niezbędne dla rozwoju nauki, oświaty, kultury, ochrony zdrowia, wychowania fizycznego i opieki społecznej. Np. plan gospodarczy powinien określać ilość szkół, liczbę nauczycieli i uczących się oraz środki niezbędne dla budowy i utrzymania tych szkół. W ten sposób rozwój urządzeń kulturalnych i społecznych może iść w parze z rozwojem sił wytwórczych, stanowiąc potężny czynnik dla dalszego wzrostu tych sił i rozwoju społeczeństwa na drodze do socjalizmu.

Każdy plan gospodarczy powinien rozwijać i wzmacniać socjalistyczne elementy w naszej gospodarce, ograniczać i wypierać elementy kapitalistyczne, stwarzać warunki dla dobrowolnego przekształcania gospodarki drobnotowarowej na wsi w gospodarkę socjalistyczną. Każdy plan gospodarczy, który by nie wykorzystywał istniejących realnych możliwości w zakresie wzrostu udziału elementów socjalistycznych zarówno w produkcji, jak w obrocie i wymianie — byłby z gruntu błędny. Zadanie rozwoju elementów socjalistycznych w naszej gospodarce nie ogranicza się do absolutnego i względnego wzrostu produkcji i obrotu w formach socjalistycznych, ale oznacza zarazem rozwinięcie się i umocnienie socjalistycznych metod gospodarowania, jak rozrachunek gospodarczy, współzawodnictwo pracy, socjalistyczna zasada płacy według pracy itp.

Zadanie wzmocnienia socjalizmu nie ogranicza się do rozwoju i umocnienia form socjalistycznych

wewnątrz kraju. Trzeba wzmocnić zdolność obronną i umocnić suwerenność gospodarczą Polski Ludowej — części składowej wielkiego frontu antyimperialistycznego ze Związkiem Radzieckim na czele. Dlatego też plany gospodarcze, które by nie uwzględniały istniejących realnych możliwości zwiększenia obronnej siły kraju i zmniejszenia zależności od krajów kapitalistycznych w imporcie urządzeń, surowców i materiałów pomocniczych — byłyby błędne. Zmniejszając zależność w tej dziedzinie od krajów kapitalistycznych i zacieśniając współpracę gospodarczą ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej, zmniejszamy równocześnie możliwości ujemnego oddziaływania na naszą gospodarkę ze strony kapitalistycznych kryzysów i depresji.

Podstawowym zadaniem planowania gospodarki narodowej jest ustanawianie właściwych proporcji w tej gospodarce i nie dopuszczanie do powstawania dysproporcji.

Proporcje w gospodarce narodowej oznaczają: 1) wzajemne stosunki wartościowe i ilościowe pomiędzy poszczególnymi działami i gałęziami gospodarki narodowej, np. pomiędzy wartością globalnej produkcji rolnej i wartością globalnej produkcji przemysłowej, pomiędzy wartością produkcji przemysłu budowy maszyn i wartością produkcji całego przemysłu, pomiędzy ilością produkowanych traktorów a zamierzonym rozwojem ośrodków maszynowych, między produkcją środków transportowych a przewozem towarów itp.; 2) wzajemne stosunki między produkcją, podziałem na akumulację i spożycie ludności oraz wymianą, np. stosunek akumulacji i spożycia w dochodzie narodowym, stosunek między produkcją środków wytwórczych a zużytkowaniem produkcyjnym, stosunek między produkcją przedmiotów spożycia a stopą życiową ludności, między ilością izb mieszkalnych a zatrudnieniem, między siecią obrotu towarowego a spożyciem produkcyjnym i nieprodukcyjnym, między siłą nabywczą a podażą towarów; 3) wzajemne stosunki między sektorami gospodarczymi, np. udział produkcji sektora socjalistycznego, kapitalistycznego i drobnotowarowego w wartości produktu globalnego, udział tych sektorów w globalnej produkcji przemysłowej i w globalnej produkcji rolnej, stosunek między akumulacją sektora socjalistycznego i kapitalistycznego, stosunki między dochodami klas społecznych itp.

Byłoby błędem sądzić, iż właściwe proporcje w gospodarce narodowej są stałe i niezmiennne. Proporcje gospodarki socjalistycznej są całkowiec różne od proporcji gospodarki kapitalistycznej, np. w Polsce w r. 1938 akumulacja stanowiła około 10% dochodu narodowego, a w r. 1949 — 21% tego dochodu, w r. 1938 wartość produkcji przemysłowej była niższa od wartości produkcji rolnej, a w r. 1949, wobec polityki uprzemysłowienia prowadzonej przez państwo ludowe, wartość produkcji przemysłowej przewyższa już wartość produkcji rolnej.

W gospodarce kapitalistycznej proporcje kształtują się w wyniku żywiołowych praw ryn-

⁴) F. Engels: Anty - Dühring. Wyd. „Książka”, Warszawa 1948, str. 345 i 346.

ku kapitalistycznego, czynnikiem określającym ich tworzenie jest dążenie kapitalistów do maksymalnego zwiększenia wartości dodatkowej, a proporcjonalność rozwoju jest stale naruszana i zakłócana. W gospodarce planowej proporcje mogą być świadomie kształtowane na podstawie analizy i zastosowania działających w tej gospodarce praw ekonomicznych. W gospodarce planowej właściwe są takie proporcje, które najbardziej sprzyjają rozwojowi sił wytwórczych, zbudowaniu socjalizmu i zwiększeniu siły obronnej kraju.

Proporcje w gospodarce narodowej po obaleniu kapitalizmu również nie są stale i niezmiennie, ale zmieniają się na różnych etapach rozwoju historycznego. Zadaniem planowania gospodarki narodowej jest ustalić właściwe proporcje dla każdego etapu rozwojowego. Upieranie się przy starych proporcjach, słusznych w przeszłości, ale będących hamulcem rozwoju w nowych warunkach — byłoby największym błędem.

Ustanowienie w planach gospodarczych nawet najbardziej właściwych proporcji nie wyklucza możliwości powstania dysproporcji w toku wykonywania planów.

Przez dysproporcje w gospodarce narodowej należy rozumieć takie wzajemne stosunki w tej gospodarce, które hamują rozwój sił wytwórczych, budowę socjalizmu i innych zadań postawionych przez plan. Możliwość powstania dysproporcji płynąć może z nierównomierności wykonywania poszczególnych części planu, a w gospodarce demokracji ludowej także z działalności elementów kapitalistycznych i drobnotowarowych. Pewne rozpiętości między popytem a podażą towarów mogą powstać również wskutek indywidualnego charakteru spożycia, który nie zawsze można dokładnie przewidzieć.

Przykładami dysproporcji są np.: niewykonanie planu rozbudowy sieci obrotu towarowego przy wykonaniu planu produkcji, co może doprowadzić do trudności w zakresie dystrybucji; wykonanie planu produkcji środków wytwórczości i budownictwa przy niewykonaniu planu produkcji przedmiotów spożycia, powodujące rozpiętość między siłą nabywczą ludności a podażą towarów. Przykładem dysproporcji wynikających z działalności elementów kapitalistycznych są zjawiska, które wystąpiły w Polsce w pierwszej połowie r. 1947, gdy zwyżka cen w wyniku spekulacyjnej akcji sektora kapitalistycznego w handlu doprowadziła do chwilowego obniżenia realnych zarobków klasy robotniczej, a więc do rozpiętości między wzrostem produkcji i dochodu narodowego a udziałem klasy robotniczej w tym dochodzie.

Zadaniem planowania gospodarki narodowej jest niedopuszczanie do powstania dysproporcji i likwidowanie dysproporcji, które powstały. Np. środkiem przeciw wytworzeniu się dysproporcji między siłą nabywczą ludności a masą towarów istniejącą na rynku — jest zwiększenie produkcji przedmiotów spożycia, właściwa organizacja dystrybucji i odpowiednia polityka cen. Przykładem likwidacji dysproporcji wyni-

kłych z akcji sektora kapitalistycznego w pierwszej połowie 1947 r. był zespół środków takich jak stabilizacja cen, akcja kontroli społecznej, rozbudowa sieci handlu uspołecznionego itp., podjętych w r. 1947 i konsekwentnie realizowanych w narodowych planach gospodarczych na r. 1948 i 1949.

Zapobieżenie względnie szybka likwidacja powstających w gospodarce narodowej dysproporcji możliwa jest tylko w wypadku posiadania przez państwo rezerw zarówno w dziedzinie środków wytwórczości, jak i przedmiotów spożycia. Marks pisał, iż dla zapewnienia reprodukcji bez przestojów niezbędne jest stworzenie rezerw urządzeń produkcyjnych, surowców i materiałów pomocniczych drogą większej ich produkcji w porównaniu z przewidywanym bieżącym użytkowaniem. Mołotow, omawiając doświadczenia gospodarki radzieckiej, pisał: „Stworzenie rezerw zwiększa przesłanki dla realizacji rzeczywiście elastycznego planowania i w konsekwencji zapewnia możliwość niezbędnych gospodarczych manewrów w ciągu roku³⁾”. Celem realizacji programu gromadzenia rezerw i ich właściwego użytkowania w ZSRR zostały stworzone Ministerstwo Rezerw Żywnościowych i Ministerstwo Rezerw Materialnych.

W Polsce w latach 1945 — 1948 w niektórych kołach rozpowszechniony był pogląd, iż gospodarka planowa winna być gospodarką bez rezerw. Pogląd ten jest oczywiście błędny teoretycznie i sprzeczny z praktyką i doświadczeniami planowania.

Jednym z ważnych zadań planowania gospodarki narodowej w Polsce musi być tworzenie odpowiednich rezerw, których wysokość będzie ustalona na takim poziomie, aby państwo mogło przy ich pomocy skutecznie przeciwdziałać powstawaniu dysproporcji, wynikających z jakichkolwiek powodów, a więc z nierównomierności wykonywania planów, z działalności elementów kapitalistycznych i drobnotowarowych i ze wszystkich przypadkowych okoliczności, jak np. nieurodzaże, klęski żywiołowe.

Reasumując — podstawowymi zadaniami planowania są: maksymalny i trwały rozwój sił wytwórczych, właściwe rozmieszczenie sił wytwórczych i urządzeń socjalnych i kulturalnych w kraju, określenie podstaw gospodarczych niezbędnych dla rozwoju nauki, oświaty, kultury, ochrony zdrowia, wychowania fizycznego i opieki społecznej, rozwinięcie i wzmacnianie socjalistycznych elementów w gospodarce narodowej, wzmocnienie zdolności obronnej i umocnienie suwerenności gospodarczej Polski Ludowej, ustanawianie właściwych proporcji w gospodarce narodowej i niedopuszczanie do dysproporcji oraz tworzenie rezerw państwowych.

Plan nie jest ponadklasowym przewidywaniem przyszłości gospodarczej, ale jest bojowym programem przekształcania rzeczywistości w kierunku socjalizmu. Plan jest orężem w walce klasowej proletariatu przeciw elemen-

³⁾ W. Mołotow. W borbie za socjalizm. 1935. Str. 91.

tom kapitalistycznym. W planie znajduje wyraz skoncentrowana wola klasy robotniczej, kierującej rozwojem sił wytwórczych. Właśnie w planowaniu znajdują jaskrawy wyraz zagadnienia walki klasowej. Przejawia się to w każdym planie. Np. plan rozbudowy uspołecznionej sieci handlu detalicznego oddziałuje na zasięg sektora kapitalistycznego w gospodarce narodowej, na przechwytywanie w handlu przez kapitalistów produktu dodatkowego wytworzonego w gałęziach produkcji materialnej, na poziom nowych cen na zboże, polepsza położenie biednego i średniego chłopstwa, zmniejsza szanse spekulacji ze strony elementów kapitalistycznych w handlu i bogaczy wiejskich na niekorzyść mas biednego i średniego chłopstwa oraz konsumentów miejskich.

Całość planów musi być przepełniona duchem walki klasowej. Polska Zjednoczona Partia Robotnicza jest czołowym oddziałem klasy robotniczej, opierającym się na teorii marksizmu-leninizmu. Pomiędzy programem partii marksistowsko-leninowskiej a narodowym planem gospodarczym zachodzi ścisły związek. Lenin pisał: „Nasz program partii... powinien być uzupełniony drugim programem partii, planem robót dla przebudowy całej gospodarki narodowej i oparcia jej na nowoczesnej technice. My, mówiąc o odbudowie rolnictwa, przemysłu i transportu, o ich harmonijnym powiązaniu, nie możemy nie mówić o szerokim planie gospodarczym“⁶⁾.

W planowaniu gospodarki narodowej obowiązuje więc zasada partyjności, polegająca na tym, iż: 1) planowanie gospodarki narodowej odbywa się pod kierownictwem PZPR; 2) plany gospodarcze są konkretyzującą linią partii i wyrażają jej politykę; 3) skład organów planowania winien zapewniać marksistowsko-leninowski charakter planów gospodarczych.

Zasada partyjności planowania gospodarki narodowej nie tylko nie wyłącza, ale nawet zakłada udział oddanych bezpartyjnych fachowców - specjalistów w opracowywaniu planów. Kujbyszew pisał, iż do Gosplanu „winny być przyłączone wszystkie najlepsze siły naukowo-techniczne, które, idąc w jednym szeregu z klasą robotniczą, zerwały z burżuazyjną przeszłością i nie zakładając rąk pracują dla tej samej sprawy, dla której pracuje cała klasa robotnicza“⁷⁾.

Jedną z najbardziej podstawowych prawd marksizmu jest teoria o roli produkcji w całokształcie stosunków ekonomicznych. W związku z tym w planowaniu gospodarki narodowej istnieje zasada prymatu produkcji. „Określona produkcja — pisał Marks — warunkuje określone spożycie, rozdział, wymianę, określone stosunki wzajemne tych różnych momentów“⁸⁾. A w innym miejscu tego sa-

mego dzieła Marks pisze: „Rozdział sam jest wytworem produkcji nie tylko w stosunku do przedmiotu, albowiem rozdzielane być mogą tylko rezultaty produkcji, ale i w stosunku do formy, albowiem określony sposób udziału w produkcji określa formę rozdziału — formę, w której każdy bierze udział w rozdziale“⁹⁾.

A więc produkcja rozstrzyga i warunkuje nie tylko rodzaj i rozmiary konsumpcji, tj. dobrobytu narodu, ale i formy, w których odbywa się rozdział i wymiana produktów. Marksistowska teoria prymatu (pierwszeństwa) produkcji znajduje stałe potwierdzenie w życiu, czego przykładem jest chociażby system demokracji ludowej. Przejęcie kluczowych środków produkcji przez państwo ludowe nie tylko spowodowało wzrost produkcji i konsumpcji mas, ale i określiło formy rozdziału i wymiany. Zdobycie władzy politycznej przez klasę robotniczą i zmiany w systemie produkcji spowodowały wytworzenie się nowych stosunków wytwórczych i społecznych.

Każdy narodowy plan gospodarczy określa zadania w dziedzinie produkcji, rozdziału, wymiany i spożycia. Najbardziej podstawowe znaczenie ma ustalenie właściwych zadań w dziedzinie produkcji, gdyż we współzależności zjawisk ekonomicznych rola produkcji jest decydująca. Inne stanowiska zajmują wobec zagadnienia stosunku produkcji do wymiany i spożycia ekonomiści burżuazyjni. Burżuazyjna teoria ekonomii, zarówno tzw. szkoła austriacka i matematyczna, jak i najnowsze szkoły anglosaskie, widzą siłę napędową gospodarki nie w sferze wytwórczej działalności, ale w sferze spożycia i wymiany. Ekonomiści burżuazyjni kładą również nacisk na zagadnienie wymiany i konsumpcji, a nie produkcji, nie tylko dlatego, iż kwestionują, że produkcyjna praca ludzi jest źródłem wszelkiej wartości i produktu globalnego, ale również i dlatego, że zagadnienie realizacji towarów jest kluczowe w gospodarce kapitalistycznej, w której panują ślepe prawa rynku i mają miejsce okresowo powtarzające się kryzysy.

Oczywiście próby planowania gospodarki narodowej opierające się na prymacie konsumpcji a odrzuceniu prymatu produkcji, byłyby zastosowaniem w naszych planach fałszywych burżuazyjnych teorii ekonomicznych i oznaczałyby ciągnięcie gospodarki w dół. Tego rodzaju próbą błędnego planowania był projekt narodowego planu gospodarczego na rok 1948, sporządzony przez dawne kierownictwo Centralnego Urzędu Planowania, a odrzucony przez rząd, PPR i PPS.

Przyjęcie prymatu produkcji w planowaniu gospodarki narodowej i położenie największego nacisku na wzrost produkcji i jej potanie nie oznacza oczywiście niedoceniania innych momentów, a w szczególności potrzeb spożycia i wymiany. W planowaniu należy dążyć do osiągnięcia maksymalnej produkcji, ale takiego rodzaju asortymentu i jakości, które odpowia-

⁶⁾ Lenin, Dzieła. T. XXIV. Wyd. 3-cie. Str. 45 i 46.

⁷⁾ W. Kujbyszew. Izbrannyje stat'i i rieči. Moskwa 1944. Str. 24.

⁸⁾ K. Marks. Zur Kritik der politischen Oeconomie (Einleitung). Berlin 1947. Str. 255.

⁹⁾ Tamże. Str. 250.

dają wzrastającym wciąż potrzebom nabywców. Dlatego też na planowanie produkcji musi mieć silny wpływ aparat handlu, najlepiej znający potrzeby ludności. Produkowanie towarów, nie odpowiadających potrzebom ludności i nie mogących znaleźć nabywców — jest sprzeczne z założeniami gospodarki planowej.

Określenie zadań planowych winno nastąpić według kierowniczych, najbardziej podstawowych, decydujących ogniw gospodarki narodowej. Wobec współzależności zjawisk ekonomicznych rozstrzygnięcie określonych zagadnień, dźwignięcie wzwyż określonych ogniw gospodarki narodowej może posunąć naprzód całą gospodarkę i nie tylko umożliwić, ale i przyspieszyć rozwój sił wytwórczych i budowę socjalizmu.

Główną zasadą socjalistycznego planowania jest umiejętność wydzielenia decydujących ogniw, rozstrzygających na danym etapie rozwoju gospodarki narodowej jako całości. Jest rzeczą oczywistą, że na te właśnie decydujące ogniwa musi być położony główny nacisk w planowaniu, a zadaniom ustanowionym dla tych ogniw musi odpowiadać zapewnienie niezbędnych środków finansowych i materiałowych oraz kadr ludzkich.

Urzeczywistnienia planu „...nie można rozpocząć bez przemyślenia, z czego popadnie“. Celem rzeczywistnienia planu „trzeba przede wszystkim znaleźć podstawowe ogniwo planu, albowiem tylko znalazłszy podstawowe ogniwo i uchwyciwszy się za nie, — można... wyciągnąć wszystkie pozostałe ogniwa planu“ (Stalin).

Z a s a d a d e c y d u j ą c e g o o g n i w a dotyczy całej gospodarki narodowej, każdego działu i gałęzi tej gospodarki oraz każdego przedsiębiorstwa socjalistycznego. Inaczej mówiąc, zasada decydującego ogniwa winna być konsekwentnie przeprowadzona w planach gospodarczych wszystkich szczebli.

Do decydujących ogniw w całej gospodarce narodowej należał np. w r. 1945 transport kolejowy, w r. 1948 i 1949 — rozwój hodowli i obrót mięsem. W r. 1945 zwrócenie specjalnej uwagi na transport (utworzono wówczas komisję rządową do spraw kolei ze specjalnymi pełnomocnictwami) umożliwiło nie tylko rozwój transportu, lecz również lepsze zaopatrzenie przemysłu i rolnictwa, a tym samym i wzrost produkcji. Tak zwana akcja „H“, podjęta w r. 1949, a zmierzająca do znacznego wzrostu pogłowia trzody chlewnej, jest także przykładem planowania według decydujących ogniw. W planie 6-letnim do decydujących ogniw będą należały między innymi: rozwój przemysłu budowy maszyn, produkcja materiałów budowlanych i wykonawstwo budowlane, zaopatrzenie rolnictwa w środki produkcji.

Decydującym ogniwem w przedsiębiorstwie przemysłowym może być rozwój określonego oddziału, szkolenie kadr, zagadnienie jakości produkcji, zmniejszenie kosztów własnych itp.

Zwrócenie specjalnej uwagi na decydujące ogniwa nie oznacza oczywiście zaniedbywania

pozostałych. Planowanie według decydujących ogniw ma bowiem na celu podniesienie gospodarki całego przedsiębiorstwa, każdego działu i gałęzi gospodarki, całej gospodarki narodowej.

W planowaniu przedsiębiorstw, a także w planowaniu gałęzi i działów gospodarki narodowej oraz w planowaniu rozwoju gospodarczego regionów (województw, powiatów, miast) należy się kierować **s t a n o w i s k i e m o g ó l n o - p a ń s t w o w y m**, a nie wąsko pojmowanymi interesami przedsiębiorstwa, terenu, czy nawet gałęzi gospodarki. Stanowisko ogólnopanstwowe oznacza, że należy planowy przydział środków materialnych i finansowych oraz przydział kadr planować w ten sposób, aby był on najbardziej korzystny dla gospodarki narodowej, wziętej jako całość. Stanowisko ogólnopanstwowe jest nie do pogodzenia z fałszywie rozumianym „patriotyzmem“ przedsiębiorstw czy „patriotyzmem lokalnym“. Przykładami takiego fałszywie rozumianego patriotyzmu jest np.: żądanie środków na rozwój określonego terenu czy gałęzi gospodarki bez względu na możliwości finansowe państwa; rozbudowa warsztatów remontowych w przedsiębiorstwach przemysłowych wówczas, gdy istnieją już w pełni zdolne do zaspokojenia potrzeb warsztaty remontowe poza przedsiębiorstwami przemysłowymi, a nowe warsztaty nie będą całkowicie wykorzystane; utrzymywanie zbędnego parku maszyn i zbędnych środków obrotowych „na wszelki wypadek“ — gdy te maszyny i środki obrotowe mogłyby być lepiej wykorzystane w innych przedsiębiorstwach; żądanie nadmiernych środków na urządzenia socjalne dla „swojego“ przedsiębiorstwa w celu rozbudowy tych urządzeń do stanu znacznie wyższego niż ten, który istnieje lub będzie istniał w takich samych czy podobnych przedsiębiorstwach itp.

Stanowisko ogólnopanstwowe w rozstrzygnięciu problemów gospodarczych odróżnia socjalistyczną gospodarkę od gospodarki kapitalistycznej, w której nie ma centralnego planu a problemy gospodarcze rozstrzygane są z punktu widzenia prywatno-kapitalistycznego, prowadzącego do anarchii produkcji i kryzysów.

W gospodarce planowej wszystkie plany stanowią część jednej skoordynowanej całości, tj. narodowego planu gospodarczego. „Wszelkie plany poszczególnych gałęzi wytwórczości — pisał Lenin — powinny być precyzyjnie skoordynowane, związane ze sobą i łącznie tworzyć jeden plan gospodarczy, który tak bardzo jest potrzebny“¹⁰⁾

Z a s a d a j e d n o ś c i i z g o d n o ś c i w e w n ę t r z n e j p l a n ó w oznacza, iż każdy plan gospodarczy winien być zgodny z innymi planami a nie mogą istnieć partykularne plany i że zadania poszczególnych planów wynikać muszą z planów jednostek nadrzędnych, np. plan zbytu przedsiębiorstwa musi być zgodny z państwowym planem obrotu towaro-

¹⁰⁾ Lenin. Dzieła, T. XXIV. Str. 43.

wego, plan p'ac przedsiębiorstwa musi być zgodny z planem płac ministerstwa, plan budownictwa z planem inwestycyjnym itp. Każdy plan musi być również zgodny wewnętrznie, to znaczy wskaźniki planu muszą wzajemnie wiązać się wzgl. wynikać jedno z drugich, np. w planie przemysłowo-finansowym plan zatrudnienia robotników produkcyjnych musi wynikać z planu produkcji i z planu wydajności pracy. W jaki sposób można zapewnić zgodność wewnętrzną planu, a zarazem najbardziej ekonomiczne zużycie środków? Plan musi być uzasadniony naukowo. Inaczej mówiąc każdy wskaźnik planu musi opierać się na określonej normie czy standardzie, który jest wynikiem analizy naukowej i doświadczenia. Normy i standardy muszą być zatwierdzone przez władze zwierzchnie. Tylko w ten sposób można zapewnić realność planu i sprawdzalność właściwego jego opracowania oraz zapobiec trwonieniu środków finansowych i materiałowych.

Plany winny opierać się nie na normach średnich statystycznych, ale na normach średnich progresywnych. Normy średnie statystyczne nie wykazują postępu w stosunku do rzeczywistości, ale stanowią jedynie rejestrację osiągniętego stanu na podstawie arytmetycznego rachunku. Oparcie planowania na tego rodzaju normach pozbawia je charakteru narzędzia przekształcania rzeczywistości. Normy średnie uwzględniają doświadczenie przodującej techniki i osiągnięcia przodujących przedsiębiorstw i przodowników pracy. Normy średnie progresywne są wyższe od norm średnich statystycznych, ale nieco niższe od norm osiągniętych przez najlepsze przedsiębiorstwa, czy tych przodowników pracy, którzy osiągnęli najwyższe rezultaty.

Zasada norm średnich progresywnych odnosi się nie tylko do norm wydajności pracy, ale do wszystkich techniczno-ekonomicznych norm planu gospodarczego. „Bez norm technicznych — pisał Stalin — niemożliwa jest gospodarka planowa. Normy techniczne potrzebne są ponadto dlatego, aby pozostające w tyle masy podciągać do poziomu przodujących. Normy techniczne — to wielka regulująca siła, organizująca w przedsiębiorstwach szerokie masy robotników wokół przodujących elementów klasy robotniczej.”¹¹⁾

Naukowe uzasadnione, progresywne normy techniczne są poważnym czynnikiem w dziedzinie wykorzystania istniejących rezerw wzrostu produkcji i obniżenia jej kosztów. Normy takie służą zarazem upowszechnieniu doświadczeń najlepszych przedsiębiorstw i robotników.

Wobec tego, że przedsiębiorstwa wchodzące w skład tej gałęzi gospodarki różnią się często poziomem technicznym, jest rzeczą jasną, że i normy progresywne nie mogą być dla nich jednakowe. W Związku Radzieckim normy progresywne dla całych gałęzi są zatwierdzane przez rząd, a na podstawie tych norm ministerstwa

i jednostki im podległe ustalają różniczkowane progresywne normy dla przedsiębiorstw. Procesowi ustalania norm towarzyszy głęboka analiza przyczyn, które spowodowały różnice norm w przedsiębiorstwach, i opracowywanie środków zmierzających do polepszenia norm, tj. np. do zwiększenia wydajności pracy, a obniżenia norm zużycia surowców, paliwa i materiałów.

W ten sposób ustalone normy stają się podstawowym czynnikiem realności planów gospodarczych, a zarazem umożliwiają rozwój sił wytwórczych i zapewnienie niezbędnych środków dla socjalistycznej reprodukcji rozszerzonej.

Udział mas pracujących w planowaniu gospodarczym stanowi niezbędną gwarancję pełnego wykonania planów. W planowaniu gospodarki narodowej należy uwzględnić bogate doświadczenie, które gromadzą w toku wykonywania planu masy pracujące. Stalin pisał: „Miliony pracujących robotników i chłopów pracują, żyją, walczą. Kto może wątpić o tym, że ci ludzie żyją nie na próżno, że żyjąc i walcząc gromadzą olbrzymie praktycznie doświadczenie”? Dlatego też zasadą planowania gospodarki narodowej jest zapewnienie jak najszerszego udziału klasy robotniczej, zarówno dla oceny opracowywanych planów, jako też dla ich korekty w toku wykonywania. Stalin dobitnie wyraził tę myśl mówiąc, że „byłoby g'upio myśleć, iż plan produkcji sprowadza się do zestawienia cyfr i zadań. W samej rzeczy plan produkcji to żywa i praktyczna działalność milionów ludzi. Realność naszego planu produkcji — to miliony pracujących, tworzących nowe życie. Realność naszego programu — to żywi ludzie, to my z wami, nasza wola do pracy, nasza gotowość do pracy po nowemu, nasze zdecydowanie wykonania planu”¹²⁾. Zasada udziału mas pracujących w planowaniu została w pełni przeprowadzona w Związku Radzieckim, w którym robotnicy nie tylko przyjmowali opracowane plany, ale wysuwali tzw. kontrplany, przewidujące wyższe zadania. W Polsce Ludowej załogi robotnicze przyjmują zobowiązania przewidujące nie tylko pełne wykonanie planów, ale przekroczenie ich, dostarczenie ponadplanowej produkcji. Inicjatywa i aktywność mas pracujących odegrały podstawową rolę w przedterminowym wykonaniu planu 3-letniego.

Bezpośredni i najszerszy udział mas pracujących w politycznym i gospodarczym zarządzaniu kraju stanowi zasadniczy warunek prawidłowego kierownictwa polityką i gospodarką. Dobitnie mówił o tym Stalin na Plenum CK WKP(b), które odbyło się w lutym — marcu 1937 r.:

„Co oznacza prawidłowe kierownictwo? To nie znaczy siedzieć w kancelarii i fabrykować dyrektywy. Prawidłowe kierownictwo oznacza: po pierwsze — znalezienie prawidłowego rozwiązania zagadnienia, a prawidłowego rozwią-

¹¹⁾ J. Stalin. Zagadnienia leninizmu. Książka 1949. Str. 464.

¹²⁾ J. Stalin. Zagadnienia leninizmu. „Książka”. 1949. Str. 326.

zania nie można znaleźć bez uwzględnienia doświadczenia mas, które na swoich własnych plecach doświadczają rezultatów naszego kierownictwa, po drugie — organizowanie prawidłowego wykonania decyzji, czego jednakże nie można dokonać bez bezpośredniej pomocy ze strony mas; po trzecie — organizowanie kontroli wykonania tej decyzji, czego znowu nie można dokonać bez bezpośredniej pomocy mas“.

Dlatego w planowaniu gospodarki narodowej musimy stale zwiększać udział mas pracujących. Masy pracujące korygują bowiem pla-

ny gospodarcze, wnoszą do nich poprawki, przyspieszają tempo ich wykonania. Uznanie planów gospodarczych za własną życiową sprawę klasy robotniczej jest jednym z czynników wytwarzania nowego socjalistycznego stosunku do pracy.

Reasumując: głównymi zadaniami planowania są: zasada partyjności planowania, prymatu produkcji, decydującego ogniwa, stanowiska ogólnopartyjnego, jednoci i zgodności wewnętrznej planów, norm średnich progresywnych oraz udział mas pracujących w opracowywaniu, wykonywaniu i kontroli wykonywania planów.

Z. PADOWICZ

TRZYDZIESTOLETNIE doświadczenia w Związku Radzieckim świadczą dobitnie, jak nieodzownym narzędziem w pracy planowania i kontroli wykonania planów jest statystyka.

Jak wielką wagę przywiązywali do statystyki twórcy i organizatorzy Państwa Radzieckiego — Lenin i Stalin — dowodzi ich osobiste bezpośrednie i wszechstronne zainteresowanie tą dziedziną wiedzy, które znalazło wyraz nie tylko w korzystaniu z liczb, lecz także w tworzeniu programów, w ustalaniu metodologii opracowań, a nawet w osobistym kierowaniu akcją wielkich badań statystycznych jak np. spisy powszechne.

W książce pt. „Statystyka w pracach Lenina“¹⁾ na 750 stronach zebrano z twórczości Lenina wszystko, co wiąże się ze statystyką. Znajdujemy tam głęboką i wnikliwą analizę liczb, na której Lenin opierał swą ocenę historii i współczesności i budował swe genialne plany. Prace Lenina zawierają znakomitą krytykę statystyki kapitalistycznej i podają wytyczne, stanowiące podstawę rozwoju statystyki radzieckiej.

W początkowym okresie tworzenia Państwa Radzieckiego Lenin pisał: „Statystycy powinni być naszymi praktycznymi pomocnikami, a nie scholastykami“, „Bieżąca statystyka (przemysłowa i rolnicza) powinna dostarczać wyników ważniejszych informacji praktycznych w żadnym razie nie później, lecz wcześniej od naszej prasy, odkładając na później akademickie opracowanie „bełnych“ informacji. Trzeba umieć wyodrębnić praktycznie ważne i pilne, odkładając na dalszą metę to co jest cenne z akademickiego punktu widzenia“.

Było to w okresie, kiedy statystyka radziecka stawiała pierwsze kroki i życie domagało się

NAJBLIŻSZE ZADANIA STATYSTYKI W POLSCE L U D O W E J

gwałtownie szybkich operatywnych wyników jej pracy.

Również poważne miejsce zajmuje statystyka w pracach Stalina.

„Żadna praca konstruktywna, żadna praca państwowa, żadna praca planowa nie jest do pomyślenia bez prawidłowej sprawozdawczości. A sprawozdawczość bez statystyki nie ruszy ani o krok naprzód“ — powiedział Stalin. Wyznaczając statystyce konkretną rolę w procesie planowania Stalin sformułował to jak następuje: „Żaden plan pięcioletni nie może uwzględnić tych wszystkich możliwości, które kryją się w łonie naszego ustroju i które ujawniają się w toku pracy, w toku wykonywania planu w fabryce, w zakładzie, kołchozie i sowchozie, w rejonie itd. Tylko biurokraci mogą myśleć, że praca planowania kończy się w chwili sporządzania planu. Sporządzenie planu jest zaledwie początkiem planowania. Właściwe planowe kierowanie rozwija się po zestawieniu planu, po sprawdzeniu w terenie, w toku realizowania, poprawiania i precyzowania planu.“²⁾

Przy takim ustaleniu odpowiedzialnych zadań statystyka radziecka osiągnęła to, czego od niej żądano, i nadała za bieżącymi potrzebami dnia, uwzględnia w programie prac to wszystko, co wiąże się z potrzebami życia.

Jak przedstawiał się rozwój naszej statystyki po wojnie?

Do 1948 r. statystyka polska, oparta na starych przedwojennych wzorach, nie odpowiadała zasadniczym wymaganiom gospodarki narodowej. Przy ustalaniu właściwych metod planowania wytknięte zostały braki statystyki.³⁾ W konsekwencji w czerwcu tegoż roku Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów powołał Ko-

²⁾ J. W. Stalin „Zagadnienia leninizmu“. Wyd. X., str. 413 (ros.).

³⁾ H. Minc „O właściwe metody planowania w Polsce“ — Nowe Drogi, Zeszyt 8 — 1948 r.

¹⁾ „Statystyka w pracach Lenina“ (ros.) — zebrał W. D. Czermenski. Akademia Komunistyczna — Instytut Ekonomiki, Moskwa — Leningrad 1933.

misję do Spraw Programu i Reorganizacji Statystyki, polecając jej „dostosowanie prac statystycznych do potrzeb gospodarki planowej ze szczególnym uwzględnieniem dynamiki przemian gospodarczych oraz usprawnienia zbierania i opracowania materiałów statystycznych tak, aby mogły one stanowić podstawę planowania i kontroli wykonania planu“.⁴⁾

Skończył się pierwszy rok pracy statystyki ujętej w ramy programu ustalonego przez wymienioną Komisję. Opracowanie tego programu było pierwszą tego rodzaju próbą w Polsce, dokonaną w trudnych warunkach przeprowadzanej wówczas reformy aparatu i metod planowania, próbą ujęcia całokształtu tematyki badań statystycznych i ich organizacji.

Przed rozpoczęciem realizacji opracowanego ostatnio programu statystyki na 1950 rok, wydaje się konieczne podsumowanie wyników pracy ubiegłego roku i ustalenie najpilniejszych zadań na tle tej oceny.

Należy stwierdzić, że statystyka wkroczyła na właściwą drogę gwarantującą jej rozwój; w sumie osiągnęła więcej niż w latach poprzednich, w dalszym ciągu jednak pozostały poważne braki w poszczególnych dziedzinach badań statystycznych, jak np. inwestycji, zatrudnienia i cen; ciągle jeszcze opóźnienia odbierają cechę operatywności opracowanym liczbom.

Wiele przyczyn składa się na wspomniane niedociągnięcia i braki, przede wszystkim jednak należy tu wymienić niski poziom terenowego aparatu statystycznego.

Co zrobiono w kierunku usprawnienia tego aparatu?

Z nielicznymi wyjątkami zrobiono nie wiele. Całkowite zaabsorbowanie zbyt słabego liczebnie personelu koncepcyjnego GUS opracowaniem nadsyłanego przeważnie z opóźnieniem i obciążonego błędami materiału, doprowadziło do tego, że kontakt z siecią sprawozdawczą ograniczał się na ogół do monitowania lub żądania dodatkowych wyjaśnień co do wątpliwości powstałych w toku opracowań. Równie słabo pracowała centralna inspekcja statystyczna. Poza dorywczymi próbami nie podjęto akcji doszkalania w terenie.

Ten stan rzeczy musi ulec zasadniczej zmianie. Wszędzie tam, gdzie poczyniono starania w kierunku usprawnienia sieci terenowej, zaznaczała się poprawa. Inspekcja musi być wzmocniona liczebnie i pod względem kwalifikacji fachowych. Czynność inspekcji musi być nieodłącznie związana nie tylko z instruowaniem, lecz i z doraźnym doszkalaniem. Akcję w kierunku usprawnienia sieci statystycznej należy potraktować jako najważniejsze i najpilniejsze zadanie, ponieważ od wyniku jej prac zależy dokładność i terminowość opracowań statystycznych.

Należy jak najszybciej uruchomić powołane ostatnio wojewódzkie placówki planowania i statystyki oraz przystąpić niezwłocznie do

tworzenia bodaj jednoosobowych referatów statystycznych na szczeblu powiatu. Wreszcie, mimo, iż wydaje się to trudne, musi jednak dojść do szybkiego ustalenia, kto w gminie ma wykonywać prace statystyczne i sprawozdawcze. Sprawa jest realna, bo są w gminach pracownicy obciążeni nadmiarem prac statystycznych, często zbędnych, co wynika z drugiego poważnego braku naszej pracy statystycznej, z braku koordynacji badań.

Mówiąc o przeciążeniu terenu nadmiarem prac statystycznych, należy wskazać fakty, jakie niestety dość często w dotychczasowych warunkach występują. W pierwszym rzędzie przy braku dobrze zorganizowanej koordynacji badań statystycznych możliwe jest dublowanie prac. Próby zbierania potrzebnych informacji często są niedostatecznie przemyślane, lub nawet zgoła nierealne. Projektodawca badania statystycznego powinien zdawać sobie sprawę z realnych możliwości swego projektu, powinien obliczyć ilu ludzi w terenie i z jaką stratą cennego czasu będzie oderwanych od innych prac w celu wypełniania formularzy statystycznych, przeładowanych nieraz pytaniami postawionymi „na wszelki wypadek“, z tym, że wielu odpowiedzi ostatecznie nie uwzględni się przy opracowaniu wyników badania. I jeszcze jedna pozornie drobna sprawa: żądana od sprawozdawców liczba kopii sprawozdań, przeważnie wykonywanych odręcznie. Są instytucje, które polecają zbieranie kopii sprawozdań, magazynowanych następnie bez wykorzystania.

Wymienione tu bolączki, najczęściej w praktyce występujące, nie tylko zajmują czas sprawozdawców, ale, co jest równie ważne, zniechęcają ich do tego rodzaju pracy. Trzeba bowiem pamiętać, że sprawozdawca umie we właściwy sposób ocenić nieprzemyślane, nieżyłowe zlecenia.

Niedociągnięcia te można i należy usunąć przez jak najszybsze wprowadzenie koordynacji badań statystycznych. Żaden formularz nie powinien wyjść w teren bez uzgodnienia z GUS bądź jego organem wojewódzkim

Następne zadanie w kierunku usprawnienia aparatu statystycznego — to szkolenie. Podjęte niedawno prace przygotowawcze dały w wyniku nie tylko programy. Jest w druku krótki podręcznik statystyki przemysłowej, oparty na najnowszych wzorach radzieckich. Przygotowuje się przekład radzieckiego podręcznego informatora statystyki społeczno - gospodarczej obejmującego w formie encyklopedycznej treść najczęściej używanych i najważniejszych terminów.⁵⁾

W programie wydawniczym na 1950 r. przewidziano szereg podręczników i przekładów. Prace te już rozpoczęto. Wydawnictwo „Książka i Wiedza“ przygotowuje przekład „Podręcznika statystyki przemysłowej“ — A. I. Jeżowa. Podręcznik ten ukaże się wkrótce w dużym na-

⁴⁾ Patrz „Reforma programu statystyki“ — Gospodarka Planowa Nr 3 — 1949 r.

⁵⁾ „Słownik — sprawozdawca po socjalno — ekonomicznej statystyce“, II wydanie, Centralny Urząd Statystyczny Gospłanu, Moskwa 1948.

kładzie. W najbliższym czasie GUS organizuje kurs dla pracowników wojewódzkich placówek statystycznych. W odniesieniu do aparatu statystycznego w administracji ogólnej i w poszczególnych resortach należy uruchomić szkolenie drogą korespondencyjną.

Wreszcie warunek nieodzowny należytego poziomu aparatu statystycznego to właściwy dobór pracowników. W dotychczasowej praktyce zbyt często zatrudnia się w aparacie statystycznym pracowników, którzy wskutek niskich kwalifikacji do innych prac się nie nadają. Należy uświadomić kierownictwa przedsiębiorstw, że wykonanie sprawozdania jest jedną z czynności objętych planem gospodarczym, warunkującą właściwe wykonanie planu. Lekceważenie potrzeb statystyki przez kierownictwo przedsiębiorstw wpływa często z głębszej przyczyny, mianowicie z braku czujności na odcinku kontroli wykonania planu. „Faktem jest, że u nas wielu kierowników gospodarczych nie kontroluje jeszcze operatywnie wykonania planu, nie analizuje bieżąco sprawozdawczości operatywnej i nie wyciąga z niej wniosków dla bieżącego ingerowania i korygowania przebiegu procesów gospodarczych, dla mobilizowania środków i sił w celu zapobieżenia niewykonania planu. Wielu kierowników gospodarczych ma jeszcze lekceważący stosunek do sprawozdawczości jako narzędzia kontroli wykonania planu, traktując sprawozdawczość jako gromadzenie nikomu niepotrzebnych papierków. Po III Plenum KC PZPR i na tym odcinku winien nastąpić decydujący przełom w stylu naszej pracy. Musimy się nauczyć kontrolować wykonanie planu w toku jego wykonania, nauczyć się posługiwać sprawozdawczością, nauczyć się operatywnie, w żywym sposób kierować powierzonym sobie działem pracy, natychmiast reagować na wszystkie braki i niedociągnięcia i przedsięwbrać środki zaradcze“⁶⁾

Z doborem odpowiedniego personelu statystycznego w terenie wiąże się zagadnienie odpowiedniego wynagrodzenia ich pracy, gdyż niska płaca powoduje ucieczkę zdolniejszych, a w pierwszym rzędzie przeszkolonych pracowników do lepiej płatnych zajęć. W sprawie tej muszą zabrać głos i powziąć odpowiednie decyzje czynniki kierujące naszą gospodarką oraz związki zawodowe przy zawieraniu umów zbiorowych.

Jeśli chodzi o zaopatrzenie techniczne, jakim dysponuje GUS, to stan jego znacznie się poprawił; środki niezbędne do pracy napływały w ciągu 1949 r. Maszyn statystycznych jest w tej chwili więcej niż przed wojną. Aczkolwiek licznie personel jest wystarczający, odczuwa się dotkliwy brak pracowników koncepcyjnych oraz daje się we znaki duża płynność personelu szeregowego, zwłaszcza przeszkolonego. Wprowadzony ostatnio statut organizacyjny

niewątpliwie przyczyni się do poprawy na odcinku zapewnienia kadr, na napływ jednak personelu z wyższymi kwalifikacjami nie można liczyć zbyt szybko, ponieważ pierwsza w Polsce wyższa uczelnia tego typu — Szkoła Główna Planowania i Statystyki — rozpoczęła dopiero swą pracę w bieżącym roku akademickim. Na razie trzeba będzie, jak dotychczas, doszkalać zdolniejszych pracowników w trudnych warunkach codziennej pracy. Dodać należy, że w bieżącym roku szkolnym uruchomiono również pierwsze w Polsce liceum statystyczne. Rozwój szkolenia przez tworzenie dalszych liceów statystycznych oraz przez wprowadzenie wykładu statystyki do programów liceów administracyjno-gospodarczych — wymaga przystosowania wykładowców oraz wydania skryptów i podręczników w okresie bieżącego roku szkolnego. Zakończono XIV kurs dla referentów statystycznych w GUS. Wkrótce kończy się pierwsze roczne Studium Statystyczne zorganizowane przy SGH (obecnie SGP i S).

Pozostaje do omówienia zagadnienie poziomu naszej statystyki od strony jej treści.

Wprowadzono szereg momentów umożliwiających naświetlenie rozwoju badanych zjawisk od strony struktury klasowej, zastosowano nową klasyfikację zakładów przemysłowych, klasyfikację grup społeczno-zawodowych i inne. W opracowaniu znajduje się klasyfikacja obejmująca całość czynności gospodarczych i usługowych w marksistowskim ujęciu.

Pogłębia się systematycznie powiązanie prac statystyki z planowaniem, zarówno na odcinku programu jak i metodologii, co umożliwiło prawidłowe przeprowadzanie danych poszczególnych działów statystyki branżowej i zestawienie dochodu narodowego oraz szereg doraźnych niezbędnych do planowania prac nadprogramowych. Poddano rewizji stosowane dotychczas metody obliczania wskaźników gospodarczych, prace nad ich przebudową i poważnym rozszerzeniem zakresu są w toku.

„Statystyka była w społeczeństwie kapitalistycznym przedmiotem prowadzonym wyłącznie przez biurokratów lub ograniczonych specjalistów — powinniśmy pójść z nią w masy, powinniśmy ją popularyzować“ pisał Lenin.

Doceniając olbrzymie znaczenie popularyzacji statystyki, poddano rewizji dotychczasowy plan publikacji statystycznych i po wprowadzeniu szeregu zmian i uzupełnień — nowy plan realizowany będzie w najbliższym czasie. Z najważniejszych nowych prac przewiduje się wydawnictwo czasopisma przeznaczonego dla prac z dziedziny teorii i praktyki statystycznej oraz wydanie atlasu statystycznego ilustrującego osiągnięcia Polski Ludowej ze szczególnym uwzględnieniem planu trzyletniego.

W rozumieniu wagi stojącego przed nim zadania Główny Urząd Statystyczny podjął zbiorową akcję usprawnienia pracy, której rezultaty zależą od wysiłków całego zespołu. Wielka ilość wykonywanych w GUS prac masowych sprzyja wprowadzeniu w czyn idei socjalistycz-

⁶⁾ St. Jędrzychowski „Aparat planowania i nauki III Plenum KC PZPR — „Tybuna Ludu“ z 8 grudnia 1949 r.

nego współzawodnictwa pracy. Ruch ten został podjęty w grudniu ub. r. dla uczczenia 70-lecia urodzin J. W. Stalina i obejmie nie tylko pracowników zatrudnionych przy pracach masowych, gdzie ustalenie wskaźników wydajności pracy nie przedstawia trudności, ale całą tysiączną masę zatrudnionych w Urzędzie.

L. MAKOWSKI

DEKRET o reformie bankowej z 25.X.1948 r. otworzył nowy rozdział w historii bankowości polskiej. Cztery lata trwające oczyszczanie przedpola, poprzedzone zasadniczym fundamentalnym aktem utworzenia nowego banku biuletowego i centralnej instytucji kredytowej — Narodowego Banku Polskiego — umożliwiło z jednej strony dostosowywanie aparatu bankowego do aktualnych potrzeb gospodarki narodowej, podlegającej sinym fluktuacjom organizacyjnym, z drugiej zaś — przygotowało teren i stworzyło podstawy do przeprowadzenia zasadniczej strukturalnej reformy bankowej, którą śmiało można nazwać podstawową reformą na drodze do nowej socjalistycznej bankowości w Polsce Ludowej.

Wspomniany dekret o reformie bankowej postanawia m. in.: „Powołuje się do życia Bank Rolny, którego zadaniem jest: a) finansowanie rolnictwa w zakresie kredytów obrotowych i inwestycyjnych oraz kontrola gospodarki finansowej rolnictwa, i b) nadzór nad Gminnymi Kasami Spółdzielczymi”.

W wykonaniu postanowień dekretu Minister Skarbu rozporządzeniem swym z dnia 19.XII.1949 r., określił dzień 1 stycznia 1950 r., jako datę rozpoczęcia działalności Banku Rolnego.

Okres czasu od chwili wejścia w życie dekretu o reformie bankowej, aż do końca 1949 r. zużyty został na liczne, daleko sięgające prace przygotowawcze, które miały na celu umożliwienie nowemu Bankowi Rolnemu rozpoczęcie działalności z dniem 1 stycznia 1950 roku w całej pełni, bez jakichkolwiek wstrząsów lub trudności organizacyjnych tak dla samego nowego banku, jak i kontrolowanych i finansowanych przez bank jednostek gospodarczych oraz wielkiej rzeszy drobno- i średniorolnych kredytobiorców.

Wyjściową bazą organizacyjną dla nowego Banku Rolnego stał się dotychczasowy Państwowy Bank Rolny, który w tym celu został uprzednio gruntownie zreorganizowany, oraz w zakresie swej działalności i kompetencji wydawnie uzupełniony. Prace w tym kierunku rozpoczęto w marcu ubiegłego roku, a przeprowadzono je na podstawie zarządzeń i poleceń Ministra Skarbu, wydawanych w myśl przepisów art. 38 dekretu o reformie bankowej, zezwalających Ministrowi Skarbu, jeszcze przed uru-

Systematyczne usuwanie braków i niedociągnięć oraz pogłębianie wprowadzonych reform da korzystne rezultaty nie tylko w pracy centrali, lecz spowodować musi usprawnienie całego aparatu terenowego, a w konsekwencji pozwoli naszej statystyce spełnić poważne jej zadania.

ZADANIA BANKU ROLNEGO

chowaniem nowych banków, na wydawanie zarządzeń i poleceń zmierzających do wykonania dekretu.

Wśród spraw związanych z wewnętrzną reorganizacją Państwowego Banku Rolnego mającą na celu stworzenie z niego bazy wyjściowej dla Banku Rolnego, do najważniejszych i najruchliwszych prac wykonanych przez Państwowy Bank Rolny na odcinku realizacji reformy bankowej należą: 1) przejście agend Banku Gospodarstwa Spółdzielczego w zakresie kontroli i finansowania całej spółdzielczości wiejskiej i jej centrali, 2) przejście 183 oddziałów i agentur Banku Gospodarstwa Spółdzielczego, 3) przejście 274 Komunalnych Kas Oszczędności ze 120 oddziałami, łącznie 403 placówek.

Ogółem Państwowy Bank Rolny przejął zatem 586 placówek handlowych i 613 tys. kont 2,5 miln. sztuk skryptów dłużnych z akcji siewsiewnej, nie posiadających jeszcze kont. Państwowy Bank Rolny otrzymał równocześnie polecenie przekazania do innych banków tych spośród przyjętych agend, które nie miały być objęte działalnością przyszłego Banku Rolnego. Z ogólnej liczby kont, przejętych z Banku Gospodarstwa Spółdzielczego i Komunalnych Kas Oszczędności, Państwowy Bank Rolny przekazał innym bankom 111 tys. kont, pozostawiając u siebie 502 tys. kont.

Z 586 placówek przejętych i 23 własnych Państwowego Banku Rolnego, czyli łącznie 609, skomasowano następnie lub zlikwidowano 200 tak, że na 1 stycznia pozostało do przejęcia przez Bank Rolny 319 placówek.

Wszystkie te prace wymagały wielkiego wysiłku ze strony pracowników Państwowego Banku Rolnego, jak i pracowników przejmowanych placówek. Znaczną część akcji przeprowadzono w dwóch etapach, a mianowicie jako czyn Święta 1 Maja oraz jako czyn lipcowy dla uczczenia piątej rocznicy powstania PKWN.

Dalszą pracą Państwowego Banku Rolnego, dokonywaną przez cały połączony już zespół pracowniczy po ukończeniu akcji przejmowania, było ujednolicenie organizacji, metod pracy i księgowości tych tak bardzo różnorodnych trzech organizmów bankowych: PBR, BGS i KKO. Również i to zadanie, wraz z opracowaniem nowego łącznego budżetu, wykonano w krótkim stosunkowo czasie, częściowo w ra-

mach socjalistycznego współzawodnictwa pracy, rozwijającego się w banku już w II połowie 1949 r. Należało o jednocześnie pamiętać o natchmiastowym rozpoczęciu szkolenia pracowników w terenie, celem zapoznania ich z zagadnieniami, z którymi nie mieli dotychczas styczności, a które będą musieli rozwiązywać i w ich zakresie obsługiwać odnośne placówki gospodarcze.

Nieależnie od wymienionych wyżej prac związanych z realizacją reformy bankowej, Bank wykonywał normalnie prace w zakresie obsługi kredytowej i pieniężnej swych licznych kredytobiorców, których część, a mianowicie niektóre przedsiębiorstwa państwowe i centrale spółdzielcze, przechodziła w tym samym okresie głębokie przemiany organizacyjne. Do przemian tych bank musiał się w swej akcji finansowania i kontroli odpowiednio i szybko dostosować, biorąc ponadto udział w pracach reorganizacyjnych tych przedsiębiorstw i central na odcinku ich gospodarki finansowej.

Równolegle z powyższymi pracami Bank Rolny jako centrala rewizyjna, instrukcyjna i finansowa Gminnych Kas Spółdzielczych, dokonywał szeregu prac przygotowawczych do uruchomienia w 1950 r. na zupełnie nowych już podstawach około 1.300 takich kas.

W DNIU 1 stycznia 1950 roku z likwidacji i agend rachunku Państwowego Banku Rolnego oraz na jego bazie organizacyjnej i personalnej powstał nowy Bank Rolny. W dniu swego powstania Bank Rolny pora Centralą w Warszawie posiadał 14 oddziałów wojewódzkich, (wykonywujących na terenie swego województwa również pewne powierzone im funkcje centralne w stosunku do oddziałów powiatowych i agentur) 252 oddziałów powiatowych, 53 agentury, łącznie zatem 319 placówki, w których prowadzi się około 4 milionów kont lub skryptów bez własnych kont. Jednocześnie Bank Rolny poprzez swoje oddziały wojewódzkie i powiatowe nadzoruje, a na odcinku kredytowym kieruje 1.200 spółdzielniami oszczędnościowo-pożyczkowymi, wykazującymi ponad 531 tys. pożyczkobiorców, ca 563 tys. udziałowców, ca 150 tys. wkładców i ponad 31 tys. rachunków bieżących.

Bank Rolny nie jest pozostałością bankowości przedwojennego ustroju kapitalistycznego Polski, choć organizacyjnie utworzony został na bazie Państwowego Banku Rolnego. Po przejęciu rolniczych agend Banku Gospodarstwa Spółdzielczego i Komunalnych Kas Oszczędności, Bank Rolny jest w swych zadaniach, zakresie działalności, strukturze, a nade wszystko w realizacji polityki kredytowej wobec wsi — tworem zupełnie nowym. W socjalistycznej budowie bankowości Polski Ludowej, zapoczątkowanej dekretem o reformie bankowej, Bank Rolny jako wyłączna instytucja bankowa dla finansowania rolnictwa, w szerokim tego ostatniego słowa znaczeniu, w zakresie kredytów obrotowych i inwestycyjnych zajmuje specjalne i specjalnie ważne miejsce. W okresie budowy fundamentów

socjalizmu rząd demokracji ludowej musi poświęcić wiele uwagi zagadnieniom ekonomicznym i socjalnym drobnotowarowych gospodarstw chłopskich, w których stale — jak wskazywał Lenin — istnieje niebezpieczeństwo odradzania się kapitalizmu. Toteż na obecnym etapie Polski Ludowej istnieją poważne problemy, których rozwiązanie musi odbywać się przy pomocy głęboko przemysłanej, planowej i wybitnie klasowej polityki kredytowej wobec wsi. Wymienić tu należy przede wszystkim uspołecnianie produkcji rolnej drogą tworzenia spółdzielni produkcyjnych oraz konieczność podniesienia produkcji w drobnych i średnich gospodarstwach chłopskich, podniesienia poziomu życia i kultury pracującego chłopstwa oraz wciągnięcia go przez akcje kontraktacyjne do gospodarki planowej państwa. Realizatorem narysowanej przez Rząd Ludowy polityki kredytowej na odcinku rolnictwa jest Bank Rolny.

Ale kredytowanie rolniczych spółdzielni wytwórczych oraz mało- i średniorolnych, a także w niektórych przypadkach chłopów bezrolnych, nie wyczerpuje jeszcze działalności Banku.

Pod względem rzeczowym działalność finansowa Banku Rolnego, tak bezpośrednia jak i pośrednia, obejmuje poprzez Gminne Kasy Spółdzielcze w zakresie kredytów obrotowych i inwestycyjnych: 1) produkcję rolną roślinną i zwierzęcą, 2) hodowlę zwierząt, 3) zaopatrzenie wsi we wszelkie artykuły, maszyny i narzędzia niezbędne do produkcji rolnej, artykuły gospodarstwa domowego oraz towary do spożycia, 4) zbyt przez wieś wytworów rolnictwa, 5) budownictwo wiejskie, 6) mechanizację rolnictwa, 7) niektóre działy przetwórstwa i handlu produktami rolnictwa, nieobjęte jeszcze przez Narodowy Bank Polski, 8) leśnictwo, jego przedsiębiorstwa, zaopatrzenie i zbyt produktów leśnych, 9) rybołówstwo morskie. Pojęciem rolnictwa objęte jest również ogrodnictwo, sadownictwo i pszczelarstwo.

Spśród finansowanych przez Bank Rolny placówek lub grup gospodarczych wymienić należy następujące, najważniejsze: 1) Państwowe Gospodarstwa Rolne, 2) techniczna obsługa rolnictwa i państwowe ośrodki maszynowe, 3) Zrzeszenie Gorzelni Rolniczych, 4) przedsiębiorstwa podległe Ministerstwu Leśnictwa, jak Centralny Zarząd Lasów, „Las“, „Paźed“, 5) Polskie Zakłady Zbożowe, 6) centrala, powiatowe związki i gminne spółdzielnie „Samopomocy Chłopskiej“, 7) spółdzielnie mleczarsko - jajczarskie i ich centrala, 8) spółdzielnie owocarsko - warzywnicze i ich centrala, 9) Centralny Zarząd Przemysłu Mięsnego, Centrala Mięsna i Kasa Targowa, 10) Spółdzielnia Budownictwa Wiejskiego, 11) rolnicze spółdzielnie produkcyjne.

Ilość placówek bezpośrednio przez Bank finansowanych oraz takich, które w najbliższym czasie do bezpośredniego finansowania będą przejęte — nie wliczając indywidualnych gospodarstw chłopskich — wynosi około 10 tysięcy. Ilość kont inwestorów samego tylko planu 1949 r. wynosi pięćdziesiąt kilka tysięcy.

Poczynając od 1 stycznia b. r. finansowanie przez Bank odbywa się według ostatnio wydanych w tej mierze przepisów, zarówno w dziale zaopatrywania w środki obrotowe, jak i w dziale inwestycyjnym. Bank, posiadając tak znaczną sieć oddziałów, schodzi w teren z finansowaniem poszczególnych jednostek gospodarczych, co staje się konieczne również w związku z daleko idącą decentralizacją oraz bilansowym i gospodarczym usamodzielnieniem szeregu organizacji i przedsiębiorstw państwowych kontrolowanych i finansowanych przez Bank. Miało to już częściowo miejsce w 1949 r. w Państwowym Banku Rolnym, np. zejście aż do powiatów z finansowaniem zespołów i zarządów okręgowych Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Do powyżej przytoczonych ważniejszych kredytobiorców dochodzi wielka rzesza małych, średniorolnych i bezrolnych chłopów, będących kredytobiorcami Banku Rolnego z najróżniejszych tytułów i to bądź bezpośrednio w oddziałach i agenturach Banku, bądź też — w przeobrażającej mierze — pośrednio poprzez Gminne Kasy Spółdzielcze. Wchodzą tu w grę wszelkiego rodzaju krótkoterminowe kredyty obrotowe (jak np. na zakup nawozów sztucznych, na siew i orkę, na akcję hodowlaną, raty przy kontraktacji, na zakup narzędzi, elektryfikację i inne kredyty celowe) oraz średnioterminowe kredyty inwestycyjne, jak np. na budownictwo, na podniesienie hodowli, melioracje itp. Dłużnikami Banku Rolnego są ponadto liczne gospodarstwa chłopskie z tytułu ich zadłużeń wobec Państwa, którego należnościami administruje Bank Rolny. Wchodzą tutaj należności przedwojennego Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, należności Funduszu Ziemi z tytułu reformy rolnej 1944 r., należności Akcji Siewnej lat 1945/48, dostaw UNRRA, koni z importu i z innych tytułów.

O rozmiarze zadań i prac Banku Rolnego na odcinku stosunków kredytowych z indywidualnymi gospodarstwami chłopskimi z różnych tytułów niech świadczy liczba około 3.600 tys. kont lub zastępujących konta skryptów dłużnych. Zadania Banku w tym zakresie znacznie się wzmogły poczynając już od 1950 r., a to wobec wybitnego rozszerzenia rozmiarów akcji kontraktacyjnych, tak dla zaopatrzenia konsumpcji jak i dla przeróbki przemysłowej, co pociąga za sobą wzmoczone czynności Banku przy zaliczkowaniu kontraktów, wypłatach na rzecz rolnika po dokonanej dostawie i rozliczeniach z odbierającymi spółdzielniami czy innymi organizacjami.

Przewiduje się również w 1950 r. znaczne zwiększenie czynności Banku Rolnego w dziedzinie finansowania rolniczych spółdzielni produkcyjnych, tak na odcinku środków obrotowych, jak i inwestycyjnych. Spółdzielnie te, jeszcze nieliczne, powstały dopiero w ubiegłym roku, toteż dotychczasowa działalność aparatu kredytowego w zakresie ich finansowania, silniejsza w dziale inwestycyjnym a słabsza w zaopatrywaniu w środki obrotowe, jest jeszcze

skromna. Poważne jednak rezultaty gospodarcze, jakie osiągnęła już w pierwszym roku swego istnienia większość utworzonych rolniczych spółdzielni produkcyjnych, pozwalają wnioskować, że r. 1950 będzie przełomowym w nastawieniu rolników do tego zagadnienia i przyniesie znacznie większą ilość nowych spółdzielni aniżeli rok ubiegły.

Podnoszeniu poziomu gospodarczego i kulturalnego wsi służyć również mają przewidziane dekretem o reformie bankowej Gminne Kasy Spółdzielcze, organizacyjnie, rewizyjnie i finansowo podległe Bankowi Rolnemu, który staje się ich centralą. Opracowany przez Bank plan sieci przewiduje powołanie do życia około 1.300 takich kas, częściowo w drodze gruntownego przekształcenia dotychczasowych wiejskich spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych, częściowo zaś przez utworzenie nowych kas, zwłaszcza na terenie Ziemi Odzyskanych. Kasy te, do których uruchomienia Bank Rolny obecnie przystępuje, będą terytorialnie właściwym oddziałem Banku pracując pod społeczną kontrolą odpowiednich ogniw Związku Samopomocy Chłopskiej. Skład członków - udziałowców Kas, ich zarządów i komisji rewizyjnych oraz stała współpraca i kontrola społeczna Związku Samopomocy Chłopskiej, gwarantują, że rozdzielnictwo kredytów przeznaczonych dla wsi dokonywane będzie słusznie, sprawiedliwie i zgodnie z zasadami walki klasowej. Gminne Kasy Spółdzielcze będą ważnym ogniwem organizacyjnym i wykonawczym przy realizowaniu przez Bank rządowej polityki kredytowej wobec wsi.

W uzupełnieniu uwag o zadaniach nowoutworzonego Banku Rolnego wspomnieć należy o rozgałęzionym i różnorodnym dziale czynności nie należących kompetencyjnie do zadań Banku Rolnego, lecz wykonywanych przezeń bądź na zlecenie Ministra Skarbu, bądź w wyniku umów zawieranych w tymże zakresie z innymi bankami. Bank Rolny jest pod względem organizacyjnym największą instytucją kredytową w Polsce, posiada największą sieć oddziałów i najgłębiej dociera w teren. Z tych to powodów inne banki państwowe przy wykonywaniu swych zadań korzystają z usług terenowych oddziałów Banku Rolnego w tych miejscowościach, w których nie posiadają własnych oddziałów. Te wykonywane przez Bank Rolny, a w 1949 r. już przez Państwowy Bank Rolny, funkcje zastępcze rosną z każdym miesiącem.

Naszkicowany wyżej zarys zadań, kompetencji i czynności Banku Rolnego daje ogólne pojęcie o roli tego Banku w życiu gospodarczym Polski Ludowej, w walce o podniesienie produkcji rolnej, o jej intensyfikację, mechanizację, podniesienie poziomu materialnego i kulturalnego pracującego chłopca.

Na drodze do socjalizmu, na progu planu 6-letniego, który stawia przed rolnictwem wielkie zadania, pamiętać należy o tym, że nie zbudujemy socjalizmu bez uspołecnienia wsi. Akcja ta przed nowoutworzonym Bankiem Rolnym stawia poważne i rozległe zadania.

REMANENTY zbędne i nadmierne mogą występować i w rzeczywistości występują we wszystkich działach gospodarki narodowej. Mają je więc: przemysł, rolnictwo, handel, komunikacja oraz przedsiębiorstwa innych usług gospodarczych. Różny tylko bywa stosunek ilości tych remanentów do zapasów niezbędnych dla celów produkcyjnych lub eksploatacyjnych.

Przeważającą niewątpliwie masę towarową stanowią remanenty przemysłowe, ściśle mówiąc, nadmierne zapasy magazynowe w zakładach przemysłowych gospodarki społecznej.

W przemyśle wartość surowców i materiałów pomocniczych stanowi przeważającą część całkowitego nakładu (kosztu) produkcji, nie rzadko ca 80%. Dlatego zagadnienia oszczędnej i racjonalnej gospodarki materiałowej nie można by o pominąć w okresie przygotowania do realizacji planu sześcioletniego, planu budowy podstaw socjalizmu w Polsce.

Akcję w skali odpowiadającej jej znaczeniu zapoczątkował Minister Przemysłu i Handlu pod koniec r. 1948 powołując komisję opiniotwórczą gospodarki materiałowej przemysłu, w celu opracowania zagadnienia od strony organizacyjnej i metodologicznej. Problematyka prac komisji przedstawiała się jak następuje:

- organizacja aparatu zaopatrzenia,
- metodyka planowania zaopatrzenia,
- zasady jednolitej nomenklatury towarowej,
- zasady jednolitej dokumentacji materiałowej,
- zasady ustalania norm zużycia i norm zapasu.

Pierwszej próby rozprawienia na szerszą skalę remanentów zbędnych i nadmiernych dokonano jeszcze przed ogłoszeniem wyników prac wspomnianej komisji, mianowicie na początku bieżącego roku w oparciu o inwentaryzację sporządzoną w związku z zamknięciem ksiąg na koniec 1948 r.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu poleciło wówczas zgłosić branżowo właściwym centralom ilości towarów, stanowiących zaopatrzenie przemysłu a przekraczających normy zapasu usprawiedliwione rozmiarem planowej produkcji. Akcja ta nie dała pożądanego rezultatu przede wszystkim z powodu trzech najważniejszych przyczyn: 1) w większości przypadków przedsiębiorstwa nie posiadały norm zapasów; 2) spisy przesłane centralom handlowym zawierały przeważnie braki i towary niepokupne; 3) centrale handlowe reklamowały, że w dość licznych przypadkach na ich dyspozycję wysyłkowe odnośnie do towarów pokupnych przedsiębiorstwa zawiadamiały o wyczerpaniu lub upłynnieniu nadmiaru.

Dotychczasowych zatem remanentów zbędnych i nadmiernych nie upłynniano, a dalsze narastały.

Niedomagania w zakresie gospodarki materiałowej szczególnie ostro ujawniła Krajowa Narada Oszczędnościowa. Stwierdzono bowiem, że nagromadzone przez poszczególne przedsiębiorstwa nadmierne zapasy towarowe przedstawiają poważne rezerwy materiałowe, które bądź to niszczej, bądź wycelowane z obrotu, nie spełniają swej roli w pomnażaniu produkcji. W tych nadmiernych zapasach powstałych z różnych przyczyn, niekiedy obiektywnych, znajdują się: a) remanenty poniemieckie; b) nadmierne remanenty surowców i materiałów pomocniczych, przekraczające normalny, rozsądny zapas; c) towary niepotrzebne; d) zapasy międzyoperacyjne, powstałe ze złej organizacji produkcji; e) towary gotowe, leżące na składach z winy złej organizacji sieci handlowej. Wszystkie — razem je wzięwszy — zamrażają maszyny, urządzenia, surowce, materiały pomocnicze i wyroby gotowe wartości wielu miliardów złotych.

W wyniku uchwał zapadłych na Krajowej Naradzie oszczędnościowej, a z inicjatywy Partii i CR ZZ, istotnie wzmożono upłynnianie remanentów zbędnych i nadmiernych, przede wszystkim w tej formie, że centrale zaopatrzenia materiałowego poszczególnych branż przemysłu (przynajmniej niektóre) podjęły konsekwentną i planową akcję przerzutów tych nadmiarów. Uchwalono w terenie komisje społeczne przeglądające remanenty dla spisania wszystkich znajdujących się w zakładach remanentów zbędnych i nadmiernych.

Przyjęto, że remanenty te ogłaszane będą w biuletynach właściwych central zaopatrzenia materiałowego, drukowanych w „Gospodarce Materiałowej”, miesięczniku poświęconym potrzebom służby zaopatrzenia przemysłu.

Mimo zastosowania powyższych środków, znaczna część masy towarowej remanentów nadmiernych pozostała w zakładach nienaruszona, między innymi również dlatego, że charakterystyka techniczna użyta w spisach była niedostateczna w stosunku do wymagań odbiorców. B. ak było również zarządzeń regulujących tok postępowania przy uwzględnianiu remanentów zbędnych i nadmiernych.

Dotychczasowych zatem remanentów zbędnych i nadmiernych nie upłynniono, a dalsze bieżąco narastały.

Jak szybko bieżące nadmierne remanenty rosły, wskazuje fakt, że w okresie tylko I półroczu ub. r. wartość zapasów magazynowych, zwłaszcza materiałów biegowych i pomocni-

czych, wzrosła prawie we wszystkich przemy-
słach, a w niektórych osiągnęła lub nawet prze-
kroczyła liczbę 500%. Dalszą tendencję zwykło-
wą wykazują również wyniki III kwartału ub. r.

W tej sytuacji jako fakt podstawowego zna-
czenia dla normalizacji zapasów uważa-
 należy opracowaną przez wspomnianą poprzed-
nio Komisję Opiniodawczą Gospodarki Mate-
riałowej Przemysłu instrukcję do planu za-
opatrzenia na r. 1950, która zawiera również
zasady obliczania norm zużycia mate-
riałów oraz norm zapasów maszyno-
wych. O nacza to stworzenie podstaw dla wpro-
wadzenia ekonomicznych zasad gospodarki ma-
teriałowej w skali całego przemysłu drogą usta-
lenia przepisów dość wyczerpujących, zgodnych
z potrzebami gospodarki i powszechnie obowiąz-
ujących. Z tych też przyczyn stanowią one
punkt wyjściowy dla konsekwentnej i planowej
akcji upłynnienia remanentów zbędnych i nad-
miernych. W związku z tym powstała potrzeba
przede wszystkim natychmiastowego, doraźne-
go rozładowania remanentów nadmiernych,
a następnie ujęcia przebiegu tej akcji od strony
organizacyjnej oraz wstrzymania dalszego
wzrostu zbędnych zapasów. Załanie to powie-
rzono komisji ministerialnej upłynnienia rema-
nentów, którą ostatnio powołał Przewodniczący
PKPG.

Analiza przyczyn nagromadzenia zapa-
sów wykazuje, że są one odmienne dla
różnych grup materiałów. Należy wyodręb-
nić: a) przedmioty majątku trwałego w po-
staci maszyn, urządzeń techniczno - produkcyj-
nych, środków transportowych itp., b) zapasy
magazynowe materiałów na cele produkcyjne,
ruchowe, inwestycyjne i inne eksploatacyjne,
c) wyroby gotowe.

Przyczyny natomiast narosnięcia zapasów
dadzą się ująć w cztery zasadnicze grupy: a) po-
zostałości z okresu wojennego, b) braki plano-
wania zaopatrzenia oraz nieekonomiczna go-
spodarka materiałowa w zakładach, c) wadli-
wy system zaopatrzenia, d) braki i niedociąg-
nięcia aparatu produkcyjnego oraz inne wzglę-
dy natury produkcyjnej.

Pozostałości z okresu wojennego widzimy
przede wszystkim w grupie przedmiotów ma-
jątku trwałego. Są to bowiem maszyny i inne
urządzenia techniczne niekiedy przypadkowo
pozostawione w zakładzie, dalej przedmioty
w nieczynnych obecnie działach produkcyjnych
lub zbędne wskutek innych obecnie programów
produkcyjnych (przedmioty branzowo obce).
W grupie tej znajduje się jeszcze szereg cen-
nych pozycji zarówno dla przemysłu państwo-
wego jak i spółdzielczego.

Dla uporządkowania zagadnienia w tej gru-
pie konieczne jest przeprowadzenie klasyfika-
cji z przeznaczeniem na złom lub na skierowa-
nie do zakładów, w których zostaną użytkowa-
ne zgodnie z potrzebami gospodarki narodo-
wej. Akcję tę można przeprowadzić w ramach
działalności Centralnego Biura Obrotu Maszy-
nami. Ze strony zakładów i innych posiadaczy
wymagać należy, aby w ogłoszeniach podawano

dokładną charakterystykę techniczną posiada-
nych maszyn i urządzeń techniczno - produk-
cyjnych oraz żeby zabezpieczono je przed ewen-
tualnym niszczeniem.

Remanenty nie stanowiące maszyn i urządzeń
techniczno - produkcyjnych należałoby upłyn-
niać drogą sprzedaży przetargowej (jak np.
obecnie pojazdy mechaniczne) lub przekazać
urzędowi likwidacyjnemu do sprzedaży.

Najliczniejszą masę towarów remanentów
nadmiernych i najtrudniejszy problem przed-
stawia następna grupa materiałów, mianowicie
zapasy magazynowane na cele produkcyjne
i inne eksploatacyjne.

W grupie tej pewną tylko część stanowią po-
zostałości okresu wojennego, głównie jedna-
k znajdują się tu nadmiary bieżące powstałe
wskutek niedociągnięć planowania, nieekono-
micznej gospodarki materiałowej oraz wadli-
wości systemu zaopatrzenia.

Braki planowania były niejako podwójne,
gdyż występowały tu lub mogły występować
zarówno błędy i zmiany planów produkcyjnych,
jak i nieracjonalne, dalekie nieraz od potrzeb, pla-
ny zaopatrzenia. Skąd powstawały niedokładno-
ści planów zaopatrzenia? Otóż powodowały je:

- wymienione wyżej braki i zmiany planów
produkcyjnych, które tu występują jako
czynnik obiektywny z punktu widzenia
zadań aparatu zaopatrzenia,
- niedostateczne związanie planów zaopa-
trzenia z planami produkcji,
- nie wyliczone techniczne lub statystycz-
ne normy zużycia,
- brak norm zapasów magazynowych.

Odnosnie przyczyny ostatniej zaznaczyć na-
leży dodatkowo, że jeśli nawet aparat zaopa-
trzenia dysponował względnie ścisłymi wylcze-
niami dla ustalenia norm zapasów magazyno-
wych, to jednak ze względu na prawie pow-
szechny do chwili obecnej brak terminów do-
staw ze strony Central Handlowych, norma
zapasu mogła być obliczona w zasadzie tylko
w przybliżeniu.

Brak wyliczonych wyżej elementów ułatwiał
zakładom zamawianie i magazynowanie towa-
rów w ilościach znacznie przewyższających nor-
my uzasadnione potrzebami produkcji. W tych
warunkach gospodarka materiałowa nie była
ekonomiczna. Wpłynął na to również wadliwy
system zaopatrzenia, wyrażający się w nad-
miernej centralizacji zamawiania, nawet pla-
nowania aż do utrzymywania centralnych ma-
gazynów włącznie. Ta centralizacja, dokonana
kosztem istotnych potrzeb i uprawnień zakła-
dów i przedsiębiorstw, doprowadziła w niektó-
rych jaskrawych przypadkach niejako do oka-
lечения funkcji zaopatrzenia w miejscu naj-
istotniejszym, mianowicie w miejscu zużycia
materiału.

Niektóre przyczyny mogły mieć również cha-
rakter zupełnie obiektywny. Do takich należą
np. zmiany planu produkcyjnego, a nawet skądinąd
tak cenne i wartościowe pomysły racjona-
lizatorskie.

Zmiany planu produkcyjnego, jeśli są zasadnicze lub występują dość często, stwarzają bardzo poważne trudności komórkom zaopatrzenia, zarówno z punktu widzenia nagłego i nieprzewidywanego powstania nadmiernego rezerwanu, jak i terminowego zaopatrzenia w materiały wynikające ze zmiany planu.

Pomysły racjonalizatorskie nie mogą być oczywiście inaczej oceniane, jak tylko przypadki pierwszorzędne dla zakładu znaczenia i w skutkach swoich niewątpliwie wybitnie pozytywne. Tym nie mniej jednak mogą spowodować również powstanie nadmiernego rezerwanu. Przykłady:

1. Robotnicy przemysłu papierniczego zastosowali taki profil cylindra maszyny papierniczej, przy którym nastąpiło prawie o połowę mniejsze zużycie filców (materiał cenny).

2. Technicy zatrudnieni przy budowie parowozów opracowali nowy sposób wykroju poszczególnych części konstrukcyjnych, który w rezultacie daje oszczędności kilkanaście ton żelaza na każdym parowozie.

Obydwa pomysły spowodowały okresowy wzrost zapasów magazynowych odpowiednich materiałów.

Analiza tych wszystkich przyczyn narastania rezerwanów wskazuje, że nie jest to zjawisko w takim stopniu przejściowe, aby można je było usunąć w drodze krótkiej akcji doraźnej, względnie sposobami mechanicznego oddziaływania.

Niewątpliwie jednak okres najbliższy będzie miał w tym zakresie znaczenie decydujące, ponieważ ostateczne uchwały KERM regulują całość gospodarki materiałowej, mianowicie: — obliczenie prawidłowych norm zużycia, opartych o nowoczesną naukę i technikę; — planowanie i kontrola zużycia materiałów; — obliczenie prawidłowych wielkości zapasów magazynowych w oparciu o plan produkcji; — zapewnienie produkcji stałego i ekonomicznego dopływu niezbędnych materiałów we właściwych, z góry określonych terminach, ilościach i jakościach; — zharmonizowanie planu zaopatrzenia z planem finansowym; — organizacja aparatu zaopatrzenia odpowiadająca potrzebom przemysłu; — ustalenie zasad współpracy central zaopatrzenia materiałowego z centralami zbytu z punktu widzenia potrzeb zaopatrzenia.

W przepisach normatywnych¹⁾, w których przyjęto te zasady dla ustalania nadmiaru za-

pasu magazynowego, obowiązują następujące kryteria:

N o r m a z u ż y c i a materiałów jest to nieodzowna ilość materiału brutto, obliczona technicznie lub statystycznie, która powinna być zużyta przy określonej technologii produkcji dla wykonania jednostki produktu jednorodnego, jednostki detalu, jednostki pracy lub na jednostkę czasu.

N a j w y ż s z y z a p a s p r o d u k c y j n y materiału równa się planowanemu zużyciu materiału w okresie pomiędzy dwu kolejnymi dostawami.

M i n i m a l n y z a p a s m a g a z y n o w y (jako rezerwa zapasu produkcyjnego) jest to ilość materiału konieczna dla wykonania planowanej produkcji i utrzymania ciągłości ruchu na czasokres, w którym zaopatrzenie jest w stanie dostarczyć i oddać do zużycia dany materiał w drodze nadzwyczajnej dostawy, jak przydział pozaplanowy, zakup doraźny, przerzut itp.

M a k s y m a l n y z a p a s m a g a z y n o w y materiału jest to suma najwyższego zapasu produkcyjnego i minimalnego zapasu magazynowego.

N o r m a t y w m a g a z y n o w y jest to ilość materiału w magazynie, wyznaczająca stan zapasu magazynowego, około którego wahają się rzeczywiste stany magazynowe w górę i w dół, przy czym wahania nie powinny zejść poniżej zapasu minimalnego (pkt. 3), ani przekroczyć zapasu maksymalnego (pkt. 4).

Z przytoczonych definicji wynika jasno, że ilości materiałów przekraczające zapas maksymalny stanowią nadmiary rezerwantowe. Przyjęte zasady wykazują analogię do radzieckich metod gospodarki materiałowej²⁾, w której występują nadto zapasy sezonowe. W naszym systemie są one częściowo ujęte sposobem obliczania najwyższego zapasu produkcyjnego, a częściowo występować mogą w formie przewidywanych zapasów specjalnych. Radziecka gospodarka materiałowa stosuje jednak również znacznie culsze i doskonalsze metody limitowania środków na cele materiałowe. Każdy mianowicie dział zaopatrzenia fabrycznego i każdy celon produkcyjny posiadają dzienny (!) plan obrotu materiałów, a służba finansowo-księgowa reguluje w okresach miesięcznych właściwą szybkość obiegu środków obrotowych na potrzeby materiałowe.

Z przedstawionej sytuacji wynika, że stworzono w przemyśle podstawy zasadniczego uporządkowania gospodarki materiałowej, należy je więc jak najszybciej zrealizować na wszystkich szczeblach organizacyjnych.

Już teraz wydaje się możliwe i uzasadnione na podstawie dotychczasowych doświadczeń postawić tezę, że zapasy magazynowe na koniec r. 1950, mimo przewidywanego wzrostu produkcji w tym okresie, powinny być plano-

²⁾ Patrz np. „Organizacja produkcji na miastach przedsiębiorstwach” — B. O. Stepanowa. Moskwa 1946.

wane zasadniczo w ilościach nie przekraczających zapasów rzeczywistych z końca bieżącego roku.

Do zajęcia takiego stanowiska upoważnia: powszechny prawie stan nadmiernych obecnie remanentów w stosunku do potrzeb, oraz fakt, że przy niewątpliwie postępującej doskonałości aparatu produkcyjnego można wytwarzać więcej bez zwiększania środków obrotowych na cele materiałowe.

Obok systemu gospodarki materiałowej równolegle ustalono zasady organizacji aparatu zaopatrzenia, polegające przede wszystkim na decentralizacji czynności wykonawczych, a więc: zamawiania, odbioru, rozliczeń itp. Oznacza to stworzenie korzystnych warunków dla przebiegu akcji zaopatrzenia w zakresie bezpośrednich uprawnień przedsiębiorstwa, co jest oczywiście poważnym usprawnieniem funkcjonowania aparatu zaopatrzenia. Prawidłowe podstawy gospodarki materiałowej i równocześnie odpowiadający potrzebom przemysłu system zaopatrzenia są w stanie w sposób dostateczny zapewnić przemysłowi posiadanie ekonomicznych i wystarczających rezerw materiałowych.

Celem więc możliwie szybkiego i skutecznego rozładowania remanentów nadmiernych konieczne jest odpowiednie zmniejszenie dostaw bieżących, co zmusi zakłady do ich zużycowania. W ten sposób zapasy rzeczywiste można doprowadzić do ilości normatywnych, bez uciekania się do dość kłopotliwych przeżutów i związanych z tym kosztów transportu. Nie da się jednak tak postąpić z materiałami zbędnymi dla danego zakładu, z materiałami znajdującymi się w tak znacznym nadmiarze, że pozostawienie ich aż do wyczerpania na potrzeby bieżące nie byłoby ekonomicznie uzasadnione, oraz z materiałami, które wskutek długiego magazynowania straciły na jakości i nie mogą być użyte zgodnie z ich przeznaczeniem. Te wszystkie materiały należy przeznaczyć na zużycie do innych zakładów tej samej branży przemysłu lub do innych działów gospodarki. Jeśli materiały te stanowią towary rynkowe, winny je otrzymać co upłynnienia właściwe branżowo centrale handlowe.

W podobny sposób należałoby postąpić z nadmiernymi zapasami wyrobów gotowych, które mogły powstać bądź to jako pozostałości wojenne, bądź też — częściowo — jako braki produkcyjne. Na to konto zapisać należy poza właściwymi brakami: towary o jakości niższej niż wymagana, produkcję po aplanowaniu nie uzgodnioną z aparatem zbytu itp.

Inaczej przedstawia się sprawa z towarami rynkowymi nieprzemysłowymi, których centrale zbytu nie chcą odbierać jako „niechodliwe” lub o zmniejszonej wartości. Jedynym rozwiązaniem wydaje się rozproszanie wyrobów nadających się jeszcze do użytkowania po cenach odpowiadających ich wartości użytkowej; wszystkie zaś pozostałe należy zużyć jako odpadki.

Dalszemu ewentualnemu narastaniu nadmiernych remanentów wyrobów gotowych winny

skutecznie zapobiec: pogłębienie planów zbytu i planów zaopatrzenia oraz jakościowa kontrola produkcji.

Na tym wyczerpaliliśmy omówienie zasadniczych przyczyn powstania remanentów nadmiernych, metody zapobiegania temu zjawisku oraz kierunki przeprowadzenia istniejących nadmiarów. Pozostaje jeszcze omówić metody doraźnego działania w tym zakresie.

AKCJA doraźna rozładowania nadmiernych remanentów staje się jednym z najbardziej aktualnych zagadnień gospodarczych chwili obecnej. Wielkość nadmiarów jest niepokojąca i dlatego należy możliwie natychmiast i skutecznie działać w kierunku ich zmniejszenia oraz zapobiegania narastaniu dalszych remanentów. Postępowanie w takich sprawach jest jednak niejednokrotnie dość kłopotliwe i wymaga współdziałania różnych przedsiębiorstw lub urzędów. Wymaga się również często natychmiastowych decyzji ze strony władz nadrzędnych. Do tych przejściowych zadań, dla stworzenia właściwych warunków przebiegu akcji na najwyższych szczeblach władz gospodarczych, powołana jest Komisja Międzyministerialna Upłynnienia Remanentów przy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. W tym zakresie do Komisji tej należy przede wszystkim:

— koordynowanie akcji upłynnienia, zwłaszcza przez sprawne i skuteczne załatwianie tych spraw, które nie mogą być z różnych przyczyn rozwiązane przez poszczególne przedsiębiorstwa, urzędy i instytucje, oraz nadzór nad przebiegiem tej akcji,

— wydawanie konkretnych poleceń co do przeżutów między przedsiębiorstwami materiałów zastrzeżonych dla PKPG oraz tych materiałów, co do których wpłyną konkretne wnioski poszczególnych posiadaczy.

W tym celu powołana Komisja opracowała instrukcję w sprawie tymczasowych zasad i organizacyjnych akcji upłynnienia. Przewidziano w niej co następuje:

Obowiązek upłynnienia dotyczy w zasadzie wszystkich zbędnych maszyn, urządzeń technicznych — produkcyjnych, wyrobów gotowych oraz tych ilości zapasów magazynowych, które przekraczają w zasadzie zapas maksymalny (patrz wyżej), a w niektórych przypadkach planowane zużycie w r. 1950.

Remanenty zbędne i nadmierne upłynniają centrale zaopatrzenia materiałowego w przemyśle i jednostki równoznaczne w innych działach gospodarki bez żadnych ograniczeń w całym sektorze państwowym i bez potrzeby uzyskiwania aprobaty przez władze nadrzędne (nieznaczne wyjątki dotyczą materiałów specjalnie deficytowych). Na centrale handlowe nakładają się obowiązki upłynniania zgłaszanych im przez centrale zaopatrzenia materiałowego tych nadmiarów zapasów magazynowych, które stanowią towary rynkowe (ten przepis ma b. istotne znaczenie).

Ujawniane nadmiary są ewidencjonowane wartościowo wg poszczególnych branż towaro-

wych, zgodnie z podziałem przyjętym w planach państwowych, celem stworzenia właściwych podstaw gospodarowania nimi.

Głównym zatem celem tych przepisów było wprowadzenie możliwie najelastyczniejszych warunków gospodarki remanentami nadmiernymi przez centralne organy zaopatrzenia materiałowego poszczególnych branż przemysłu.

Dokonano wyłączeń odnośnie do tych towarów, które mogą być centralnie gospodarowane. A więc np.: Centralne Biuro Obrotu Maszynami upłynnia maszyny i urządzenia techniczno-produkcyjne. Polimex upłynnia łożyska toczne. Centrala Handlowa Przemysłu Chemicznego (Biuro Sprzedaży Produktów Nieorganicznych) upłynnia barwniki. PKPG upłynnia żelazo budowlane itp.

Dzięki tym wyłączeniom uzyskuje się dla towarów specjalnie poszukiwanych możliwość rozprowadzenia ich wg hierarchii potrzeb.

Wreszcie dla towarów o zmniejszonej wartości przewiduje się komisje wyceny, które jednostki posiadające remanenty nadmierne powołują we własnym zakresie.

W tym ujęciu, jak należy sądzić, zapewniłoby takie formy działania, które niewątpliwie powinny znacznie przyspieszyć rozładowanie nadmiernych remanentów.

Aby całemu systemowi zapewnić możliwie pełną skuteczność wyników, do akcji włączono: Centralną Radę Związków Zawodowych i czynniki polityczne celem współpracy po linii społecznej przy ujawnianiu remanentów nad-

miernych i mobilizacji załóg fabrycznych przeciwko ich narastaniu oraz Narodowy Bank Polski, celem kontroli ścisłego przestrzegania normatywów środków obrotowych na cele materiałowe, ponadto organa kontroli wewnętrznej dla sprawdzania wykonania obowiązujących przepisów i sygnalizowania jaskrawych wykroczeń.

Cała akcja ma doniosłe znaczenie dla naszej gospodarki i dlatego wymaga użycia wszystkich stojących do dyspozycji środków. Przede wszystkim jednak i w największym stopniu wykonanie opierać się będzie na kadrach pracowników, a więc na tych wszystkich, którym zawdzięczamy fakt, że nasze kopalnie, huty i fabryki wytwarzają coraz więcej i coraz lepiej.

Jak bardzo celowa i skuteczna jest mobilizacyjna działalność aktywu pracowniczego niech świadczy rzucone hasła oraz podjęte zobowiązania Hajduckich Zakładów Hutniczych, a na ich odzew również wielu innych załóg fabrycznych. Ta świadoma i pełna społecznej treści inicjatywa pracowników oznacza zwolnienie miliardowych sum zamrożonych w nadmiernie zgromadzonych zapasach oraz włączenie tych środków obrotowych w żywy proces wytwarzania nowych dóbr. Takie rezultaty dać mogła tylko nowa postawa człowieka pracy i jego socjalistyczny do niej stosunek. Możemy wierzyć, że w tej płaszczyźnie, w tym wspólnym wysiłku i w zgodnym rytmie współzawodnictwa wygramy walkę o ekonomię gospodarki materiałowej.

Z RADZIECKICH DOŚWIADCZEŃ GOSPODARCZYCH

UMOWA GOSPODARCZA NARZĘDZIEM WYKONYWANIA PLANÓW PAŃSTWOWYCH

UMOWA gospodarcza jako forma stosunków gospodarczych między socjalistycznymi przedsiębiorstwami i organizacjami zaopatrzenia i zbytu posiadała duże znaczenie już w latach pierwszej stalinowskiej pięcioletki.

Walka o socjalistyczne uprzemysłowienie kraju wysunęła na plan pierwszy problem mobilizacji zasobów wewnętrznych i zwiększenia socjalistycznych akumulacji.

W swej historycznej mowie „Nowa sytuacja — nowe zadania budownictwa gospodarczego“, wygłoszonej na zebraniu kierowników gospodarczych w lipcu r. 1931, tow. Stalin powiedział, że „w ostatnich czasach warunki rozwoju przemysłu zmieniły się gruntownie, powstała nowa sytuacja, wymagająca nowych metod zarządzania...“¹⁾ Tow. Stalin wysunął — jako

jedno z najważniejszych zadań — sprawę wprowadzenia i wzmocnienia rozrachunku gospodarczego. „Wmacniając i rozwijając dawniejsze źródła akumulacji — powiedział tow. Stalin — trzeba doprowadzić do tego, aby ciężki przemysł — a przede wszystkim budowa maszyn — także dawała akumulację.

W tym jest wyjście.

A co jest do tego potrzebne? Usunięcie niegospodarności, mobilizacja wewnętrznych zasobów przemysłu, wprowadzenie i wzmocnienie rozrachunku gospodarczego we wszystkich przedsiębiorstwach ZSRR, systematyczne obniżanie kosztów własnych, wzmocnienie wewnętrzno-przemysłowej akumulacji we wszystkich bez wyjątku gałęziach przemysłu.

Oto droga wyjścia.

A więc ugruntować i wzmocnić rozrachunek gospodarczy, podnieść wewnętrzno-przemysłową akumulację — takie jest zadanie“²⁾

¹⁾ Przekład z czasopisma „Planowoje Chozjajstwo“ nr 5 (1949).

²⁾ J. Stalin. Woprosy leninizma. Wyd. 11. str. 331

Szybki rozwój socjalistycznych form gospodarki we wszystkich jej gałęziach i osiągnięty poziom planowania narodowo-gospodarczego pociągny za sobą konieczność przeprowadzenia gruntownej reformy kredytu, przejścia od komercyjnego (wekslowego) kredytowania do bezpośredniego bankowego kredytowania gospodarki narodowej przez Bank Państwa.

W uchwale z 20 marca r. 1931 o ulepszeniu praktyki przeprowadzania reformy kredytowej Rada Komisarzy Ludowych ZSRR podkreśliła, że reforma kredytowa, działająca dalej według zasad rozrachunku gospodarczego i mocno opierając się na nim jako na najważniejszej dźwigni w zarządzaniu socjalistycznymi przedsiębiorstwami i organizacjami gospodarczymi, powinna zagwarantować kontrolę finansową nad wykonaniem planów gospodarczych i nad przebiegiem akumulacji w uspołecznionym sektorze gospodarki narodowej. Reforma kredytowa powinna również przyczynić się do zwiększenia zainteresowania każdego przedsiębiorstwa i organu gospodarczego w wykonaniu zleconych im planów, w racjonalizacji przedsiębiorstwa, obniżaniu kosztów własnych produkcji, w nagromadzeniu zysków.

W tej samej uchwale rząd wskazał także szereg środków niezbędnych do ugruntowania rozrachunku gospodarczego i ustalenia czynnej kontroli finansowej nad przebiegiem wykonywania planów, obrotu towarów i wzrostu akumulacji socjalistycznej.

Wśród tych środków przewidziano, że państwowe i spółdzielcze organa gospodarcze oraz przedsiębiorstwa zobowiązane są realizować — na podstawie zadań planowych — swoje wzajemne stosunki w zakresie dostaw towarowych, prowadzenia robót i świadczenia usług — w drodze zawierania umów gospodarczych.

Ponieważ wprowadzenie umowy do gospodarczych stosunków przedsiębiorstw i organizacji oparte jest na planie państwowym, stało się ono jednocześnie ważnym środkiem wzmocnienia zasady planowania w gospodarce narodowej i wznoczenia rozrachunku gospodarczego jako planowej metody zarządzania gospodarką. Jak wskazał tow. Mołotow w swym referacie o narodowym planie gospodarczym na r. 1932 — związek między planem, rozrachunkiem gospodarczym i umową, ich jedność, polega na tym, że „system umownych stosunków stanowi najlepszy środek połączenia planu gospodarczego i zasad rozrachunku gospodarczego“.³⁾

W referacie o zadaniach pierwszego roku drugiej pięciolatki ogłoszonym w styczniu r. 1933 tow. Mołotow znów podkreślał jedność planu, rozrachunku gospodarczego i umowy. Mówił: „Praca naszych organizacji gospodarczych opiera się na narodowym planie gospodarczym. Na tej podstawie zawierają one między sobą umowy, opierając się na cenach usta-

lonych przez państwo. Partia żąda jednocześnie wprowadzenia rozrachunku gospodarczego do praktyki gospodarczej... i plan, i umowy, i rozrachunek gospodarczy — wszystko to elementy jednolitej bolszewickiej polityki gospodarczej, której przeprowadzenie wymaga — rozumie się — bolszewickiego do niej ustosunkowania“.⁴⁾

W latach drugiej i trzeciej pięciolatki stosunki gospodarcze między przedsiębiorstwami i organizacjami układały się zasadniczo na podstawie umów. Umowa przyjęła się na stałe w praktyce tych stosunków.

Znaczenie i rola umowy gospodarczej w warunkach socjalistycznej gospodarki planowej polega na tym, że umowa stanowi potężne narzędzie walki o wykonanie planu państwowego, że konkretyzuje przedsiębiorstwom i organizacjom ich zadania planowe, że zgodnie z zadaniami planu państwowego ustala obowiązki przedsiębiorstw i organów gospodarczych w zakresie rozmiarów, terminów, jakości i asortymentu dostaw, określa kolejność wykonywania tych zobowiązań, ustala materialną odpowiedzialność przedsiębiorstw i organizacji w wypadku niewykonania zgodnie z zawartą umową.

Umowa organizuje wzajemne stosunki przedsiębiorstw, wnosi w nie jasność i konkretność oraz umożliwia kontrolę finansową nad wykonaniem zobowiązań przez każdą ze stron. Ustalać ściśle terminy dostaw, jakość i asortyment dostarczanej produkcji, umowa gospodarcza tym samym stwarza warunki sprzyjające regularności pracy w przedsiębiorstwie produkcyjnym — zgodnie z harmonogramem, nie w sposób „szturmowy“, ale bez przerw i równomiernie.

Ścisłe wykonywanie umów zapobiega postojom w produkcji, zastojom w handlu, sprzyja przyspieszeniu obrotowości środków w przedsiębiorstwach i organach gospodarczych, wykonaniu planów obrotu towarowego, zwiększaniu się socjalistycznych akumulacji, organizowaniu kulturalnego handlu radzieckiego.

Znaczenie systemu umów gospodarczych polega następnie na tym, że pomaga on ujawniać wewnętrzno-produkcyjne rezerwy przedsiębiorstwa, obniżyć kosztą własne produkcji i likwidować niegospodarność. Aby zgodnie z umową wykonać terminowo zobowiązania wzięte na siebie, przedsiębiorstwa — dostawcy muszą należycie wyzyskać swoje wewnętrzno-produkcyjne zasoby i dążyć do lepszego i wszechstronnego wykorzystania urządzeń, surowca, paliwa, materiałów i do ulepszenia jakości produkcji. Z drugiej strony możliwość terminowej zapłaty za produkcję otrzymaną na podstawie umowy zależy od sytuacji finansowej przedsiębiorstw nabywców, a więc — od wykonania przez nie planów państwowych. Tym samym umowa gospodarcza stanowi potężny bodziec do walki o wykonanie i przekroczenie planów państwo-

³⁾ J. Stalin. Woprosy leninizma. Wyd. 11. Str. 346—347.

⁴⁾ W. J. Mołotow. W borbie za socjalizm. Riecz i statii. Partizdat, R. 1935. Str. 258.

⁴⁾ Tamże. Str. 380.

wych i ugruntowanie rozrachunku gospodarczego.

Odrębne miejsce w systemie umów gospodarczych zajmują umowy o wykonanie robót budowlanych, regulujące wzajemne stosunki między organizacjami budowlanymi a ich klientami. Roboty te wykonywane są na podstawie narodowego planu gospodarczego i obejmuje budowę dla przedsiębiorstw przemysłowych i transportowych, a także budowę domów mieszkaniowych i gmachów dla instytucji socjalno-kulturalnych i naukowych.

Tryb zawierania i wykonywania umów dotyczących budowy i odpowiedzialność za nieterminowe lub nienależyte jej wykonanie reguluje uchwała Rady Komisarzy Ludowych ZSRR i CK WKP(b) z 11 lutego r. 1936 „O ulepszeniu i o obniżeniu kosztów budowy” oraz uchwała Rady Komisarzy Ludowych ZSRR z 26 lutego r. 1938 „O ulepszeniu prac projektowych i kosztorysowych oraz o uporządkowaniu finansowania budowy”. Rząd zatwierdził „Zasady dotyczące umów budowlanych w budownictwie”, a także typowe umowy — generalne i roczne.

Uchwały te zabraniają podejmowania jakichkolwiek robót budowlanych, nie objętych planem państwowym. W związku z tym nie zawiera się umów na tego rodzaju roboty. Jeśli jednak budowa nie objęta planem uzyska aprobatę, to koszty takiej budowy nie powinny być pokrywane przez banki finansujące inwestycje. Pretensje z tytułu rozliczeń za budowy nieobjęte planem nie są rozpatrywane przez organy Państwowego Arbitrażu.

Tak więc i w budownictwie umowa jest czynnym środkiem walki o wykonanie planu państwowego.

W latach Wielkiej Wojny Narodowej rola umowy gospodarczej w regulowaniu wzajemnych stosunków między przedsiębiorstwami i organizacjami zaopatrzenia i zbytu cokolwiek zmniejszyła się. W pewnych rodzajach produkcji, wobec ścisłej centralizacji rozdziału, zniesiona została umowna forma stosunków (węgiel, benzyna a jeszcze przed tym — metal). Jednocześnie niektórzy kierownicy gospodarczy, powołując się na warunki wojenne, nie przykładali należytej wagi do umowy gospodarczej jako formy stosunków między przedsiębiorstwami i organami zaopatrzenia i zbytu.

Zwycięskie zakończenie Wielkiej Wojny Narodowej postawiło przed ZSRR, przed całym narodem radzieckim, zadanie przebudowy gospodarki na ład pokojowy. Olbrzymie zadanie odbudowy gospodarki narodowej, która podczas wojny poniosła ciężkie straty, i dążność do dalszego jej rozwoju na drodze do komunizmu znalazły pełny wyraz w powojennym planie pięcioletnim.

W warunkach walki o wykonanie powojennej pięcioletki wysunęły się na plan pierwszy problemy ugruntowania rozrachunku gospodarczego, podniesienia rentowności przedsiębiorstw, zwiększenia socjalistycznych akumulacji.

Ustawa o pięcioletnim planie odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na lata 1946 — 1950 wskazuje na konieczność „podniesienia roli dochodu i rozrachunku gospodarczego w gospodarce narodowej jako dodatkowego bodźca rozwoju produkcji”; zaleca przez obniżenie kosztów w asnych produkcji podnosić rentowność wszystkich gałęzi produkcji, zwrócić baczniejszą uwagę organizacji gospodarczych na mobilizację zasobów wewnętrznych, na zdecydowane likwidowanie strat wynikłych z niegospodarności i nieprodukcyjnych wydatków.

Te postulaty wybitnie podnoszą rolę umowy gospodarczej jako narzędzia walki o wykonanie planu.

Jednakże w latach powojennych niektóre przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze nie doceniały należycie roli i znaczenia umów gospodarczych i nie zawierały umów na dostawę i zbył produkcji.

Dostawy bez umów nierzadko powodowały, że dostarczano niepożądaną produkcję, mianowicie towary nie takich gatunków i asortymentów, jakie były potrzebne odbiorcy, i wskutek tego nagromadzały się ponadnormatywne zapasy surowca i materiałów oraz nadmierne ilości towarów. Powodowało to także nieracjonalne przewozy, zwiększenie się zadłużenia i inne komplikacje finansowe.

Równocześnie zdarzały się takie fakty, że wprowadzicie zawierano umowy, ale miały one jedynie formalny charakter, ponieważ nie konkretyzowały zobowiązań stron co do objętości, jakości i asortymentu dostarczanej produkcji, terminu i kolejności wykonania zobowiązań, ani warunków określających finansową odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy. Skutkiem tego umowy takie nie miały i nie mogły mieć praktycznego znaczenia dla pracy przedsiębiorstw i gospodarczych organizacji.

W wielu wypadkach kontrola nad wykonaniem umów nie była należycie zorganizowana, wskutek czego organy gospodarcze, których interesy zostały naruszone przez dostawców lub nabywców, nie pociągnęły ich do majątkowej odpowiedzialności, choć warunki umów to przewidywały.

Oslabienie dyscypliny umów, a w wielu wypadkach i brak umów przyczynił się do tego, że niektóre przedsiębiorstwa-dostawcy, przekraczając dzięki produkowaniu wyrobów drugorzędnych plan produkcji globalnej, nie wykonywały zadań w zakresie niektórych najważniejszych rodzajów produkcji pod względem ustalonego gatunku i asortymentu i tym samym nie zaspakały popytu konsumentów. Brak umów i osłabienie dyscypliny umów obniżało jednocześnie odpowiedzialność odbiorców za składane przez nich zamówienia i specyfikacje, doprowadziło do niewłaściwych zamówień, do częstej zmiany specyfikacji, do nieprzyjmowania produkcji i odmowy za jej dostarczenie.

Tych poważnych niedociągnięć w praktyce zawierania i wykonywania umów, braku generalnych umów jako formy stosunków gospodarczych między ośrodkami dostawców a ośrodkami nabywców nie można było tolerować w warunkach powszechnej walki o wykonanie powojennej pięciolatki.

DLA usunięcia tych braków i stworzenia jak najlepszej organizacji zaopatrzenia i zbytu Rada Ministrów ZSRR przyjęła 21 kwietnia 1949 r. specjalną uchwałę dotyczącą umów gospodarczych. W uchwale tej podkreślono wielkie znaczenie umów dla wykonania planów zatwierdzonych przez rząd, a także ich wielką rolę w zaopatrywaniu gospodarki narodowej w produkcję ustalonego asortymentu i gatunku. W uchwale podkreślono szczególnie ważne znaczenie umów gospodarczych w warunkach powszechnej walki o przedterminowe wykonanie powojennego planu odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej, o wzmocnienie dyscypliny planu, o ulepszenie jakości i asortymentu produkcji, o dalsze wzmocnienie rozrachunku gospodarczego i przyspieszenie obrotowości środków.

W praktyce zawierania umów między socjalistycznymi przedsiębiorstwami i organizacjami stosuje się trzy podstawowe rodzaje umów gospodarczych — umowy generalne, lokalne i bezpośrednie.

Umowę generalną zawierają między sobą centralne organy dostawców i nabywców (główne zarządy zaopatrzenia — „głównaby“, zjednoczenia, centralne organy zbytu, zaopatrzenia i przygotowania zapasów). Na zasadzie umowy generalnej niższe zajmujące się faktycznie wykonywaniem umów, ogniw dostawców i nabywców (zakłady, fabryki, bazy zbytu itd.) — zawierają między sobą umowy lokalne. Przy takim systemie stosunków umownych nie ma konieczności zawierania bezpośredniej umowy między wykonawcami zobowiązań, ponieważ funkcję umowy bezpośredniej wykonywa w tym wypadku umowa lokalna. Przy systemie umów bezpośrednich wykonawcy zobowiązań wprost wiążą się bezpośrednimi umowami, a ich nadrzędne organy nie wchodzą w stosunki umowne.

Umowy generalne i zawierane na ich podstawie umowy lokalne służyły za podstawę do ustalenia stosunków umownych w latach pierwszej i drugiej pięciolatki. W r. 1935 zastąpiły je protokółarne porozumienia między centrami gospodarczych systemów oraz umowy bezpośrednie, zawierane wprost przez dostawców i nabywców. Poczynając od roku 1939 ustalono zasadnicze warunki dostawy produkcji, które uzgadniały między sobą ministerstwa — dostawcy i ministerstwa — odbiorcy, i na podstawie tych zasadniczych warunków przedsiębiorstwa i organizacje zawierały umowy bezpośrednie.

W ten sposób w ciągu ostatnich 15 lat zasadniczą formą stosunków umownych mających na celu dostawę produkcji — była bezpośrednia umowa między właściwymi wykonawcami zobowiązań — dostawcą i nabywcą.

Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów ZSRR z 21 kwietnia r. 1949, wznowiono w r. 1949 zawieranie generalnych i lokalnych umów. Umowy te znów zajęły ważne miejsce.

Poczynając od r. 1950 generalne umowy powinny być zawierane w ciągu 30 dni, a bezpośrednie i lokalne — w ciągu 60 dni od chwili zatwierdzenia przez rząd państwowego planu zaopatrzenia gospodarki narodowej. W odróżnieniu od rocznych umów, umowy sezonowe, krótkoterminowe i jednorazowe powinny być zawierane w ciągu 10 dni od momentu zlecenia wykonawcom zadania wymagającego odpowiednich dostaw.

Wszystkie umowy gospodarcze zawiera się na podstawie planu i na podstawie zasadniczych (ogólnych) warunków dostawy, regulujących sprawy wspólne dla wszystkich dostawców i odbiorców danego rodzaju produkcji.

Ministerstwa - dostawcy i ministerstwa, które są głównymi odbiorcami danej produkcji, uzgadniają między sobą zasadnicze warunki dostawy produkcji ważniejszych gałęzi przemysłu (czarne i kolorowe metale, paliwo, przetwory ropy naftowej, produkcja chemiczna, obrabiarki i urządzenia oddziałów kuźni, mąka i produkty zbożowe, zboże i wyroby piekarniane, cukier, sól, produkcja przedsiębiorstw przemysłu lekkiego, mięsnego, mlecznego i rybnego i niektóre inne rodzaje produkcji) — zatwierdza je rząd.

Zatwierdzone przez rząd warunki dostawy produkcji służą za podstawę do zawierania tak generalnych, jak lokalnych i bezpośrednich umów. Umowy nie mogą odstępować od zasadniczych warunków dostawy. Nakładając na przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze konkretne zobowiązania na podstawie planu państwowego, powinny umowy lokalne i bezpośrednie konkretyzować treść zadania planowego oraz ustalać kolejność i warunki jego wykonania.

Jaki cel mają umowy generalne, i dlaczego umowa bezpośrednia jako jedyna forma stosunków gospodarczych między organami gospodarczymi przestała odpowiadać zadaniom chwili obecnej?

Chodzi o to, że przy systemie umów bezpośrednich, zawieranych zawsze bezpośrednio między przedsiębiorstwami i organizacjami, na których ciąży obowiązek wykonania tych umów, ośrodki dostawców i ośrodki nabywców nie włączyły się do systemu stosunków umownych. Ich roli w organizowaniu tych stosunków między podległymi ogniwami nie wzmacniała forma umowna, tj. forma dwustronnego zobowiązania. Główne zarządy zaopatrzenia („gław-

snaby"), zjednoczenia, centralne organy zbytu, zaopatrzenia i przygotowywania zapasów nie ponosiły odpowiedzialności majątkowej za niezawarcie bezpośrednich umów przez przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze, nawet wówczas gdy niezawarcie umowy wynikało z winy tych ośrodków (na przykład — w przypadku niewydania zleceń).

Natomiast system umów generalnych, zawieranych między działającymi na podstawie rozrachunku gospodarczego ośrodkami dostawców i ośrodkami nabywców, włącza je do akcji zawierania umów między przedsiębiorstwami i organizacjami, podnosi ich rolę organizacyjną, a także odpowiedzialność za właściwą organizację zaopatrzenia i zbytu, za zawieranie umów lokalnych przez bezpośrednich wykonawców zobowiązań — dostawców i nabywców. W umowach generalnych należy wśród innych warunków przewidzieć: ilość i grupy asortymentu dostarczonej produkcji i jej podział między dostawców i konsumentów (na cały rok — a gdzie to potrzebne — i na kwartały); strukturę związków umownych ze ścisłym wskazaniem, jakie przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze zawierają między sobą umowy lokalne; majątkową odpowiedzialność stron za niewykonanie zobowiązań wziętych na siebie na podstawie umowy generalnej i za zawarcie umów lokalnych we właściwym czasie.

Zawarcie umowy generalnej, odpowiadającej stawianym jej wymaganiom, jest możliwe — rozumie się — jedynie pod tym warunkiem, że została przeprowadzona poważna praca przygotowawcza, że rozdzielono fundusze między przedsiębiorstwa i organizacje, że przydzielono przedsiębiorstwom i organizacjom mające dostarczać towarów do przedsiębiorstw i organizacji, że przemyślano zagadnienia asortymentu itp. Bez opracowania tych wstępnych zagadnień nie można zawierać umowy generalnej, która określałaby stosunki wzajemne między dostawcą i nabywcą i stanowiaby podstawę do zawierania umów lokalnych.

Błędem byłoby sądzić, że poważne braki w praktyce zawierania umów z ostatnich lat, a także fakty niezawierania umów i osłabienie dyscypliny umów, zostały całkowicie spowodowane przez ministerstwa, urzędy i przedsiębiorstwa. Pewien niekorzystny wpływ wywarły na te sprawy niedomagania w pracy organów Państwowego Arbitrażu. Rząd wykrył w pracy Państwowego Arbitrażu przy Radzie Ministrów ZSRR poważne niedociągnięcia i braki, które odbiły się na stanie dyscypliny umów w gospodarce narodowej.

Rada Ministrów ZSRR w uchwale z 29 maja 1949 r. uznała za niewłaściwą praktykę Państwowego Arbitrażu polegającą na tym, że uchylał się on przez wiele lat od rozpatrywania przedumownych sporów między organami gospodarczymi w wielu tak ważnych zagadnieniach, jak na przykład: ustalenie ilości, asortymentu, terminów dostawy, rozmiarów i terminów wykonania robót i technicznych warunków dostawy. Ta niewłaściwa praktyka pocho-

dziła stąd, że wspomniane przedumowne nieporozumienia powinny były rozpatrywać same ministerstwa, przedsiębiorstwa i organizacje. W rzeczywistości jednak sprawy sporne odnoszące się do wykonywania umów, które wpływały do Arbitrażu, wykazywały, że wymienione wyżej zagadnienia nie były przez nikogo ratowane i zawisły w powietrzu. Taka sytuacja stworzyła niejasności we wzajemnych stosunkach między organami gospodarczymi, zawierającymi umowy, podrywała znaczenie umowy i dyscyplinę umów, i w dostatecznym wyniku przyniosła wielkie szkody gospodarce narodowej.

Inny błąd Państwowego Arbitrażu podkreślony został również w uchwale rządu. Polegał on na tym, że Państwowy Arbitraż bezpodstawnie odmawiał rozpatrywania sporów wynikłych z uchylania się od zawierania umów.

W wyniku niewłaściwej praktyki Państwowego Arbitrażu powstały poważne przeszkody w zawieraniu umów, powstał grunt dla bezumownych stosunków. W szczególności pozostało nierozwiązane zagadnienie, kto powinien zobowiązać do zawarcia umowy przedsiębiorstwo uchylające się od jej zawarcia, w przypadku gdy kierownicy organów nadrzędnych nie likwidują ugodowo powstałego sporu.

Inny poważny błąd Państwowego Arbitrażu polegał na tym, że nie wykorzystał on przysługującego mu prawa wszczynania sprawy z własnej inicjatywy, gdy na podstawie dokumentacji ustalił naruszenie dyscypliny umów. W ten sposób osłabła i obniżyła się rola Państwowego Arbitrażu — jako organu walki o wzniesienie dyscypliny umów.

Rząd domaga się od Państwowego Arbitrażu, aby stał się on czynnym organem walki o wzmocnienie dyscypliny umów i aby całą swoją działalnością aktywnie pomagał przedsiębiorstwom i organizacjom gospodarczym w ich walce o wykonanie planu.

W odniesieniu do sporów przedumownych oznacza to przede wszystkim, że Państwowy Arbitraż ma obowiązek rozstrzygać faktycznie i w całej pełni wszystkie spory, przekazane mu do rozpatrzenia oraz zmuszać przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze do zawierania umów, gdy się od tego uchylają bez uzasadnienia. Państwowy Arbitraż ma obowiązek z własnej inicjatywy wdrażać postępowanie przeciw przedsiębiorstwom i organizacjom gospodarczym, gdy na podstawie posiadanych dokumentów stwierdza fakt naruszenia dyscypliny umów i planu.

Niektóre ośrodki zbytu i zaopatrzenia, zawierające generalne umowy na rok 1949 próbowały obejść wymagania stawiane takim umowom. Zdarzało się, że zawarte umowy generalne nie określały konkretnie rodzaju produkcji między przedsiębiorstwa i organizacje, że nie ustalały one, kto z kim ma zawierać umowy lokalne. Jest rzeczą oczywistą, że takie „umowy generalne“ nie mogły służyć za podstawę przy zawieraniu umów lokalnych.

Byłoby niesłuszny sąd, jakoby umowy generalne i lokalne miały oddać stanowić jedyną formę stosunków umownych, i jakoby obecnie nie pozostawało już miejsca dla umów bezpośrednich.

Uchwała Rady Ministrów ZSRR z dnia 21 kwietnia 1929 r. wyraźnie wskazuje na to, że gdy nie ma umów generalnych, to dostawcy i nabywcy powinni zawierać między sobą umowy bezpośrednie, i że ministerstwa oraz urzędy powinny w projektach zasadniczych warunków dostawy określać, w jakich przypadkach zawiera się tylko umowy bezpośrednie.

W niektórych przypadkach umowy bezpośrednie są nieodzowne, gdyż umowy generalne mogą zawierać między sobą tylko ośrodki dostawców i odbiorców, działające na podstawie rozrachunku gospodarczego, a jak wiadomo nie wszystkie ministerstwa i urzędy mają takie ośrodki.

Przy zawieraniu umów na r. 1949 wyjaśniło się, że umów generalnych czasami nie można było zawierać nawet w takich przypadkach, gdy istniały w obrębie ministerstw ośrodki zaopatrzeniowe (głównie urzędy zaopatrzenia), działające na podstawie rozrachunku gospodarczego, a to dlatego, że zaopatrywaniem w niektóre rodzaje produkcji zajmowały się nie te ośrodki, ale inne strukturalne działy ministerstw, nie działające na podstawie rozrachunku gospodarczego.

Tak na przykład w Ministerstwie Przemysłu Rolnego zaopatrzenie przedsiębiorstw w drzewo należy do wydziału leśnego, nie działającego na podstawie rozrachunku gospodarczego. W Ministerstwie Przemysłu Miśnego i Mleczarskiego zaopatrywanie przedsiębiorstw w paliwo stałe, przetwory naftowe, gaz i energię cieplną należy do wydziału energetyki i paliwa, który nie działa na podstawie rozrachunku gospodarczego. W niektórych ministerstwach zaopatrywanie robotniczych organizacji zaopatrzeniowych (ORS) i zaopatrzenie pomocniczych gospodarstw rolnych w maszyny i części zapasowe przekazywano instytucjom nie działającym na podstawie rozrachunku gospodarczego.

W pewnych przypadkach zawieranie umów generalnych i lokalnych byłoby w istocie rzeczy nieuzasadnione, gdyż umowy bezpośrednie całkowicie czynią zadość właściwej organizacji zaopatrzenia i zbytu. Do takich przypadków należy dostawy urządzeń indywidualnych, na przykład gdy Ministerstwo Budowy Ciężkich Maszyn dostarcza walce, urządzenia do wielkich pieców, kotłów, albo gdy chodzi o dostawy produkcji w warunkach braku rozpałzonej sieci dostawców i odbiorców, lub o dostawy produkcji o ograniczonej nomenklaturze. We wszystkich takich przypadkach zawieranie umów bezpośrednich między stronami zainteresowanymi stanowi z reguły najbardziej celową formę stosunków umownych.

Lokalne umowy zawierane na podstawie umów generalnych, a także umów bezpośrednich, mają konkretyzować warunki dostawy i po-

winny ustalać dokładną ilość produkcji, terminy dostawy (ogólne, a także w obrębie kwartału, miesiąca itd), jakość produkcji, jej asortyment, kompletność, cenę, ogólną sumę, tryb rozliczeń, odpowiedzialność majątkową za niedotrzymanie warunków umowy, a także inne warunki określające szczegółowo wzajemne stosunki stron, zgodnie z zasadniczymi warunkami dostawy produkcji i z umową generalną.

Wyniki zawarcia umów gospodarczych na r. 1949 wykazały, że Uchwała Rady Ministrów ZSRR z 21 kwietnia 1949 r. odegrała poważną rolę w polepszeniu praktyki zawierania umów. Uchwała ta znacznie wzmogła w tej dziedzinie funkcje organizacyjną ministerstw i urzędów oraz zwiększyła ich odpowiedzialność za stan dyscypliny umów w przedsiębiorstwach i organach gospodarczych.

Jednocześnie przebieg zawierania umów na r. 1949 wykazał, że w tych ministerstwach, urzędach, przedsiębiorstwach i organach gospodarczych, które nie przygotowały się do akcji zawierania umów, zawieranie umów przeciągało się, wskutek czego przez dłuższy czas nie regulowano wielu ważnych spraw, odnoszących się do wzajemnych stosunków umownych, co wniosło do tych stosunków niejasność i nieokreśloność. Wiele umów, szczególnie — generalnych, nie odpowiadało wymaganym warunkom.

Niektóre ministerstwa i urzędy wydały z niedopuszczalnym opóźnieniem rozporządzenia do uchwały Rady Ministrów ZSRR z 21 kwietnia 1949 r. w sprawie zawierania umów. Na przykład Ministerstwo Budowy Obrabiarek wydało takie rozporządzenie dopiero 3 maja 1949 r., Ministerstwo Maszyn Rolniczych — nawet 7 maja 1949, tj. na trzy dni przed ustanowionym przez rząd prekluzyjnym terminem zawarcia umów generalnych.

Niektóre ministerstwa w swoich rozporządzeniach nie przewidywały zawarcia umów generalnych i lokalnych i przez to niewłaściwie nastawiły przedsiębiorstwa na zawieranie wyłącznie umów bezpośrednich na r. 1949. Wprawdzie na żądanie odbiorców i na mocy decyzji Państwowego Arbitrażu przy Radzie Ministrów ZSRR przystąpiły one do zawierania umów generalnych, jednakże zaniechanie przez nie niewłaściwego stanowiska w tej sprawie spowodowało znaczne opóźnienia.

Ponieważ nie przygotowano się do tego zawczasu, prace nad zawieraniem umów rozpoczęto w ministerstwach i urzędach faktycznie dopiero w drugiej połowie maja i nie były one zakończone jeszcze do końca czerwca 1949 r. Spory zaś w odniesieniu do umów generalnych przekazywały ministerstwa i urzędy Państwowemu Arbitrażowi przy Radzie Ministrów ZSRR dopiero w okresie czerwiec—lipiec 1949 r.

Rozpatrzenie przedumownych sporów przez Państwowy Arbitraż i materiały z przeprowadzonych przez niego badań wykazały, że zawarte umowy generalne nie rzadko nosiły charakter formalny: w szeregu przypadków nie

zawierały one rzeczy głównej — rozdziału produkcji między przedsiębiorstwa — dostawców i przedsiębiorstwa — odbiorców, a także konkretnego przydziału poszczególnych dostawców do poszczególnych odbiorców.

Opóźnienie zawarcia umów generalnych i późne rozesłanie tych umów do przedsiębiorstw i organizacji spowodowało, że także do zawierania umów lokalnych przedsiębiorstwa i organizacje przystąpiły ze znacznym opóźnieniem.

Znajdujemy się w przededniu *) zawierania umów gospodarczych na r. 1950. Przed ministerstwami, urzędami, centralami spółdzielczymi, przedsiębiorstwami i organizacjami gospodarczymi stoi ważne i odpowiedzialne zadanie — zakończyć zawieranie umów w terminach ustanowionych przez rząd; zawrzeć takie umowy generalne, lokalne i bezpośrednie, aby one w pełni odpowiadały zadaniom wskazanym w uchwale Rady Ministrów ZSRR z 21 kwietnia 1949 r.

Korzystne wykonanie tego zadania wymaga poważnego przygotowania się. Należy bezwzględnie przeanalizować gruntownie błędy i niedociągnięcia w akcji zawierania umów na r. 1949. Z całą dokładnością należy opracować nowe zasadnicze warunki dostawy produkcji z uwzględnieniem zmian w sytuacji gospodarczej, jakie zaszły w ostatnich latach. Należy głęboko i ze stanowiska interesów Państwa przemysłu strukturę stosunków umownych tak, aby ona jak najlepiej odpowiadała prawidłowej organizacji zaopatrzenia i zbytu. Należy bezwzględnie dojść do tego, aby umowy gospodarcze obejmowały wszystkich dostawców i odbiorców, aby umowa stała się rzeczywiście dokumentem operatywnym, aby zaopatrywanie i zbyty odbywało się w ramach umów — a nie poza nimi.

Zasadnicze warunki dostawy produkcji i umowy generalne należy bez przetrzymywania rozesłać do przedsiębiorstw i organów gospodarczych, gdyż przed otrzymaniem zasadniczych warunków i umów generalnych nie mogą one przystąpić do zawierania umów lokalnych i bezpośrednich.

Umowy lokalne i bezpośrednie powinny być konkretne, jasne i ścisłe, tak, aby mogły rzeczywiście być operatywnymi dokumentami w wykonywaniu planu. Nieporozumienia odnoszące się do warunków umów, w przypadku, gdy mimo zastosowanych środków kierownicy przedsiębiorstw i organizacji nie mogli ich usunąć przez pogodzenie stron, należy bez zwłoki przekazywać do rozpatrzenia Państwowemu Arbitrażowi, ewentualnie (w odpowiednich przypadkach) arbitrażowi resortowemu.

Umowy gospodarcze należy opracować w ten sposób, aby one ze wszelkich miar pobudzały każde przedsiębiorstwo do mobilizacji i wykorzystywania wewnętrzno-zakładowych rezerw,

do wykonania i przekroczenia planów państwowych, do ugruntowania i przyswajania progresywnych norm wykorzystania urządzeń, surowca, materiałów, do podnoszenia wydajności pracy, likwidowania wszelkich przejawów niegospodarności i do obniżenia kosztów własnych produkcji. Umowa gospodarcza powinna stanowić zarówno dla przedsiębiorstw — dostawców, jak i dla przedsiębiorstw — nabywców, potężną podniechęć do wzmocnienia rozrachunku gospodarczego, przyspieszenia obrotowości środków i ścisłego przestrzegania dyscypliny w planie i w wypłatach.

Bardzo ważną sprawą jest organizacja kontroli nad wykonywaniem umów. Zakład, fabryka, kasa wyjściowa i handlowa, magazyny uniwersalne — wszystkie przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze powinny zawsze wiedzieć, jak przebiega realizacja zbytu i zaopatrzenia na podstawie zawartych przez nie umów, czy przestrzegane są terminy dostawy, czy przekazuje taką ilość produkcji, jaka miała być dostarczona w danym okresie czasu (kwartał, miesiąc, dekada), czy dostawca nie narusza warunków jakości, kompletności i asortymentu produkcji, czy nabywca przestrzega swych finansowych zobowiązań itp. Każde przedsiębiorstwo, które zawarło umowę, powinno wiedzieć, że nieterminowe i nienależyte wykonanie umowy nieuchronnie pociągnie za sobą odpowiedzialność materialną. Kontrola finansowa powinna stać się potężnym środkiem oddziaływania na tych, którzy przestrzegają dyscypliny umów.

Także przed organami Arbitrażu stoją poważne zadania. Zadanie Arbitrażu polega na szybkim i kwalifikowanym rozstrzygnięciu przedumownych sporów przekazywanych mu do rozstrzygnięcia, a więc także sporów co do ustalania ilości, asortymentu i terminów dostawy produkcji, zakresu i terminów wykonania robót, technicznych warunków dostawy zgodnie z ustalonymi standartami. Arbitraż powinien we wzajemnych stosunkach przedsiębiorstw i organów gospodarczych ustalić konsekwentną surową linię postępowania wobec podmiotów nie wykonujących zobowiązań oraz surową odpowiedzialność tych wszystkich, którzy naruszają dyscyplinę planu, umowy i wypłat.

Umowa gospodarcza powinna służyć planowi, rozrachunkowi gospodarczemu, w walce o wysoką jakość i asortyment produkcji, o ścisłe przestrzeganie terminów dostaw, o przyspieszenie obrotowości środków, o wzrost socjalistycznych akumulacji.

Terminowe dostarczenie produkcji ściśle odpowiadającej wszystkim warunkom umów gospodarczych powinno tak samo stać się sprawą czci i honoru, jak jest nią wytwarzanie wysokogatunkowej produkcji i walka o markę fabryczną w socjalistycznym przedsiębiorstwie.

Z. Baranow

*) Numer „Planowe Chozjajstwo“, w którym zamieszczono tłumaczenie przez nas artykułu, oddano do druku 25. X. 1949 r. (przyp. tłumacza).

PLAN PIĘCIOLETNI WĘGIERSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ

Z DNIEM 1-go stycznia 1950 r. Węgierska Republika Ludowa rozpoczyna realizację swego drugiego planu gospodarczego — mianowicie planu pięcioletniego. Zainicjowany i w głównych zarysach opracowany przez Węgierską Partię Pracujących, przyjęty przez Radę Ministrów i w formie ustawy uchwalony przez Parlament Republiki, określa on kierunki rozwojowe życia gospodarczego Węgier na lata 1950 — 1954.

Celem planu węgierskiego, podobnie jak planu sześcioletniego Polski Ludowej, jest budowa podstaw socjalizmu. Ujmują to w następujący sposób końcowe słowa ustawy: „Plan pięcioletni — to droga demokracji ludowej do bogatych, silnych, kulturalnych, socjalistycznych Węgier”.

Punktem wyjściowym węgierskiej pięcioletki są wybitne wyniki wykonania planu trzyletniego. Wyniki te w następujący sposób ocenia wstęp do ustawy o planie pięcioletnim: „Dzięki oddanej pracy klasy robotniczej, pracujących mas chłopskich oraz inteligencji wiernej ludowi, dzięki współzawodnictwu pracy, plan 3-letni kończymy na osiem miesięcy przed wyznaczonym terminem. W wyniku 3-letniego planu produkcja wzrosła do 140% produkcji ostatniego roku pokojowego. Produkcja rolnicza osiągnęła niemal poziom przedwojenny. Stopa życiowa ludzi pracy jest dziś o 37% wyższa niż była przed wojną. Zaszły radykalne zmiany w konstrukcji społecznej i gospodarce ludowej”.

Podstawowe gałęzie gospodarki narodowej Węgier, które przed kilkoma jeszcze laty całkowicie lub w przeważającej części znajdowały się w rękach prywatnego kapitału — dziś w ogromnej większości znajdują się w dyspozycji państwa. I tak państwo rozporządza w 92% przemysłem fabrycznym, górnictwem i hutnictwem, w całości aparatem bankowym, aparatem handlu zagranicznego, a w zakresie hurtu — także aparatem handlu wewnętrznego. W handlu detalicznym udział sektora uspołecznionego wzrósł w ciągu trzech lat z 3% do 30%. W tym samym czasie powstały i rozwinęły się społeczne formy w gospodarstwie wiejskim; w posiadaniu państwa i rolniczych spółdzielni produkcyjnych znajduje się dziś powyżej 7% gruntów ornych.

Węgierska Republika Ludowa stawia przed sobą następujące zadania w planie pięcioletnim sformułowane w rozdziale I ustawy o planie:

1) Przyspieszenie uprzemysłowienia Węgier w drodze rozwoju przemysłu, zwłaszcza ciężkiego i maszynowego, co warunkuje dalszy szybki postęp w innych dziedzinach gospodarki.

2. Modernizacja gospodarki rolnej, a wraz z nią wzrost produkcji rolnictwa, niezbędny

zarówno dla pokrycia rosnącego wraz ze stopą życiową zapotrzebowania mas na artykuły spożywcze, jak dla szerszego zaopatrzenia rosnącego przemysłu w surowce rolnicze, jak wreszcie dla zwiększenia puli eksportowej celem wyrównania importu inwestycyjnego i surowcowego.

3. Wzrost stopy życiowej mas pracujących, poprawa warunków mieszkaniowych, zdrowotnych, kulturalnych oraz wychowanie nowych kadr w duchu socjalizmu i w ilości niezbędnej dla pokrycia wzmagającego się zapotrzebowania na pracę.

4. Rozwój obronnych sił państwa w ramach traktatu pokojowego i w granicach niezbędnych dla utrzymania pokoju.

5. Przebudowa Węgier z kraju rolniczo - przemysłowego w kraj przemysłowo - rolniczy.

Wykonanie tych zadań zabezpieczone zostanie przez inwestycje, których wartość w ciągu pięciolecia osiągnie sumę 50,9 mld. forintów. Udział poszczególnych grup w puli inwestycyjnej przedstawia się następująco: przemysł — 21,3 mld. for. (18,3 mld. for., przemysł ciężki i 3 mld. for. przemysł lekki); rolnictwo — 8 mld. for.; komunikacja 7,5 mld. for., rozbudowa miast i wsi wraz z budownictwem mieszkaniowym, służba zdrowia, cele społeczno-polityczne i kulturalne — 7,4 mld. for., handel — 0,9 mld. for., rezerwa na inwestycje, które obecnie nie dają się przewidzieć — 2,5 mld. for., inwestycje przygotowawcze do zadań następnego planu pięcioletniego — 3,3 mld. for.

W wyniku ustalonego przez plan pięcioletni rozwoju gospodarczego wskaźniki produkcji (przyjmując za podstawę 1949 r. = 100) wzrosną na koniec 1954 roku jak następuje: przemysł 186,4%, w tym ciężki 204,3% i lekki 172,9%; rolnictwo 142,2%, w tym produkcja roślinna 135%, hodowla 151%.

Najobszerniejsza część ustawy o planie pięcioletnim dotyczy zadań stojących przed przemysłem.

Produkcja górnicza winna wzrosnąć w czasie pięciolecia o 55,2%. W tym wydobyć węgla zwiększy się z 11,5 miln. ton w 1949 r. do 18,5 miln. ton w 1954 r. Równolegle zwiększone zostanie wydobyć rudy żelaznej i manganowej, bauxytu, ropy naftowej i innych surowców. Wzrost produkcji górnicznej zabezpieczą inwestycje w wysokości 2,5 mld. for.

Produkcja przemysłu hutniczego w 1954 r. ma osiągnąć wartość 4,7 mld. for., co w porównaniu z wartością produkcji 1949 roku oznacza wzrost o 93%. W hutnictwie dla zwiększenia produkcji zainwestuje się 4 mld. for. W ramach tych inwestycji w Mohaczu stanie nowy piec hutniczy, walcownie, oraz piece dla wytapiania ferromanganów i aluminium.

Produkcja ciężkiego przemysłu maszynowego w 1954 r. osiągnie wartość 7,7 mld. for., co

w porównaniu z produkcją 1949 r. oznacza wzrost o 138°/. W 1954 r. wartość produkcji różnych maszyn i narzędzi w porównaniu z produkcją 1949 r. zwiększył się z sumy 185 miln. for. do sumy 619 miln. Produkcja traktorów wzrosła z 2,6 tys. sztuk do 4,6 tys. sztuk, produkcja taboru, sprzętu kolei elektrycznych i wagonów kolejowych (licząc w jednostkach umownych) wzrosła z 4,8 tys. sztuk do 10 tys. sztuk, ciężarówek z 3,2 tys. sztuk do 9 tys. sztuk oraz motocykli z 12 tys. sztuk do 23 tys. sztuk. W ciągu pięciolecia podjęta zostanie pionierska produkcja szeregu niewytwarzanych dotąd na Węgrzech artykułów przemysłowych szczególnie z zakresu przemysłu dóbr wytwórczych, jak np. trolleybusy, żniwiarki - młockarnie, traktory Diesla, traktorowe żniwiarki kukurydzy, maszyny do budowy dróg, maszyny do robót ziemnych, budowlanych, maszyny przemysłu chemicznego, automaty tekstylne i inne maszyny, żurawie kolejowe, maszyny górnicze, maszyny do ładowania. Inwestycje w ciężkim przemyśle maszynowym sięgną 4,2 mild. for. W ramach tych inwestycji trzeba uruchomić odlewnie, fabryki maszyn dla produkcji narzędzi, fabryki maszyn przemysłu młynarskiego, tekstylnego, fabryki maszyn przemysłu lekkiego, fabryki średnich i ciężkich konstrukcji żelaznych, fabryki pomp do ropy naftowej, fabryki motorów Diesla, fabryki żarówek, igrub i radiatorów oraz inne fabryki maszyn przemysłowych. W okręgu przemysłowym Borsó trzeba wybudować nowe zakłady stali szlachetnej i fabrykę kół wagonowych, nad Dunaiem zaś nową fabrykę mostów i konstrukcji żelaznych.

Produkcja energii elektrycznej wobec 2200 miln. KW/godz. wytworzonych w 1949 r. musi się podnieść do 4.270 miln. KW/godz. w 1955 r. Powiększenie produkcji energii elektrycznej wymaga zainwestowania sumy 3,3 mild. for. W Varpalota, Barcika i Mohaczu powstaną zakłady energetyczne zużywające węgiel małokaloryczny oraz lignity, w Lovasz — zakłady gazu ziemnego, w Tiszalók — urządzenia do wykorzystania energii wodnej.

Produkcja materiałów budowlanych w 1954 r. osiągnie wartość 1,1 mild. for., co stanowi wzrost o 114,8^o w stosunku do poziomu produkcji z r. 1949. Zwiększenie produkcji przemysłu budowlanego wymaga inwestycji o wartości 618 miln. for. W ramach tych inwestycji uruchomi się fabrykę cementu, cegielnię, cegielnię wapno - piaskowe, fabryki materiałów ogniotrwałych, fabryki wyrobów betonowych, fabryki elementów żelazo-betonowych oraz fabrykę porcelany przemysłowej. Produkcja przemysłu szklanego osiągnie w 1954 r. wartość 261 miln. for., co oznacza wzrost o 26° w porównaniu z produkcją 1949 r. Inwestycje w tym przemyśle sięgną sumy 16,5 miln. for. Wśród nich przewiduje się budowę nowej fabryki włókna szklanego.

Przemysł chemiczny w 1954 r. musi osiągnąć wartość produkcji równą 4,8 mild. for., co oznacza wzrost o 138° w porównaniu z wartością produkcji 1949 r. Przemysł koksochemiczny

wyprodukuje o 350 tys. ton więcej koksu do użytku gospodarstwa domowego i brykietów koksowych oraz o 50 miln. m³ więcej gazu koksowego. Podjęta też zostanie produkcja koksu hutniczego, która w 1954 r. osiągnie 450 tys. ton. W przemyśle chemicznym celem podniesienia produkcji trzeba zainwestować wartość 1,9 mild. for. Między innymi plan pięcioletni przewiduje uruchomienie fabryki superfosfatu, barwników anilinowych, lekarstw i mas plastycznych.

Produkcja przemysłowych artykułów masowych, narzędzi i aparatów precyzyjnych, sprzętu elektrotechnicznego dla dużych napięć i sprzętu telekomunikacyjnego — osiągnąć ma w 1954 r. wartość 3,8 mild. forintów. Suma inwestycji w wymienionych gałęziach przemysłu osiągnie wartość 936 miln. for.

Wartość produkcji przemysłu włókienniczego w r. 1954 wyniesie 9,3 mild. for., co w porównaniu z produkcją r. 1949 oznacza wzrost o 52°/. W tym celu w przemyśle włókienniczym zainwestuje się 1 mild. for. „głównie na modernizację i rozszerzenie urządzeń produkcyjnych, uruchomienie nowych automatycznych warsztatów przedziałniczo-tkackich, czesalni przędzy, fabryk sztucznego jedwabiu i przędzalni włókien konopnych. Celem zapewnienia masom pracującym lepszej i tańszej odzieży zostanie znacznie rozwinęty przemysł odzieżowy; jego produkcja osiągnie w 1954 r. w porównaniu z produkcją 1949 r. wzrost o 250°/. Wykonanie planu produkcji zapewni inwestycje o wartości 119 miln. for. W ramach tych inwestycji powstaną 12 nowych zakładów przemysłu odzieżowego.

W 1954 r. produkcja przemysłu skórzanego i obuwanego winna osiągnąć wartość 1,5 mild. for., co w porównaniu z poziomem 1949 r. stanowi wzrost o 78°/. Inwestycje w przemyśle skórzanym osiągną wartość 139 miln. for. W okresie planu pięcioletniego powstaną nowe garbarnie i fabryki obuwa.

Produkcja przemysłu gumowego w 1954 r. osiągnie wartość 544 miln. for., co w porównaniu z 1949 r. oznacza wzrost o 154°/. W przemyśle gumowym zainwestowana zostanie suma 616 miln. for.

Przemysł drzewny powinien w 1954 r. osiągnąć wartość produkcji równą 969 miln. for., co w porównaniu z produkcją 1949 r. oznacza wzrost o 72,4^o/. Inwestycje w przemyśle drzewnym osiągną wartość 78 miln. for.

Przemysł drukarski i papierniczy w ostatnim roku planu pięcioletniego da produkcję o wartości 1,3 mild. for., co oznacza wzrost o 55,6^o wobec poziomu w 1949 r. Wartość inwestycji w tej gałęzi przemysłu sięga sumy 165 miln. for. Przewiduje się budowę nowych fabryk papieru luksusowego i papieru do wyrobów tytoniowych oraz nowych łuszczarek kory.

Produkcja przemysłu rolnego osiągnie w ostatnim roku planu wartość 9,3 mild. for., co w porównaniu z produkcją 1949 r. stanowi wzrost o 70,4^o/. Wykonanie planu i podniesienie poziomu produkcji zapewnią inwestycje

w wysokości 1,4 mld. for. W ramach tych inwestycji uruchomione zostaną nowe młyny, fabryka krochmalu, nowe przedsiębiorstwa przetworów z drobiu, państwowe i gminne przedsiębiorstwa przetworów mięsnych, piekarnie itd.

Przemysł budowlany w okresie planu pięcioletniego zapewnić musi produkcję wartości 21,3 mld. for. Z sumy tej przypadnie: na budownictwo przemysłowe 5,9 mld. for. na budownictwo komunikacyjne 4,5 mld. for., na budownictwo handlowe 270 miln. for., na budownictwo mieszkań 5,1 mld. for., na budownictwo dla celów socjalnych i kulturalnych 1,4 mld. for. i na budownictwo rolnicze 3,4 mld. for. Produkcja budowlana w 1954 r. musi osiągnąć wartość 5,5 mld. for., co w porównaniu z produkcją 1949 r. stanowi wzrost o 131%. Wykonanie planu produkcji budownictwa nadziemnego wymaga inwestycji w wysokości 543,5 miln., zaś budownictwa podziemnego — 318,5 miln. for.

Produkcja rzemiosła w 1954 r. utrzymać zostanie na poziomie produkcji 1949 r. Popierane będą spółdzielnie drobnego przemysłu, oparte na zasadach dobrowolnego zrzeszania się członków. W okresie lat 1950 — 1954 zostaną uruchomione 263 nowe zakłady przemysłowe, w tym 35 przedsiębiorstw przemysłu żelaznego, metalowego, maszynowego, 21 przedsiębiorstw przemysłu górniczego, 38 przedsiębiorstw przemysłu chemicznego, wybudowane oraz rozszerzone zostanie 20 elektrowni, uruchomi się 20 zakładów przemysłu tekstylnego i odzieżowego, 2 zakłady przemysłu obuwianego i gumowego, 9 zakładów przemysłu drzewnego, 3 zakłady przemysłu papierniczego, 71 zakładów przemysłu rolnego i 29 przemysłu budowlanego. Znacznie też postąpi naprzód mechanizacja pracy ciężkiej i szkodliwej dla zdrowia.

W wyniku przekształcenia i rozwoju przemysłu zmieni się gruntownie udział przemysłu metalowego i maszynowego w całej produkcji przemysłowej kraju. Głównym przemysłem ten w 1938 r. uczestniczył w 20% w globalnej produkcji przemysłowej, to w r. 1954 udział jego wzrośnie do 31%. W rezultacie wykonania planu pięcioletniego gospodarczo zacofane prowincje za Cisą oraz między Cisą i Dunajem otrzymają liczne zakłady przemysłowe. Wiele miast zamieni się w ośrodki przemysłowe. Ośrodek okręgu przemysłowego Wielkiego Budapesztu powstaną poważne ośrodki ciężkiego przemysłu w Borsód i Pecs-Mohacs. Plan pięcioletni zmienia więc oblicze gospodarki kraju, znosząc wiekowe zacofanie przemysłowe Węgier.

ABY zabezpieczyć wykonanie zadań rozwojowych jakie stoją przed rolnictwem, plan pięcioletni postanawia:

1. Wprowadzić na szeroką skalę mechanizację, zwiększyć wydajność gleby (w pierwszym rzędzie przez zwiększenie użycia naturalnych i sztucznych nawozów), zapewnić odpowiednie zaopatrzenie rolnictwa w nasiona selekcjonowane, szeroko zastosować nowoczesne metody

techniki rolnej, rozszerzyć system nawadniania na znacznych obszarach, zabezpieczyć rolnictwo przed szkodliwymi wpływami atmosferycznymi za pomocą leśnych pasów ochronnych, zwiększyć pogłowie zwierząt drogą sztucznego zapładniania oraz drogą importu, rozszerzyć obszary dla uprawy roślin włóknistych oraz podnieść na wyższy poziom ochronę zdrowotną zwierząt i roślin.

2. Rozszerzyć i rozwinąć socjalistyczne zadania gospodarowania w rolnictwie, co pozwoli na całkowite wykorzystanie nowoczesnych środków i metod produkcji. Mechanizacja rolnictwa osiągnięta zostanie w drodze zwiększenia ilości stacji maszynowych i rozwoju już istniejących. Z uwagi na wyjątkowe znalezienie mechanizacji plan pięcioletni przeznaczają na ten cel 50,3% sum przewidzianych na inwestycje rolnicze.

W ostatnim roku planu, tj. w r. 1954 w rolnictwie będzie pracowało 22.800 państwowych traktorów, które zapewnią mechaniczną uprawę 60% obszarów ornych kraju. Obok zwiększenia liczby traktorów do mechanizacji rolnictwa węgierskiego przyczyni się 1.400 żniwiarek-młockarni, 2.570 młockarni oraz liczny park innych maszyn. W okresie realizacji planu powstanie 280 nowych stacji maszynowych, które zwiększą ilość czynnych już w kraju ośrodków maszynowych do 500. Obecna ilość traktorów (w 1949 r. — 3 tys. sztuk) wzrośnie w czasie pięcioletnia o 19.500 sztuk. Zwiększenie wydajności gleby zapewni 4½-krotny wzrost dostaw nawozów sztucznych pomiędzy 1949 a 1954 r. Równocześnie zastosowanie nawozów naturalnych musi zostać zwiększone o 31%, co jest proporcjonalne do planowanego wzrostu pożywienia bydła. W okresie realizacji planu zwiększona zostanie produkcja nasion selekcjonowanych, co umożliwi planową okresową wymianę upraw na statunki uszlachetnione, mianowicie zbóż co 4 lata, innych roślin przeciętnie co 2 — 3 lata. Zaopatrzenie w uszlachetnione nasiona i prace nad hodowlą nasion pochłonią 150 miln. for.

Mechanizacja rolnictwa, wzmożenie nawożenia, uszlachetnienie roślin, nawadnianie i inne przedsięwzięcia doprowadzą do zwiększenia w 1954 r. przeciętnej produkcji w porównaniu z 1949 r. w następującym stosunku: pszenicy o 13%, żyta o 27%, jęczmienia jarego o 70%, kukurudzy o 35%, ziemniaków o 30%, buraków cukrowych o 39%, nasion słonecznikowych o 27%, lnu o 31%, konopi o 39%. Zbiory naszy w 1954 r. przekroczą o 10,5% zbiorów r. 1949. Zbiory warzyw, winogron i owoców winny się zwiększyć w r. 1954 o 20% w stosunku do r. 1949.

W okresie realizacji planu prowadzone będą eksperymenty z licznymi roślinami nie uprawianymi dotychczas na Węgrzech; przede wszystkim należy zaaklimatyzować bawełnę.

Na odcinku gospodarki stworzone zostaną w okresie realizacji planu podstawowe warunki dla zlikwidowania szkodliwych skutków rabunkowej gospodarki ubiegłych dziesięcioleci;

zwiększenie drzewostanu wyniesie przeciętnie 300 000 m³ rocznie.

Wzrost wydajności hodowli zwierząt osiągnięty zostanie przez zwiększenie ilości sztuk inwentarza żywego i poprawienie gatunków.

Przed wszystkim rozwinie się hodowla w majątkach państwowych i spółdzielniach produkcyjnych. W pobliżu miast i większych skupisk powstaną zakrojone na szeroką skalę tuczarnie świń, mydła i drobiu. Hodowla w r. 1954 osiągnie stan 2,4 miln. sztuk bydła, 5,6 miln. świń, 1,6 miln. owiec, 750 tys. koni i ponad 22 miln. sztuk drobiu. Rezultatem poprawy gatunków hodowlanych będzie podniesienie w okresie realizacji planu przeciętnej wydajności mleka na krowe o 20%, przeciętnej wagi tuczonych świń o 18% i przeciętnej wydajności wełny owczej ze sztuki o 13%. Dla zabezpieczenia hodowli zwierząt teren uprawy pasz wzrośnie z 10% do 13 4/10% ziemi uprawnej.

W okresie realizacji planu państwowe gospodarstwa rolne stana się poważną siłą gospodarczą jako wzorowe jednostki socjalistycznej gospodarki oraz jako ośniska kultury rolnej. W tym charakterze winny one być przykładem gospodarowania i pomagać pracującym chłopom, a przede wszystkim spółdzielniom produkcyjnym przez dostawę uszlachetnionych nasion i zwierząt hodowlanych. Nadto gospodarstwa państwowe winny przyczynić się do zaopatrzenia ludności nierolniczej w artykuły żywnościowe.

Rolnicze spółdzielnie produkcyjne, jako dobrowolne związki pracujących chłopów dla wspólnej uprawy roli i jako wielkie gospodarstwa zmierzające do socjalizmu, korzystać będą z daleko idącej pomocy państwa, a rozwój ruchu spółdzielczego na odcinku spółdzielni produkcyjnych dozna pełnego naporcia. W szczególności spółdzielniom produkcyjnym zapewniono długo- i krótkoterminowe kredyty na rozwój uprawy roli, na budownictwo gospodarcze, na zakup zwierząt, maszyn itd.

Gospodarstwa państwowe i spółdzielnie produkcyjne, a także ośrodki maszynowe mają za zadanie nie tylko zwiększyć wydajność gospodarki rolnej, ale zarazem przeobrazić wieś pod względem struktur klasowej: powinny one stanowić punkt zwrotny na odcinku socjalistycznej przebudowy rolnictwa, położyć podwaliny pod socjalizm w rolnictwie i tym samym podnieść poziom pracujących chłopów, wzmacniając ich ścisły sojusz i wspólnotę z klasą robotniczą.

ZE względu na wzrost produkcji przemysłowej i rolniczej, skrócenie przeciętnych odległości transportowych, racjonalizację transportu i właściwe rozplanowanie geograficzne nowo powstających zakładów przemysłowych — zaplanowano na r. 1954 przewozy masy towarowej zwiększone o 60% w stosunku do r. 1949. Zdolność przewozowa środków transportowych dla ruchu pasażerskiego zapewni w r. 1954 przewóz osób: kolejną 163 miln., żegluga rzeczną 2 miln., autobusami

dalekobieżnymi 16 miln., samolotami pasażerskimi 120 tys. W wyniku realizacji planu nie pozostanie na Węgrzech ani jedna miejscowość, która nie miałaby kolejowego czy drogowego połączenia z główną siecią komunikacyjną. W tym celu powstanie 150 km nowych linii kolejowych, 605 km nowych dróg betonowych, 310 km nowoczesnych dróg makadamowych, 2250 km dróg bocznych, 5 nowych portów. Odbudowane zostanie 6 wielkich mostów kolejowych na Dunaju oraz 4 mosty na Cisie. Elektryfikacja obejmie 185 kilometrów linii kolejowych. W okresie planu pięcioletniego powstanie też w Budapeszcie pierwsza linia pośpiesznej kolejki podziemnej.

Obsługę łączności usprawnią nowe automatyczne centrale telefoniczne, 2 radiowe stacje nadawcze o dużym zasięgu i 3.000 km nowych linii telegraficznych. Powstanie też 365 nowych urzędów pocztowych. W okresie realizacji planu zakres usług poczty i łączności wzrośnie o 65 — 70% względem poziomu w 1949 r.

Rozwój produkcji przemysłowej i rolniczej oraz wzrastająca stopa życiowa mas ludowych wymaga rozwoju handlu państwowego i spółdzielczego, stworzenia nowych sklepów, domów towarowych, składów i chłodni. W okresie realizacji planu powstanie 15 nowych państwowych wielkich domów towarowych, otwarte zostaną liczne nowe sklepy spożywcze, tekstylne, obuwiarskie, wyrobów żelaznych, a także hotele i gospody. Ponadto w toku wykonania planu administracja obrotu towarowego winna zbudować 66 nowych składów hurtowych i 88 wielkich składów dla produktów rolnych. Plan stawia także zadanie rozwoju powszechnych spółdzielni rolniczych stanowiących ważne organa obrotu towarowego między wsią a miastem.

W okresie realizacji planu przewidywane jest znaczne podniesienie spożycia artykułów żywnościowych, przypadających na głowę ludności i artykułów przemysłowych codziennego użytku. W 1954 r. spożycie na głowę ludności, w stosunku do r. 1949, wzrośnie: w zakresie mięsa o 36%, tłuszczu — o 34%, mleka i przetworów mlecznych — o 28%, cukru — o 25%, materiałów bawełnianych — o 40% i wełnianych — o 51%. Zamiast 152 miln. m² materiałów bawełnianych wyprodukowanych w 1949 roku wyprodukowane będą w r. 1954 — 243 miln. m², podobnie zamiast 25 miln. m² materiałów wełnianych — 36 miln. m². Produkcja obuwiarska skórzanego wzrośnie w ciągu 5 lat o 95%, zaś obuwiarska gumowego — o 81%.

W toku planu pięcioletniego powstanie 180 tys. nowych mieszkań, z tego 90 tys. w miastach, osadach przemysłowych i górniczych oraz 90 tys. na wsi.

Znaczna suma, gdyż 1 miliard for. przeznaczona zostanie na rozwój i tworzenie instytucji służących do podniesienia wydajności pracy ludności pracującej (przede wszystkim klasy robotniczej) oraz na rozbudowę i tworzenie instytucji służących dla ochrony zdrowia pracowników i ich rodzin.

Na zwiększenie ilości łóżek szpitalnych, na rozwinięcie istniejących szpitali i unowocześnienie ich plan przewiduje 386 miln. for. Opieka nad matką i dzieckiem, domy położnicze, żłobki i ochronki — inwestowane będą na sumę 173,5 miln. for. Ilość domów położniczych wzrośnie z 98 w 1949 r. do 155 w r. 1954, nowe domy położnicze powstaną zwłaszcza w okręgach górniczych i osadach robotniczych. 180 miln. for. przewiduje plan na przychodnie lekarskie. Rozbuduje się też sieć miejskich domów zdrowia, z czego 306 przychodni powstanie na wsi za sumę 64 miln. for. Ponad 200 tys. pracowników i ich dzieci będzie mogło co roku spędzić urlopy w miejscowościach wypoczynkowych i leczniczych.

W okresie planu 1950—54 r. znacznie rozszerzone zostaną możliwości kulturalnego awansu dla dzieci robotników, pracujących chłopów i inteligencji. Dotyczy to zwłaszcza wykształcenia w szkołach zawodowych, średnich i wyższych, aby pokryć w ten sposób zapotrzebowanie kraju na fachowców. Toteż w zakresie powszechnego nauczania zapewni się wszystkim dzieciom w wieku szkolnym możliwość ukończenia pełnej 8-mio klasowej szkoły ogólnej. W tym celu na wybudowanie nowych sal szkolnych, na lepsze wyposażenie szkół, na nowe mieszkania dla nauczycieli itd. przewiduje się 322 miln. for. W okresie realizacji planu liczba uczniów w szkołach średnich wzrośnie o 45 tysięcy i w dalszym ciągu rozwijać się będzie już zaczęta reforma szkół średnich. Powstanie też w tym czasie 30 nowych gimnazjów, przede wszystkim w okręgach przemysłowych i górniczych.

W zakresie szkolnictwa wyższego plan zamierza unowocześnić pomoce naukowe, stworzyć nowe instytuty, laboratoria doświadczalne i inne miejsca pracy naukowej. Na rozwój szkolnictwa wyższego przewiduje się w okresie realizacji planu 377 miln. for., z tego 223 miln. na uniwersytet rolniczy, 18,5 miln. na uniwersytet nauk ekonomicznych. Liczba słuchaczy wzrośnie w ciągu 5-ciu lat o 8.000. Aby udostępnić naukę młodzieży robotniczej i chłopskiej, zapewnić należy jak największej liczbie uczniów korzystanie z domów akademickich i burs państwowych. Toteż w okresie realizacji planu ilość miejsc w bursach szkół średnich wzrośnie o 1700, a w domach akademickich o 1500. Na ten cel plan przewiduje 136 miln. for.

Na tworzenie i powiększanie instytutów badań naukowych przewiduje się w okresie realizacji planu 177,5 miln. for. Na cele organizacyjne instytutów naukowych i przywrócenie do dawnego stanu zbiorów naukowych — dalsze 23 miln. for. Daleko idącą pomoc otrzyma Węgierska Akademia Umiejętności, którą przede wszystkim należy rozwinąć jako centralę badań technicznych i przyrodniczych, służącą dla rozwoju sił produkcyjnych kraju.

W okresie realizacji planu będzie też zapewniony rozkwit sztuki, instytutów sztuki oraz rozwój wykształcenia artystycznego. W ramach

inwestycji kulturalnych powstanie gmach Wyższej Szkoły Teatralnej i Przemysłu Artystycznego, rozszerzy się Wyższa Szkoła Muzyczna i Szkoła Sztuk Pięknych, wybudowany będzie Teatr Narodowy, ośrodek teatralnej sztuki węgierskiej. Na te cele plan przewiduje 70 miln. for. Wzrosną też nakłady książek i obniży się ich cena, co udostępni kulturę szerszym masom społeczeństwa.

Dla rozwoju kultury, samokształcenia i artystycznej działalności mas pracujących, zarówno w mieście jak i na wsi, rozwinięta zostanie sieć świetlic i klubów fabrycznych, kosztem 54 miln. for. Robotnicy wielkich zakładów otrzymają w okresie realizacji planu 8 wielkich pałaców kultury przy zakładach pracy. Na wielką skalę rozwinię się sieć ludowych bibliotek w zakładach pracy, po wszech, w ośrodkach maszynowych i w spółdzielniach produkcyjnych. Powstanie 20 nowych central bibliotek okręgowych. W okresie realizacji planu powstanie 10 nowych kinoteatrów na 10 tys. miejsc. Rozwinie się też węgierska produkcja filmowa.

Znacznie rozwinię się też węgierska radiofonja w czasie wykonania planu. W ciągu 5 lat 2-krotnie wzrośnie ilość studio radiowych. Na rozwój radia, na wybudowanie nowych studio plan przewiduje 59 miln. for.

W okresie 1950 — 54 roku rozwinię się na wielką skalę budownictwo społeczne, przez co poprawią się warunki materialne i kulturalne ludności pracującej. Plan przewiduje na budownictwo społeczne 480 miln. for., na rozwój miasta i wsi — 861 miln. for., na rozbudowanie wodociągów i sieci kanalizacyjnej — 545 miln. for. Kosztem 130 miln. for. odbudowany też zostanie zniszczony w czasie wojny zamek w Budapeszcie.

Inwestycje na potrzeby kulturalne, opiekę zdrowotną i rozwój wsi przyczynią się do podniesienia poziomu pracującego chłopstwa i do stopniowego znoszenia różnic kulturalnych i gospodarczych między miastem a wsią. Toteż z górą 1 miliard for. zostanie wydatkowany na zaspokojenie potrzeb kulturalnych pracującej ludności wiejskiej, nie licząc udziału wsi w korzyściach ogólnych systemu szkolnictwa i w innych inwestycjach, które służą równocześnie miastu i wsi. Rozbudowa sieci wiejskich domów zdrowia, świetlic, ludowych bibliotek i terenów sportowych pomoże pracującej ludności wiejskiej do podniesienia poziomu kulturalnego i zdrowotnego.

W czasie wykonywania planu ulegnie elektryfikacji 1512 gmin wiejskich, dzięki czemu w 1954 r. nie będzie na Węgrzech ani jednej miejscowości, która by nie miała oświetlenia elektrycznego. W 1954 r. każda wieś będzie posiadała radio, telefon i aparat filmowy projekcyjny.

Pośród chłopów i robotników rolnych wyzkoli się w okresie planu 40 000 tys. traktorzystów, a także dużą liczbę fachowych rolników. Uczniowie średnich i wyższych szkół rolni-

czych powinni w znacznej części wyjść z szeregów młodzieży wiejskiej.

Wśród postanowień końcowych ustawa zobowiązuje Radę Ministrów do rozpracowania i zatwierdzenia rocznych planów przedłożonych przez poszczególne resorty oraz do zorganizowania i zapewnienia stałej kontroli wykonania planów.

Ustawa zwraca też uwagę, że zasoby sił twórczych, jakie ustrój ludowo - demokratyczny wyzwała w procesie produkcji dzięki twórczej aktywnej postawie mas pracujących z klasą robotniczą na czele, dzięki współzawodnictwu pracy, oszczędności, usprawnieniom i wynalazczości robotniczej, mogą i powinny być wykorzystane szerzej i pełniej niż przewidziano w planie — powodując w ten sposób przekroczenie zaplanowanych zadań.

P. CZERWIŃSKI

ROLA handlu zagranicznego w czechosłowackim życiu gospodarczym jest znacznie poważniejsza niż w jakimkolwiek innym kraju demokracji ludowej. Gospodarstwo bowiem narodowe Czechosłowacji w dużym stopniu zależne jest od importu surowców, artykułów bieżących i dóbr konsumpcyjnych. Z tych też względów na zagadnienie planowania handlu zagranicznego zwrócono w Czechosłowacji baczna uwagę. Na podstawie doświadczeń dwuletniego planu gospodarczego opracowano tam pełny system planowania w dziedzinie handlu zagranicznego. Posiada on wprawdzie jeszcze instytucje prowizoryczne, ale stanowi już logiczną całość nastawioną na możliwie pełne, szczegółowe i dokładne planowanie w tym zakresie. Ilustruje go wydana w roku bieżącym instrukcja o „opracowaniu projektu operatywnego planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na r. 1950.”

Artykuł niniejszy ma za zadanie przedstawić zasadnicze instytucje oraz metody planowania w dziedzinie handlu zagranicznego, opracowane w tej instrukcji.

Ustawa o pięcioletnim planie gospodarczym z 27.I 1949 r. postanawia, że dla poszczególnych dziedzin życia narodowego należy ustanawiać corocznie plany operatywne, w których rząd wyznacza zadania na dany rok kalendarzowy.

Na tej też podstawie rokrocznie ramowe pięcioletniego planu powinny być rozpracowywane na roczne plany operatywne. Prace te wykonuje się w oparciu o wytyczne planu pięcioletniego, o osiągnięcia produkcji narodowej w roku poprzednim oraz w myśl ogólnych zadań polityczno-gospodarczych.

W ten sposób powstają operatywne plany roczne, które wyznaczają szczegółowe zadania

Ustawę kończy następującej treści mobilizujący apel do narodu węgierskiego: „Niech się łączy cała siła patriotyczna i twórcza naszego narodu, sojusz robotniczo - chłopski niech będzie nierozzerwalny we wspólnej budującej kraj pracy, przeciwko reakcji, wzwyskiwaczom, agentom imperialistycznym. Niech będzie silna klasa pracująca, jej partia, komuniści, kierownictwo Węgierskiej Partii Pracujących. Rozwińmy jeszcze silniejsze i szersze stosunki gospodarcze z socjalistycznym Związkiem Radzieckim i z gospodarką ludowych demokracji, budujących socjalizm. Połączmy w każdej dziedzinie braterską współpracę z wodzem przeciwwarstwicznym obozu pokoju, z wielkim Związkiem Radzieckim i z demokracjami ludowymi dla obrony pokoju, dla zabezpieczenia naszej twórczej pracy”.

PLANOWANIE HANDLU ZAGRANICZNEGO W CZECHOSŁOWACJI

poszczególnym jednostkom gospodarczym na dany rok.

W zakresie planu operatywnego na r. 1950 wszelkie czynności planistyczne podzielono w Czechosłowacji na poszczególne dziedziny życia gospodarczego. Dla każdej z tych dziedzin wydano specjalne instrukcje regulujące metody i technikę planowania w tej dziedzinie.

Wyodrębniono następujące dziedziny życia gospodarczego kraju:

- przemysł i rzemiosło
- wzrównienie (wraz z przemysłem i rzemiosłem spożywczym)
- rolnictwo
- leśnictwo
- budownictwo
- transport
- handel wewnętrzny
- handel zagraniczny
- turystyka
- bankowość i ubezpieczenia
- świadczenia socjalne
- zdrowie
- szkolnictwo, nauka i sztuka
- informacja i oświata
- administracja
- prace balawcze.

Każda jednostka gospodarcza (zakład, fabryka, spółdzielnia, centrala itd.) musi być zaliczona do jednej z wymienionych dziedzin życia narodowego. W dziedzinie, do której została ona zaliczona, będzie zaplanowana cała jej działalność i wszystkie jej potrzeby. Tak więc, niezależnie od charakteru jej planów (plany finansowe, towarowe, zatrudnienia itd.), będą one wchodziły do planu ogólnego tej dziedziny życia gospodarczego, do której dana jednostka jest zaliczona, i opracowanie wszystkich jej planów będzie regulowane instrukcją obowiązującą dla tej dziedziny.

Ta zasada planowania, którą można by nazwać planowaniem podmiotowym (polega bo-

wiem na zgrupowaniu wszystkich planów jednostki gospodarczej w tej dziedzinie życia narodowego, do której ona została zaliczona), jest konsekwentnie przeprowadzona w planistyce czechosłowackiej. Ma ona duże znaczenie dla precyzyjności i szczegółowości planowania, powoduje bowiem skupienie wszystkich elementów, obrazujących zadania, środki i potrzeby danej jednostki gospodarczej w jednym centrum dyspozycji. Daje to możliwość wszechstronnego zbadania i oceny istniejących i koniecznych środków dla spełnienia zadania wytyczonego tej jednostce i wobec tego także możliwość dokładniejszego i właściwszego określenia ostatecznego jej zadania. W zakresie techniki planowania zasada ta ma również poważne znaczenie: ułatwia jednostce gospodarczej pracę planistyczną umieszczając zagadnienie jej instruowania, informowania i interpretacji w zakresie całości jej planowania, w jednym centrum — właściwym dla danej dziedziny życia gospodarczego.

W zakresie handlu zagranicznego należy rozróżnić dwa rodzaje planów: a) właściwy plan handlu zagranicznego wraz z planem spedycji międzynarodowej i dostaw zagranicznych oraz b) plany własne central handlu zagranicznego, zwanych spółkami monopolistycznymi.

Instrukcja o „opracowaniu projektu operatywnego planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na r. 1950 „normuje w sposób szczegółowy wszelkie w tej dziedzinie zagadnienia a w szczególności cel planów handlu zagranicznego, ich przedmiot i podmiot, formę planów, terminy i sposób ich opracowania.

Celem planów handlu zagranicznego, w rozumieniu obowiązującej instrukcji, jest zabezpieczenie wykonania zadań postawionych przez plan pięcioletni w drodze dokonania koniecznego w tym celu importu, i zrównoważenie bilansu płatniczego poprzez realizację eksportu o koniecznym w tym celu plafonie.

Zasadniczym więc celem planowania handlu zagranicznego jest, w myśl czechosłowackiej instrukcji, ustalenie importu koniecznego do wykonania zadań określonych przez plan 5-cioletni. Jest to import, który winien zabezpieczyć potrzeby produkcji, wyżywienia ludności i inwestycji. Eksport jest jak gdyby tylko środkiem, umożliwiającym uzyskanie odpowiedniej ilości dewiz, ilości gwarantującej realizację importu. Wysokość jednakże eksportu warunkuje nie tylko import. Decyduje o tym także rozmiar środków potrzebnych dla zrównoważenia narodowego bilansu płatniczego.

Omawiana instrukcja ściśle też określa przedmiot planowania handlu zagranicznego. Przedmiotem planu zagranicznego są towary, będące treścią odpłatnego obrotu towarowego z zagranicą, mającego na celu bądź pokrycie krajowych potrzeb importowych i eksportowych, bądź też zrównoważenie bilansu płatniczego.

Towarem w pojęciu instrukcji czechosłowackiej są wszystkie wymienne dobra materialne, służące do bezpośredniej konsumpcji, produkcji, obrotu lub inwestycji. Nie jest więc przedmiotem planowania handlu zagranicznego tranzyt towarów lub chwilowy ich tylko przywóz czy wywóz (na targi, wystawy, wzory itd), dary lub inny obrót nie związany z jakąkolwiek zapłatą. Nie są również przedmiotem planowania handlu zagranicznego dobra niematerialne, chociażby obrót nimi wymagał uiszczenia zapłaty, jak np. prawa autorskie, honoraria (za tłumaczenia, wykresy, projekty, ekspertyzy itd.).

Podmiotem planowania handlu zagranicznego są według instrukcji czechosłowackiej: a) centrale handlu zagranicznego (spółki monopolistyczne), b) Ministerstwo Handlu Zagranicznego oraz c) Państwowy Urząd Planowania. Zasadniczymi jednostkami planującymi są spółki monopolistyczne. Są one właściwe dla planowania towarów, których przywóz i wywóz jest zmonopolizowany, oraz dla artykułów, których obrót nie jest zmonopolizowany a jedynie ewidencjonowany (np. łożyska toczne). Ministerstwo Handlu Zagranicznego spełnia funkcje spółki monopolistycznej w stosunku do towarów niezmonopolizowanych, a mianowicie — gazu, energii elektrycznej i dóbr inwestycyjnych, do chwili zorganizowania ich planowania na szczeblu spółek monopolistycznych. Opracowywanie operatywnych planów handlu zagranicznego, według czechosłowackiej praktyki, składa się z 4 etapów:

- a) rozłożenia liczb wytycznych,
- b) opracowania projektów planów operatywnych,
- c) uchwalenia planów przez rząd i ich rozdziału,
- d) kontroli wykonania planów.

Omawiana instrukcja reguluje jedynie zagadnienia zawarte pod punktem a) i b).

Liczby wytyczne na dany rok są opracowywane w ten sposób, że Państwowy Urząd Planowania podaje ogólne liczby wytyczne Ministerstwu Handlu Zagranicznego. Otrzymane wytyczne Ministerstwo rozdziela na poszczególne spółki monopolistyczne. Liczby wytyczne przekazane przez Ministerstwo określają górną granicę przywozu i jego stosunek do wywozu dla danej spółki. Wytyczne są opracowane według: a) rozdziału ogólnych plafonów obrotu spółki na poszczególne obszary płatnicze oraz b) podziału głównych grup towarowych wg ważniejszych kontrahentów. W ten sposób spółki monopolistyczne otrzymują wytyczne, ramy i kierunki w sensie geograficznym, towarowym i wartościowym dla swojej pracy planistycznej. Otrzymane wytyczne spółka opracowuje bardziej szczegółowo — na poszczególne rodzaje towarów — na podstawie przewidywanego uzasadniania z poszczególnymi gałęziami produkcji, uwzględniając uzasadnione postulaty krajowej dystrybucji oraz biorąc pod uwagę możliwości realizacji zadań zawartych w wytycznych.

Jednocześnie spółka monopolistyczna otrzymuje od jednostek gospodarczych zapotrzebowania importowe (lub eksportowe) w zakresie swoich kompetencji towarowych, na specjalnie do tego przeznaczonych formularzach. Zadaniem spółki jest zgromadzenie wspomnianych zapotrzebowań i porównanie ich z liczbami wytycznymi w różnych aspektach, — geograficznym, towarowym, wartościowym. Po sprawdzeniu zasadności zapotrzebowań i ustaleniu ich zgodności z liczbami wytycznymi spółka przesyła je do przewodniczącego właściwego zespołu, powołanego do opracowywania bilansów towarowych.

Przy pracach we wspomnianych zespołach bilansowych spółki monopolistyczne są zasadniczo związane liczbami wytycznymi. Mogą one je zmieniać tylko w stosunku do towarów — nie zmieniając jednak ustalonych dla spółki wytycznych importu i eksportu. Przy dokonywaniu tych zmian spółka bierze pod uwagę realną możliwość zakupu lub sprzedaży oraz możliwość dewizowego pokrycia.

Jeśli spółka monopolistyczna w trakcie prac w zespołach bilansowych dojdzie do przekonania, że zachowanie przez nią liczb wytycznych dla jej importu i eksportu — ich wzajemnej proporcji — nie jest możliwe, komunikuje o tym Państwowemu Urzędowi Planowania — Depart. Handlu, oraz Ministerstwu Handlu Zagranicznego.

W wyniku prac w zespole bilansowym spółka przesyła, w zakresie swoich kompetencji towarowych, projekt planu handlu zagranicznego, do Państwowego Urzędu Planowania (Departament Handlu) i do Ministerstwa Handlu Zagranicznego, na następujących formularzach:

- a) Projekt planu na r. 1950 zgodnie z rezultatem prac zespołu powołanego do opracowania bilansu
(grupa lub rodzaj towaru)

Formularz Nr 4.

(przykładowo podajemy sposób wypełniania formularza)

np. piryty

Obszar płatniczy (kraje)	Ilość	Wartość w 1000 Kcs według cen:			Gałęzie produkcji, usług i konsumpcji	Ilość	Wartość w 1000 Kcs według cen:		
		stałych	bieżących	na I.X 1949 r.			stałych	bieżących	na I.X 1949 r.
II. Bułgaria	2 000	1.000	900	850	chemia papier szkło	10.000	6.000	5 000	4.500
III. Jugosławia	4.000	2.500	2.000	1.900		5.000	3.000	2 500	2.000
IV. Włochy	10	3	2	2		10	3	2	2
V. Szwecja	6 500	4.000	3.400	2 650					
Ogółem (obszaru płatniczego V)	6 510	4.003	3.402	2.652					
VI. Cypr	2 500	1 500	1.200	1.100					
Ogółem	15.010	9.003	7 502	6.502	Ogółem	15 010	9.003	7.502	6 502

Formularz Nr 5

- b) Bilans handlu zagranicznego spółki monopolistycznej według krajów i obszarów płatniczych w roku 1950.

Spółka monopolistyczna

Obszary płatnicze (kraje)	Wartości w 1000 Kcs według cen:								
	stałych			bieżących			na I.X 1949 r.		
	przywóz	wywóz	bilans + —	przywóz	wywóz	bilans + —	przywóz	wywóz	bilans + —

Formularz Nr 6

- c) Bilans handlu zagranicznego spółki monopolistycznej według gałęzi produkcji, usług i konsumpcji w roku 1950.

Spółka monopolistyczna

Gałęzie produkcji, usług i konsumpcji	Wartości w 1000 Kcs według cen:								
	stałych			bieżących			na I.X 1949 r.		
	przywóz	wywóz	bilans + —	przywóz	wywóz	bilans + —	przywóz	wywóz	bilans + —

W oparciu o powyższe materiały, otrzymane od wszystkich spółek monopolistycznych, Ministerstwo Handlu Zagranicznego opracowuje ogólny plan handlu zagranicznego na rok 1950 i przedkłada go Państwowemu Urzędowi Pla-

nowania (Departament Handlu).

Projekt planu opracowuje Ministerstwo na następujących formularzach:

- a) Plan przywozu według rodzajów towarów i ważniejszych krajów na rok 1950.

Formularz Nr 7

Spółka monopolistyczna

Grupa rodzaj) towaru Główne kraje	I l o ś ć	Wartość w 1000 Kcs według cen:		
		stałych	bieżących	na 1.IX.1949 r.

- b) Podział przywozu według gałęzi produkcji na rok 1950.
wywozu

Formularz Nr 8

Gałęzie produkcji, usług, konsumpcji . . .

Grupa (rodzaj) towaru	I l o ś ć	Wartość w 1000 Kcs według cen:			Spółka monopo- listyczna
		stałych	bieżących	na 1.IX 1949 r.	

Formularz Nr 9

- c) Ogólny bilans handlu zagranicznego w roku 1950 według spółek monopolistycznych

Spółki monopolistyczne	Wartość w 1000 Kcs według cen:								
	stałych			bieżących			na 1.IX 1949 r.		
	przywóz	wywóz	bilans ±	przywóz	wywóz	bilans ±	przywóz	wywóz	bilans ±

Formularz Nr 10

- d) Ogólny bilans handlu zagranicznego w r. 1950 według gałęzi produkcji, usług i konsumpcji.

Gałęzie produkcji, usług i konsumpcji	Wartość w 1000 Kcs według cen:								
	stałych			bieżących			na 1.IX 1949 r.		
	przywóz	wywóz	bilans ±	przywóz	wywóz	bilans ±	przywóz	wywóz	bilans ±

W ten sposób w Państwowym Urzędzie Planowania (Depart. Handlu) gromadzi się materiał dotyczący zarówno ogólnego planu towarowego jak też geograficznego i finansowego jego aspektu. Materiały opracowane przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego zawierają szczegółowe zestawienia towarów importowanych i eksportowanych, oraz dane dotyczące ilości poszczególnych towarów i ich wartości.

W aspekcie geograficznym materiały nadesłane przez spółki monopolistyczne dają obraz ogólnego zapotrzebowania określonego towaru, wyjaśniają przez kogo zostało ono złożone, oraz skąd towar będzie importowany. W sumie daje to obraz geograficznego ujęcia całej masy towarowej, a ponadto obraz bilansu obrotów z poszczególnymi krajami - kontrahentami lub

obszarami płatniczymi. W planowaniu czechosłowackim rozróżnia się następujące obszary płatnicze:

- I. Związek Radziecki
- II. Państwa demokracji ludowej
- III. Austria i Jugosławia
- IV. Demokr. Republika Niemiecka
- IV.b Pozostałe obszary Niemiec
- VI. Inne państwa europejskie i ich kolonie
- VI. Obszar sterlingowy
- VII. dolarowy

W aspekcie finansowym wymienione wyżej materiały zawierają szereg cennych danych. W czechosłowackim planowaniu handlu zagranicznego wartości są określane w tysiącach koron czeskich (Kcs.) według 3 rodzajów cen:

- a) cen tzw. stałych tj. cen, według których był ułożony plan handlu zagranicznego na rok

1949. (w tych cenach są również opracowywane liczby wytyczne na r. 1950);

b) cen bieżących tj. cen, za które spółki monopolistyczne zakupują towary od producentów krajowych z przeznaczeniem ich na eksport, oraz cen, za które dostarczają towarów importowanych — produkcji narodowej i aparatowi dystrybucyjnemu. Ceny te są ustalane przez zespoły powołane do opracowywania bilansów towarowych;

c) cen handlu zagranicznego 1950 roku — tj. cen rzeczywiście płaconych w dniu 1.IX.1949 roku w stosunkach handlowych z zagranicą. Ceny oznaczone pod pozycją a) i c) są w rozumieniu instrukcji cenami franco granica czechosłowacka. W przywozie obejmują więc one wszystkie dodatkowe opłaty i koszty uboczne (transportowe, ubezpieczeniowe, prowizje, opłaty składowe, portowe itd.).

Ujęcie wartości poszczególnych towarów, ich grup i całej masy towarowej, — wartości obrotów z poszczególnymi krajami i obszarami płatniczymi, jak również obrotów poszczególnych spółek w trzech wspomnianych wyżej cenach, daje możność stwierdzenia pewnych tendencji w ruchu cen pojedynczych towarów i ich grup, daje obraz tzw. opłacalności — rentowności — ich wywozu lub przywozu, ilustruje czy obroty z danym krajem są zrównoważone w sensie krajowych środków płatniczych, a nawet daje pewien przybliżony obraz zrównoważenia obrotów z krajami i obszarami płatniczymi w sensie ewentualnych płatności dewizowych.

Niewątpliwie, fakt zebrania tak wszechstronnego i bogatego materiału umożliwia podjęcie przeanalizowanej i trafnej decyzji w zakresie ostatecznego ułożenia planu przez centralny organ planistyczny w zakresie handlu zagranicznego, jakim jest Departament Handlu Państwowego Urzędu Planowania.

Na podkreślenie zasługuje jeszcze jedna czechosłowacka instytucja w dziedzinie planowania handlu zagranicznego. Jest to zespół tzw. liczb wytycznych. Wiadome jest, że wysokość ogólnego importu i eksportu jest warunkowana (poza koniecznym zapotrzebowaniem kraju) również takimi okolicznościami jak: możliwością pokrycia dewizowego, względami negocjacyjnymi, polityki, handlu zagranicznego itd. Ponieważ jednak niższe jednostki planowania nie znają wszystkich powyższych elementów a przy

układaniu planu rozporządzają w zasadzie jednym tylko jego aspektem — zapotrzebowaniem importowym i eksportowym, wydaje się celowe, że wzięciu na dobro planu i ekonomię pracy, by przy początkowym stadium opracowywania planu były one instruowane co do kierunku swego planu i proporcji planowanych wielkości. W tym też kierunku poszedł ustawodawca czechosłowacki. Wprowadził on instytucję liczb wytycznych, udzielanych przez wyższe jednostki planujące jednostkom niższym (spółkom monopolistycznym). Wytyczne te określają proporcje przywozu i wywozu, kierunki wymiany itd. W ten sposób zostaje dana jednostce planującej na niższym szczeblu tak zwana kierunkowa, która już we wstępnym stadium planowania orientuje jednostkę, jakie ma zastosować tendencje przy projektowaniu zestawienia planu.

W zakresie spedycji międzynarodowej omawiana instrukcja określa zakres, podmiot, przedmiot i sposób planowania.

Do zakresu spedycji należą, w myśl czechosłowackiej instrukcji, wszelkie czynności związane z dostawą towaru (w imporcie i eksporcie) i staraniem się o potrzebną do jego transportu powierzchnię taboru kolejowego, lotniczego, morskiego lub drogowego.

Przedmiotem planowania spedycji jest masa towarowa przeznaczona do transportu, jego kierunki, środki oraz koszty.

Zasadniczą jednostką planującą w tej dziedzinie jest spółka „Metrans“, a w drugiej fazie planowania — Ministerstwo Handlu Zagranicznego. „Metrans“ opracowuje plan spedycji międzynarodowej na podstawie zgłoszeń poszczególnych spółek monopolistycznych do planowania spedycji międzynarodowej i przewozów w roku 1950. W zgłoszeniach swych spółki podają następujące dane: rodzaj towaru do transportu, kraje jego pochodzenia lub przeznaczenia, jego ilość w ciągu całego roku i w poszczególnych kwartałach, kierunki przewozów, środki i sposoby transportu, przewidywane wydatki w walucie czeskiej za przewóz na kontynencie, za transport morski itd. Na podstawie powyższych zapotrzebowań „Metrans“ układa projekt planu najdogodniejszych sposobów i kierunków dostaw. Są one opracowywane według następujących formularzy:

a) Projekt planu spedycji międzynarodowej na r. 1950 według poszczególnych spółek monopolistycznych i rodzajów towaru.

Spółka monopolistyczna

Formularz 27-II-1

Pozycja	Grupa (rodzaj) towaru	Ilość	Kraje pochodzenia (przeznaczenia)	Dodatkowe warunki według incoterms.	Drogi przewozowe ewentualnie portowe	Sposób transportu	Przewidywane wydatki przewozowe w 1000 kcs.			U W A G I
							w CSR	na kontynencie	przez morze	

b) Projekt ogólnego planu spedycji między narodowej na rok 1950 według spółek monopolistycznych.

Formularz 27-II-2

Spółki monopolis- tyczne	Ilość	T r a n s p o r t					Wartość wydatków prze- wozowych w 1000 Kcs		U w a g i	
		kol. jowy	r z e c z n y p o				morski	K c s		dewizy
			Łabie	Dunaju	Odrze	Renie				

c) Projekt ogólnego planu spedycji między narodowej na r. 1950 według krajów.

Formularz 27-II-3

Spółki monopolistyczne	Ilość	T r a n s p o r t			Wartość wydatków przewozowych w 1000 Kcs						U w a g i
		kolejowy	rzeczny	moriski	K c s	dolary amer.	funt szterl.	suajc. fr.	belg. fr.	i. t. d	

Projekty tych planów przysyła „Metrans“ do Państwowego Urzędu Planowania (Depart. Handlu) i do Ministerstwa Handlu Zagranicznego. Ministerstwo, po przeanalizowaniu tych projektów, składa swoje wnioski do Państwowego Urzędu Planowania.

Podobnie do planu spedycji międzynarodowej są opracowywane plany przewozów zagranicznych na r. 1950. Spółki handlu zagranicznego zostały zobowiązane do składania w „Metrans“ swoich zgłoszeń. Zgłoszenia winny obejmować następujące dane:

a) zapotrzebowanie na poszczególne rodzaje wagonów (kryte, otwarte, cysterny, specjalne itd);

b) obciążenie stacji przelotowych na liniach głównych;

c) obciążenie portów rzecznych.

Spółki monopolistyczne powinny uzgodnić swe żądania w dziedzinie przewozów z planem spedycji, opracowanym przez „Metrans“. W oparciu o powyższe zgłoszenia spółka „Metrans“ opracowuje projekt planu przewozów zagranicznych w r. 1950 według następujących formularzy:

a) Plan przewozów zagranicznych w r. 1950.
Spółka monopolistyczna

Formularz Nr 12

A. Przewozy kolejowe

Rodzaj towaru	Ilość	Kraj przeznaczenia (pochodzenia)	Dodatkowe uwagi	Drogi przewozu	Sposób przewozu	Potrzeba k utp ch, otwartych i specjalnych wagonów						
						ogółem w 1950 r			z tego w kw. riałach			
						k	o	s	I	II	III	III

B. Przewozy wodne

Rodzaj towaru	Ilość	Kraj przeznaczenia (pochodzenia)	Dodatkowe uwagi	Drogi przewozu	Sposób przewozu	Ilość ton. które będą przewożone przez				
						Łabę	Odry	D u n a j		
						CPSL*)	CPSO*)	z tego		
								Cgółem	CSDP *)	inne spółki

*) Spółki przewozowe.

Ministerstwo Handlu Zagranicznego po przeanalizowaniu tych projektów przedstawia je Państwowemu Urzędowi Planowania (Depart. Handlu i Depart. Przewozów).

P oza projektami planów służących do opracowania ogólnego planu handlu zagranicznego, spedycji i przewozów zagranicznych, spółki monopolistyczne są zobowiązane do opra-

cowania własnych planów operatywnych. Plany te, obejmujące całość zadań, zapotrzebowań i środków, winny być przedkładane do Ministerstwa Handlu Zagranicznego, które z kolei, po ich przeanalizowaniu, przesyła je do Państwowego Urzędu Planowania (Depart. Handlu).

Instrukcja szczegółowo określa formę tych planów, sposób ich opracowania, terminy sporządzenia i poufność.

Plany operatywne poszczególnych spółek obejmują:

- 1) część wstępną,
- 2) tzw. plan czynności handlowych,
- 3) plan zapotrzebowania sił pracowniczych,
- 4) plan zapotrzebowania towarowego,
- 5) plan inwestycyjny,
- 6) plan finansowy.

Do każdej z powyższych części winno być załączone treściwe uzasadnienie złożonych projektów.

W części wstępnej spółki handlu zagranicznego przedkładają dane, dotyczące:

a) Aktu erekcyjnego, na mocy którego spółka powołana została do życia.

b) Ogólnego scharakteryzowania zadań spółki — jej roli w całokształcie gospodarki narodowej, szczególnie w aspekcie bilansu płatniczego i wymiany towarowej.

c) Środków posiadanych do realizacji swoich zadań według chwili układania planu (przebieg sytuacji finansowej, towarowej, inwestycyjnej, stanu zatrudnienia, sieci filii itd.).

d) Analizy i oceny sytuacji ogólnej i sytuacji spółki w aspekcie zadań włożonych na nią przez plan handlu zagranicznego. Spółka winna tu uwzględnić z jednej strony potrzeby krajowej produkcji i krajowych odbiorców, z drugiej zaś strony potrzeby poszczególnych rynków zagranicznych — możliwość dokonania na nich zakupu i sprzedaży, tak w zakresie gospodarczym, dewizowym jak też politycznym.

Plan tzw. czynności handlowych spółki obejmuje następujące momenty: a) jej plan handlu zagranicznego, b) plan jej struktury organizacyjnej i analizy rynków, oraz c) wskaźniki jakościowe.

Plan handlu zagranicznego spółki obejmuje jej plan importu i eksportu, oraz bilans jej obrotów z poszczególnymi krajami i obszarami płatniczymi.

Plan struktury organizacyjnej spółki obejmuje szczegółowe dane co do jej organizacji w kraju i zagranicą: sieć jej przedstawicielstw, ich charakter, rozmieszczenie, zagadnienie przeprowadzania rynków (propaganda, wystawy, targi, wzory itd.) krajową organizację spółki, jej współpracę z produkcją i konsumpcją itd. Poprzez system opracowanych wskaźników dotyczących różnych dziedzin czynności spółki powstaje obraz jej działalności.

Plan zapotrzebowania sił pracowniczych ilustruje szczegółowo stan zatrudnionych i ich rodzaje, potrzeby spółki w zakresie uzupełnienia tego stanu w ogóle i w odniesieniu do poszczególnych zawodów i dziedzin pracy. Do zakresu tego planu należy również zobrazowanie planu szkolenia zawodowego pracowników oraz uzupełnienie kadr uczniami i absolwentami własnych szkół i kursów terminatorskich.

Plan zaopatrzenia towarowego spółki obejmuje jej własne zapotrzebowanie. Przez planowanie finansowe rozumieć należy planowanie środków finansowych spółki, wydatków wraz z placami, dochodu i wyniku gospodarczego, stanu majątkowego, cen itd. Plan finansowy spółki monopolistycznej obejmuje: plan finansowania inwestycji, plan finansowania obrotu, preliminarz budżetowy spółki, preliminarz wyników gospodarczych w rozbiciu na kwartały oraz preliminarz przychodów i wydatków, a także komentarz do poszczególnych pozycji. Sprawa przedmiotu i zakresu planu inwestycyjnego spółki oraz sposób jego opracowania reguluje osobna instrukcja.

UWAGI

POZORNE DEFICYTY W OBROcie TOWAROWYM

W gospodarce socjalistycznej strumień pieniądza powinien odpowiadać strumieniowi dóbr i usług, tj. ilość pieniądza gotówkowego (w odróżnieniu od pieniądza bezgotówkowego) ukazująca się na rynku powinna być odpowiednikiem zaplanowanych ilości towarów i usług, które wyprodukowane być mają w określonym terminie.

W układzie gospodarczym państwa demokracji ludowej prawo to również powinno funkcjonować, jednak ze względu na charakter struktury gospodarczej nie działa tu ono tak

NOTATKI

precyzyjnie jak w gospodarce socjalistycznej. Momenty, które wpływają ujemnie na sprawne funkcjonowanie wyżej omówionej równowagi, są przedmiotem niniejszego artykułu.

Przede wszystkim należy zaznaczyć, że strumień towarowy i usługowy składa się z ogromnej ilości strumyków reprezentujących poszczególne towary lub usługi. Ponieważ na pieniądzu nie jest wypisana nazwa żadnego towaru, a tylko znak ilościowy - wartościowy, przeto konsumenci, działając pod wpływem pewnych określonych pobudek, mogą skierować pieniądź nieproporcjonalnie szerokim strumieniem ku pewnym dobrom, a nieproporcjonalnie słabym — ku innym. Wynika z powyższego, że znak rów-

nowagi powinien być zachowany nie tylko w odniesieniu do wartości globalnej, ale również i pomiędzy poszczególnymi strumykami. Jeśli natomiast gdziekolwiek równowaga zostanie zachwiana, tzn. że albo jakiś towar wyprodukowany nie zostanie zakupiony przez konsumentów, albo wyprodukowana ilość nie pokryje zapotrzebowania zgłaszanego przez poszczególnych członków społeczeństwa — wówczas w całym aparacie gospodarczym mogą wystąpić objawy zaburzenia, z których najbardziej charakterystycznym jest powstanie tzw. „czarnego rynku“, co powoduje m. in. niewłaściwe niezaplanowane krążenie pieniądza gotówkowego. Należy w tym miejscu zastrzec się, że dalsze uwagi dotyczące oddziaływania transakcji czarnorynkowych na całokształt obrotu towarowego dotyczą jedynie okresu przekształcania gospodarki demokracji ludowej w gospodarkę socjalistyczną.

Czarny rynek stanowi teren gry sił kapitalistycznych; wraz z wypieraniem elementów kapitalistycznych przez socjalistyczne zwęża się zakres tego rynku. Jednak wraz z zaostrzaniem się walki klasowej opór elementów wypieranych rośnie i próbuje ujścia w nielegalnych formach działalności, do których należy między innymi właśnie czarny rynek.

Tak więc zanim wraz z całkowitą likwidacją czynników kapitalistycznych — co nastąpi z chwilą realizacji socjalizmu — zginie i czarny rynek — należy się liczyć z jego pewnym oddziaływaniem w obecnym okresie przejściowym.

Produkcja towarów i usług w ustroju socjalistycznym przeznaczona jest na zaspokojenie bieżących potrzeb społeczeństwa. Oznacza to, że wyprodukowany towar powinien w jak najkrótszym czasie i jak najkrótszą drogą dotrzeć do obywatela, który w tym okresie otrzymał niezbędny pieniądz gotówkowy na jego zakupienie. Poprzez zakup towaru obywatel zwraca pieniądz do kasy państwowej, czyli tam, gdzie jest jego punkt wyjściowy, towar natomiast zdejmuje z rynku. Tak towar, jak i pieniądz ustępuje tym samym miejsca następnej analogicznej operacji. Jeżeli z jakichkolwiek względów towar nie jest nabywany dla celów zaspokojenia bieżących potrzeb konsumenta, transakcja kupna zatracą charakter podziału dochodu narodowego poprzez pieniądz i powoduje wystąpienie objawów braku lub nadmiaru towaru, niezgodnych z planem i niemożliwych do przewidzenia w momencie jego opracowywania. Ażeby objawy takie wyjaśnić na przykładzie załóżmy, że mamy do czynienia z planem obrotu towarowego obliczonym w oparciu o normalne, przeciętne zużycie dóbr, odpowiadające poziomowi stopy życiowej danego społeczeństwa w danym okresie. Jeśli przy tak złożonym planie część odbiorców zakupi z jakichkolwiek bądź powodów więcej towaru aniżeli tego potrzebuje, zabraknie go dla innych członków społeczeństwa, którzy będą mieli pieniądze na jego zakup. Jeżeli jednak zakupią ten towar za pośrednictwem czarnego rynku, za-

placą za niego drożej i tym samym pozbędą się możliwości zakupu innych towarów, na które posiadali pieniądze. Te inne towary zatem nie zostaną zakupione, powodując tym samym objaw nadmiaru. Pamiętać przy tym należy, że ci, którzy sprzedadzą na czarnym rynku z zyskiem nabyte towary, skierują z pewnością swój zysk nie na te towary, których nabycia zaniechali inni nabywcy, a w każdym bądź razie nie w takich ilościach, w jakich planowany był ich zakup wg planu przez pierwotnego posiadacza pieniądza gotówkowego. Należyte funkcjonowanie planowanego obrotu zostaje więc podważone.

Wynika z tego jasno, że w tym wypadku nie istnieje w rzeczywistości ani nadmiar, ani deficyt towaru, który jest jedynie niewłaściwie „rozłożony“ w społeczeństwie. To niewłaściwe rozłożenie jest przyczyną powstawania „pozornych“ deficytów, a także i pozornych nadmiarów towarowych. Pozorne deficyty zatem mogą być spowodowane szeregiem przyczyn, m. in. wadliwą dystrybucją, spekulacją, tezauryzacją, gromadzeniem zapasów itd.

Wadliwa dystrybucja ma swoje źródło w mechanicznym podziale masy towarowej przez instytucje handlowe, w podziale, który nie jest proporcjonalny do potrzeb rynku.

Jeśli podział danej masy towarowej odbywa się arytmetycznie, bez głębszej analizy, występują wówczas objawy nadmiaru towaru w jednej miejscowości, podczas gdy brak tego samego towaru odczuwa się gdzie indziej. Walka z tego rodzaju błędami handlu trwa i daje wyniki, gdyż usprawnienie jest tu mniej lub więcej łatwe do osiągnięcia. Natomiast o wiele trudniejsza jest walka z objawami gromadzenia zapasów, z tezauryzacją oraz spekulacją.

W obecnym okresie produkcja, z wielu dobrze znanych względów, nie nadąża jeszcze za wielkością zapotrzebowania konsumentów w stosunku do szeregu towarów. Ale produkcja niektórych z nich wystarczaby w zupełności już obecnie do zaspokojenia bieżących potrzeb wszystkich tych, którzy naprawdę w danej chwili tych towarów potrzebują. W tym wypadku zakupy nie powodują żadnych zaburzeń na rynku. Natomiast, jeśli z jakichkolwiek bądź powodów (np. rozsiewane pogłoski o mającym nastąpić ograniczeniu produkcji lub wzmożeniu eksportu), ludność zaczyna wykupywać dany towar, gromadząc go na zapas (tak było z mąką do prania na wiosnę roku ubiegłego) — towaru tego niewątpliwie zabraknie nawet dla tych, którzy chcieliby go nabyć w celu bieżącej konsumpcji: powstaje wówczas typowy deficyt pozorny. Towaru wystarczaby dla wszystkich — niestety brakuje go, gdyż znajduje się on w schówkach i spiżarniach tych nabywców, którzy zdążyli go nagromadzić w ilości zapewniającej pokrycie potrzeb w ciągu wielu miesięcy, a w danej chwili nie zużywają go.

Walka z nieobywatelskim postępowaniem części społeczeństwa jest bardzo trudna. Społeczeństwo należy w pożądanym kierunku wycho-

wywać, a tych obywateli, których schwyta się na „gorącym uczynku” — piętnować.

Tezauryzacja jest objawem podobnym do tworzenia zapasów: towar jest wykupywany dla celów lokacyjnych pieniądza. Zamiast lokować nadwyżkę posiadanych dochodów w instytucji kredytowej — część społeczeństwa wykupuje bardziej atrakcyjne towary: należy tu np. wykupywanie wysokogatunkowych welen. Dla rynku, a w szczególności dla towarów, które w danej chwili mogą pokryć tylko bieżące zapotrzebowanie — skutek jest taki sam jak i przy gromadzeniu zapasów: towaru brakuje dla tych, którzy go istotnie potrzebują. Ci niezaspokojeni nabywcy zwracają się przeważnie ku innym towarom, które są wykupywane w większych ilościach, aniżeli to było brane pod uwagę przy wyliczaniu strumyka danego towaru i odpowiedniego strumienia pieniądza. Wszystkie te objawy oczywiście muszą występować w ostrej formie, ażeby wywołać zaburzenia w funkcjonowaniu zasad gospodarki planowej. Jeśli bowiem występują fragmentarycznie lub w słabym nasileniu, nie mają ogólnego znaczenia.

Pamiętać przy tym należy, że państwo socjalistyczne potrafi objawy takie przewidywać i bronić się przeciw nim skutecznie. Ale dla celów obrony potrzebne są rezerwy, tworzenie zaś rezerw w zbyt dużych rozmiarach jest szkodliwe, gdyż upływnianie zbędnych remanentów opóźnia podnoszenie stopy życiowej społeczeństwa.

Jeszcze większe zaburzenia powoduje wykupywanie towarów dla celów spekulacji: istnienie czarnego rynku jest szczególnie szkodliwe dla gospodarki planowej ze względów wyżej opisanych, to też zwalczanie tej formy handlu powinno być specjalnie silne.

Wszystkie te objawy powodować mogą błędy w planowaniu obrotów towarowych. Planowanie obrotów opiera się między innymi na statystyce z okresów ubiegłych: jeśli w tych okresach miało miejsce wykupywanie towarów z innych względów niż zaspokojenie bieżących potrzeb obywateli, statystyka wprowadza w błąd, a rozmiar dokonanych sprzedaży towarów nie odzwierciedla bynajmniej istotnych potrzeb społeczeństwa. Jeśli zaś pod wpływem takich danych statystycznych zmieniona zostanie produkcja, może nastąpić w dalszej przyszłości poważne powikłania na rynku. Toteż planowanie obrotów musi odbywać się przy bardzo wnikliwej analizie popytu. Analiza zapotrzebowania obywateli w gospodarce socjalistycznej jest, ze względu na dynamiczny wzrost stopy życiowej społeczeństwa, jednym z najtrudniejszych problemów.

Lind.

O OSZCZĘDZANIE DREWNA

POLSKA należy do krajów o niewielkiej stosunkowo powierzchni zalesionej. Nieracjonalna eksploatacja lasów w okresie przedwojennym i rabunkowa gospodarka okupanta spowodowały znaczne wytrzebienie ist-

niejących obszarów leśnych. Krótki okres czasu, który dzieli nas od chwili wyzwolenia, nie był wystarczający dla doprowadzenia gospodarki leśnej do należytego stanu.

W ciągu najbliższych sześciu lat na skutek planowanych usprawnień w dziedzinie gospodarki leśnej i udostępnienia dotychczas nieeksploatowanych obszarów na południowo-wschodnich krańcach kraju, przewiduje się zwiększenie wyciętu o ca 20%. Jednak zapotrzebowanie wzrasta w tymże okresie kilka razy szybciej. Dlatego koniecznym się staje zrewidowanie dotychczasowych metod produkcji oraz sposobu i zakresu zużycia drewna celem usprawnienia ich i wyeliminowania istniejącego u nas dotychczas marnotrawstwa. Aktualna staje się sprawa rewizji stosowanych dotychczas norm i sposobu zużycia oraz jak najszerzego stosowania materiałów zastępczych.

Uchwała przyjęta przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów dnia 14 października 1949 r. ustala zasadniczą linię postępowania w zakresie gospodarki drewnem zarówno na odcinku produkcji (wyciętu) jak przetwórstwa i konsumpcji.

W zakresie wyciętu lasów uchwała przewiduje znaczne skrócenie okresu eksploatacji (wraz z wywozem). Okres ten wynosi obecnie 8 — 12 i więcej miesięcy, wpływając wysoce niekorzystnie na jakość drewna, powodując sinienie i znaczne obniżenie jego wartości technicznej. Administracja Lasów Państwowych powinna zapewnić ukończenie zasadniczej eksploatacji lasów do 31 marca każdego roku. Do 31 maja powinien być zakończony wywóz całej ilości drewna przeznaczonego do przerobu mechanicznego (tj. z wyjątkiem drzewa opałowego). Co najmniej 50% grubizny ściętej w czasie jesienno-grudniowego wyciętu należy wywieźć do 31 grudnia. W tym celu szczególną opieką otoczony zostanie transport do wywozu drewna. Ustalono też nieprzekraczalne terminy, w których powinny być zakończone remonty dróg dojazdowych oraz taboru transportowego (ciągniaków, samochodów, i przyczep).

Osobne zagadnienie stanowi użycie deficytowych gatunków liściastych, których stosowanie do celów opałowych znacznie ograniczono. Asortymenty nie nadające się do przetarcia przeznacza się do produkcji garbników (dąb), na cele przeróbki chemicznej (buk, grab, brzoza, olcha), na wyrób surowca generatorowego itp. Zostaną udostępnione nieeksploatowane dotychczas masywy leśne buczyny. Stosowana tu będzie wyłącznie ścinka zimowa.

Szczególna uwaga zostanie zwrócona na sposób składowania drewna w miejscach wyciętu. Celem uniknięcia psucia się drewna składowanie odbywać się będzie na legarach. Poza tym znajdzie zastosowanie prowizoryczne zabezpieczanie przy pomocy środków antyseptycznych.

Gatunki drewna iglastego nie odpowiadające pod względem wymiarów lub jakości przepisom technicznym będą użyte do wyrobu płyt spłasnionych lub do przerobu chemicznego.

Celem przyswojenia racjonalnych i oszczędnych metod eksploatacji przez robotników i pracowników leśnych, powstają specjalne kursy szkoleniowe. Dla kontroli stosowania przepisów powołane są organy kontroli społecznej przy każdym nadleśnictwie.

Racjonalny przerób drewna liściastego ułatwiony będzie przez wydzielenie specjalnych tartaków położonych w pobliżu większych baz surowcowych i linii transportowych. Tartaki te wyposażą się w pily taśmowe i tokarnie do lat meblowych oraz urządzenia do produkcji fryzów, deszczulek posadzkowych i oklein. Składowanie surowca w tartakach może się odbywać tylko na kłocowiskach z zastosowaniem dokładnego sortowania według klas, jakości i średnic. Drewno wyższych klas umieszczać należy pod dachem.

Okres przerobu drewna sosnowego w tartakach będzie znacznie skrócony. Uniknie się w ten sposób psucia się drewna. Całość przerobu sosny na tartakach może trwać tylko do 1 lipca każdego roku. W tym celu należy zwiększyć zmianowość we wszystkich tartakach przerabiających przeważnie surowiec sosnowy. W ciągu najbliższych 2 lat tartaki te zostaną zaopatrzone w urządzenia do suszenia (suszarnie) całej produkowanej stolarki i innych cennych asortymentów. Drewno przeznaczone dla budownictwa (poza wysyłanym do nasycalni) poddawane będzie procesom konserwacyjnym przez zastosowanie środków przeciwnilnych.

Nowe tartaki zostaną wyposażone w szybkobieżne traki, mechaniczne urządzenia do ich obsługi i baseny do konserwacji drewna. Znaczna część odpadków, powstających przy przetarciu, znajdzie zastosowanie w skrzynkarniach przytartacznych, które zostaną rozbudowane.

Przez normalizację i standaryzację elementów dla przemysłu meblarskiego i stolarskiego umożliwi się szybsze zaopatrzenie odbiorców i uniknie się zbędnych remanentów, których istnienie przyczynia się do zwiększenia strat. Również zostaną znormalizowane wymiary i konstrukcje skrzyń.

Zostanie ustalony asortyment towarów, do których opakowania stosuje się dotychczas skrzynie, a które mogą być opakowane inaczej. Produkowane skrzynie zabezpieczone będą przed niszczeniem przy pomocy okuć metalowych. Ustala się, że w obrocie wewnętrznym skrzynie muszą być używane wielokrotnie. W sprawie tej będą wydane szczegółowe zarządzenia.

W zakresie stosowania drewna w budownictwie ustala się następujące reguły:

Drewno powinno być stosowane w zasadzie wyłącznie na konstrukcje dachowe, okna, drzwi i podłogi. Dysponowanie elementami drewnianymi do innych celów musi być specjalnie uzasadnione i akceptowane przez organa nadrzędne. Przy obliczeniach statycznych należy ściśle przestrzegać przepisów, które dotyczą dopuszczalnych naprężeń określonych formułą

$$P_N$$

B - 1710

Celem maksymalnego uniknięcia odpadów należy przy opracowywaniu rysunków dostosowywać się do długości handlowych drewna. Jako górną granicę nasycenia drewnem murowanych budynków mieszkalnych, biurowych, handlowych, społecznych, szkół i szpitali oraz wielopiętrowych budynków przemysłowych ustala się ilość 0,1 m³ drewna na 1 m² powierzchni użytkowej. Kubaturą tą objęte jest zarówno drewno konstrukcyjne jak i przypadające na daną budowę zużycie drewna usługowego. Konstrukcje usługowe, tj. rusztowania, pomosty, szyby wind, deskowania konstrukcyj żelbetowych itp. powinny być objęte dokumentacją.

Celem uniknięcia marnotrawstwa drewna na konstrukcje dachowe, ustala się górne granice kątów nachyleń połaci dachowych nad pomieszczeniami nie przeznaczonymi na stały pobyt ludzi. W zależności od rodzaju poszycia kąt ten wynosi od 15° do 38°. Grubość desek podłogowych zostaje ustalona na 33 mm. Rozporządzenie określa również wymiary i rozstępy legarów podłogowych.

Zabrania się dysponowania w projektach i kosztorysach:

a) zrębu budynków drewnianych o konstrukcji wieńcowej, b) drewna nienasyconego, c) ustrojów wiszących, rozpięających i wisząco - rozpięających, d) stropów drewnianych w budynkach na terenie miast, e) okien i drzwi nie odpowiadających ściśle normom, f) podwójnych podłóg drewnianych, g) schodów zewnętrznych, h) balustrad i schodów w budynkach o ilości kondygnacji większej niż 2 itp.

Uchwała wymienia wypadki, w których mogą być czynione odstępstwa od powyższych zakazów.

W zakresie wykonawstwa określono tryb postępowania i technikę manipulowania drewnem konstrukcyjnym (sposób odbioru od dostawców, magazynowania, wydawania na budowę, przechowania odpadów itp.).

Wprowadza się zasadniczą zmianę odnośnie ustrojów usługowych (nie wyłączając deskowania konstrukcji żelbetowych), które odtąd uważane będą za sprzęt budowlany i jako taki powinny być objęte odpowiednią ewidencją. Wszystkie elementy konstrukcji usługowych o długości ponad 5 m winny być na obu końcach kutę. Ustala się sposób (komisyjny) kwalifikowania wielokrotnie użytego drewna usługowego na odpady. Dla deskowań konstrukcji żelbetowych podana została tablica, w której podany jest dopuszczalny ubytek drewna w zależności od grubości użytych desek. Tablica ta przewiduje 3 do 8-krotny obrót drewna na deskowania.

Za osiągnięcie oszczędności przy stosowaniu drewna w stosunku do przewidzianego, członkom załogi będzie się wypłacać z funduszu nagród odpowiednie premie. Wysokość premii ustalona zostanie w instrukcji, która będzie wydana przez Ministra Budownictwa.

Celem zredukowania zużycia drewna na rusztowania murarskie i tynkarskie, zostanie wykonana większa ilość rusztowań z rur stalowych.

wych. Zastosowanie rusztowań z rur pozwoli zaoszczędzić w ciągu najbliższych sześciu lat prawie milion m³ drewna. Dla rusztowań tych wydane zostaną obowiązujące normy wykonawcze, które znacznie ułatwią wymienialność części i montaż na budowlu.

W zakresie budownictwa komunikacyjnego zaleca się ponadto przy opracowywaniu dokumentacji technicznej mostów drewnianych i innych ustrojów inżynierskich dysponować możliwie w szerokim zakresie elementami z drewna okrągłego. Kantowizna, brusy i deski mogą być dysponowane wyłącznie w wypadkach nieodzownych.

Przy projektowaniu nowych linii kolejowych oraz kapitalnych remontów należy jak najszerszej stosować prefabrykowane podkłady żelbetowe szczególnie ze strunobetonu. Na liniach kolejowych trzeciorzędnych dysponowanie podkładów żelbetowych jest w zasadzie obowiązujące. Szczegółowe warunki dotyczące stosowania i impregnacji progów drewnianych oraz wykonania podkładów żelbetowych zostaną ustalone przez przedmiotowe zarządzenie Ministra Komunikacji.

Przy opracowywaniu dokumentacji technicznej nowego taboru oraz remontu kapitalnego taboru używanego zostaną zbadane możliwości wprowadzenia oszczędności w zużyciu drewna, szczególnie wyższych klas drewna liściastego przez zmianę wymiarów, obniżenie klas drewna oraz zastosowanie materiałów zastępczych.

Przy opracowywaniu projektów linii elektroenergetycznych uwzględniać się będzie w jak najszerszym zakresie stosowanie prefabrykowanych słupów żelbetowych, a szczególnie wyróbów strunobetonowych. Słupy drewniane będą stosowane w zasadzie tylko tam gdzie zastąpienie ich prefabrykatami żelbetowymi jest niecelowe ze względów techniczno-montażowych. Okoliczność ta winna być uzasadniona i zaakceptowana przez powołane do tego czynniki. W wypadku niecelowości stosowania słupów żelbetowych użyte zostaną słupy drewniane na prefabrykowanych szrudłach żelbetowych. Przepisy na szrudła zostaną opracowane przez PKN. W żadnym wypadku nie zezwala się na stosowanie słupów drewnianych nieimpregnowanych.

Dysponowanie całkowitej wymiany słupów przy remontach lub przebudowach linii elektrycznych dozwolone jest jedynie w wypadku komisijnego stwierdzenia zniszczenia słupów w stopniu uniemożliwiającym szrudłowanie.

Dla słupów linii telekomunikacyjnych zostaną wydane przez PKN nowe przepisy, wprowadzające najniższą technicznie dopuszczalną klasę drewna.

Uchwała ustala również zasady gospodarki materiałowej i magazynowej drewna w kopalniach. Określa się sposób składowania drewna, przychodowania, rozchodowania, prowadzenia kartotek. W wyrobiskach o przewidzianym dłuższym okresie istnienia zaleca się stosowa-

nie wyłącznie drewna impregnowanego. Drewno (zw. „wyrabowane“ winno być ewidencjonowane na równi z drewnem nieużywanym, lecz w specjalnej książce oddziałowej. W książce należy zaznaczyć, czy drewno to nadaje się do powtórnego użytku na dole kopalni. W przeciwnym razie winno ono bezzwłocznie być wywiezione na powierzchnię i złożone w miejscu przeznaczonym dla drewna „wyrabowanego“. Drewno ze składowiska będzie okresowo poddawane badaniu co do dalszej jego przydatności.

Wprowadzone zostaną premie za oszczędności uzyskane przez właściwe stosowanie drewna „wyrabowanego“ i pochodzącego z oczyszczania kopalń.

Minister Górnictwa i Energetyki wyda zarządzenie w sprawie stosowania prefabrykowanych progów żelbetowych (strunobetonowych) przy budowie torowisk kolejek kopalnianych na dole kopalń i na powierzchni.

Realizacja omówionej uchwały KERM, jej rozszerzenie i uzupełnienie przez usprawnienia na wszystkich odcinkach produkcji i konsumpcji drewna, niewątpliwie przyczyni się do wypełnienia zadań, które stawia przed gospodarką narodową 6-letni plan budowy podstaw socjalizmu w Polsce.

Inż. A. Niereński

O STATYSTYCE BUDOWLANEJ

JEDNĄ z dziedzin, w której badania statystyczne muszą odgrywać dużą rolę, jest ruch budowlany — rozwój inwestycji budowlanych oraz postępująca równolegle dekapitalizacja funduszu mieszkaniowego, tj. istniejącej kubatury mieszkaniowej. Posiadanie odpowiednich informacji potrzebne jest dla planowania inwestycji, zarówno przestrzennego, jak w czasie. Badania statystyczne nie mogą być w danym wypadku zastąpione sprawozdaniami, ściąganiem w toku instancji przez władze naczelną od podległych im organów terenowych. Różnorodność inwestorów publicznych prowadzących roboty budowlane w ramach państwowych planów inwestycyjnych, istnienie w pewnym zakresie budownictwa publicznego nie objętego tymi planami, i wreszcie istnienie, obok publicznego, również prywatnego ruchu budowlanego, przybierającego ostatnio przede wszystkim formę budowy małych domów mieszkalnych — wszystko to dyktuje — jako jedyną skuteczną drogę ujęcia liczbowego całości ruchu budowlanego — formę dochodzeń statystycznych.

W zrozumieniu tej konieczności Główny Urząd Statystyczny wznowił prowadzoną przed wojną na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 10 września 1930 r. (Dz. Ust. nr 65 z 1930 r., poz. 514) statystykę budowlaną, poczynając już od r. 1946, na razie w częściowym, później w coraz pełniejszym zakresie. Przy wykonaniu rozporządzenia wprowadzono przy tym niezbędne techniczne zmiany, dyktowane nowymi okolicznościami. Kilkoletnie doświadczenia wskazały na szereg trudności, związanych z warunkami powojennymi. Należały do nich, obok przejawiającego się w wielu wypadkach braku doświadczenia ze strony aparatu administracyjnego, nowe formy ruchu budowlanego (pojawienie się pojęcia odbudowy), większa różnorodność tytułów prawnych posiadania nieruchomości u budujących itp. Nie wszystkie z tych trudności dawały się usunąć na gruncie rozporządzenia z r. 1930. Wyrazem dążeń do uporządkowa-

nia i tej dziedziny statystyki stało się nowe rozporządzenie Rady Ministrów z 2.VIII.1949 w sprawie statystyki budowlanej (Dz. Ust. nr 46 z 1949 r., poz. 345), stanowiące jedno z rozporządzeń opartych o dekret z 31.VII.1946 o organizacji statystyki państwowej i o Głównym Urzędzie Statystycznym (Dz. Ust. nr 41 z 1946 r., poz. 239 oraz nr 65 z 1947 r., poz. 393).

Jednym z istotnych przepisów wprowadzonych przez nowe rozporządzenie jest wyjaśnienie, jakie władze obowiązane są składać do GUS sprawozdania o ruchu budowlanym. Kwestię tę rozporządzenie z r. 1930 rozstrzygało w sposób z jednej strony nie dość jednolity, z drugiej zaś nierzadko zbyt szczegółowy. Intencją rozporządzenia z 1949 r. jest, by obowiązek ten nałożyć z reguły na władze powołane do sprawowania faktycznego nadzoru budowlanego, niezależnie od tego, kto zatwierdza projekty robót budowlanych. Władzami takimi są dla większości budynków zarządy miejskie miast wydzielonych, wydziały powiatowe oraz wydziały wykonawcze komisji uzdrowiskowych. Składają one sprawozdania dla wszystkich budynków znajdujących się na obszarze im podległym z wyjątkiem budynków, na które pozwolenia wydają w I instancji dyrekcje okręgowe kolei państwowych, okręgowe urzędy górnicze i urzędy morskie.

Dążąc do tego, by wymienione władze mogły wypełnić swe obowiązki sprawozdawcze, rozporządzenie uprawnia ich przedstawicieli do wstępu na wszelkie budowy oraz do żądania od budującego danych potrzebnych przy sporządzaniu sprawozdań; nadto nakłada na urzędy, zatwierdzające projekty robót budowlanych, obowiązek przysyłania im danych niezbędnych do sporządzenia sprawozdania, a dotyczących tych projektów. W ostatnim wypadku chodzi przede wszystkim o Urzędy Wojewódzkie oraz Ministerstwo Budownictwa.

Omawiane rozporządzenie zawiera ponadto nowy przepis w sprawie instytucji obowiązanych do składania sprawozdań do GUS. Nakłada ono mianowicie na Powiatowy Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych obowiązek składania GUS sprawozdań o dokonanych zgłoszeniach do ubezpieczenia budynków położonych na obszarze gmin wiejskich, dążąc do ujęcia tą drogą tak trudnej w badaniach statystycznych dziedziny. Rozporządzenie przewiduje natomiast odrębne ujęcie w statystykę danych co do budynków wojskowych i budynków Ministerstwa

Bezpieczeństwa Publicznego. Tym samym budynki te nie są objęte ani obowiązkiem sprawozdawczym władz przewidzianych w omawianym rozporządzeniu, ani też związanymi z wykonywaniem tego obowiązku uprawnieniami.

Omawiane rozporządzenie, w odróżnieniu od rozporządzenia z r. 1930, nie zawiera szczegółowych przepisów co do techniki składania sprawozdań przez wymienione władze, odsyłając w tej sprawie do rozporządzeń wykonawczych. Niektóre z tych spraw zostały objęte przepisami okólnika Ministerstwa Administracji Publicznej z 23. IX. 1949 r. w sprawie statystyki budowlanej, (Dz. Urzęd. Min. Adm. Publ. poz. 316). Reguluje on obowiązek dostarczania wydziałom powiatowym przez zarządy gminne oraz zarządy miast niewydzielonych — danych o ruchu budowlanym podlegającym włączeniu do sprawozdań wydziałów, a nadto ustala obowiązek prowadzenia przez zarządy miejskie oraz wydziały powiatowe ksiąg notowań ruchu budowlanego w formie unormowanej instrukcją GUS. Prowadzone zarówno dla zewnętrznych celów sprawozdawczych, jak dla własnych, mają one obejmować całkowity ruch budowlany na terenie powiatu. Przepisy łączące się m. in. z dziedziną statystyki budowlanej zawiera również rozporządzenie Ministra Budownictwa z 21. VI. 1949 (Dz. Ust. nr 40 z 1949 r., poz. 290), ustalające — w uzupełnieniu do przepisów prawa budowlanego — prawo kontroli budownictwa państwowego.

Z dalszych zmian w porównaniu z dawnym rozporządzeniem o statystyce budowlanej wymienić można: ograniczenie stadiów budowy wymagających składania sprawozdań — z liczby trzech do dwóch, mianowicie rozpoczęcia i zakończenia budowy; wprowadzenie jako dalszego rodzaju budowy pojęcia odbudowy, oraz wyraźniejsze sformułowanie przepisów o objęciu statystyką budynków wycofanych z użytkowania — przez wprowadzenie pojęcia budynków niedostępniczych przez władze na podstawie przepisów prawa budowlanego.

Terminy składania sprawozdań pozostały bez zmiany — w zasadzie kwartalne, dla miast zaś liczących powyżej 20 tys. mieszkańców — miesięczne, umożliwiające bieżącą orientację co do ruchu budowlanego w tych dużych ośrodkach.

B. D.

L KRONIKI planowania

Narodowy Plan Gospodarczy w wykonaniu

DWA ostatnie miesiące realizacji Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1949 — ostatniego etapu Planu Odbudowy Gospodarczej — charakteryzowała walka mas pracujących o wykonanie i przekroczenie planu rocznego i o uzyskanie jak najlepszych wyników planu trzyletniego.

Wykonanie planu produkcji podstawowych artykułów w przemyśle państwowym w listopadzie i grudniu ub. r. kształtowało się jak następuje:

	% wykonania planu w listopadzie	% wykonania planu w grudniu
Energia elektryczna	106	109
Ropa naftowa	108	116
Węgiel kamienny	105	103
Koks	105	107
Surówka	99	102
Stal surowa	108	101
Cynk	102	105
Ruda żelazna	105	103
Azotniak	115	127
Superfosfat mineralny	96	88

	% wykonania planu w listopadzie	% wykonania planu w grudniu
Traktory	116	122
Mydła wszelkie	117	106
Obrabiarki do metali i drzewa	83	128
Rowery	111	112
Wagony towarowe (węglarki)	120	140
Żarówki oświetleniowe	124	119
Cegła pełna i dziurawka	93	92
Cement portlandzki	109	123
Szkło okienne	143	96
Tkaniny bawełniane	109	101
Tkaniny wełniane	105	100
Tkaniny lniane i pakulane	100	110
Tkaniny jedwabne	114	117
Papier	102	112
Obuwie skórzane	109	110
Olej surowy	123	88

Jednocześnie nastąpił silny wzrost produkcji w porównaniu z listopadem i grudniem 1948 r.

Produkcję przemysłu państwowego według ilości w zakresie niektórych artykułów obrazuje poniższe zestawienie:

	Jedn. miary	Listopad 1949	Grudzień 1949
Energia elektryczna (CZE) tys. MWh		457.569	476.605
Węgiel kamienny tys. ton		6.661	6.315
Koks ton		447.205	468.391
Stal surowa "		205.000	196.000
Mydła wszelkie "		4.314	3.902
Ciągniki (traktory) szt.		249	261
Żarówki oświetleniowe tys. szt.		3.050	2.929
Tkaniny bawełniane tys. m		36.783	33.445
Tkaniny wełniane "		4.916	4.816
Tkaniny lniane i pakul. "		3.393	3.728
Papier ton		22.707	23.650
Obuwia skórzane tys. par		700	641

Dzięki efektom produkcyjnym uzyskanym w okresie dwu ostatnich miesięcy ub. r. plan produkcji przemysłowej na r. 1949 został przekroczony o 13%.

Szczegółowe liczby dotyczące wykonania Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1949 zawiera Komunikat Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, który podajemy w innym miejscu. Wynika z niego, że wszystkie ministerstwa przemysłowe oraz Ministerstwa Leśnictwa i Żeglugi przekroczyły swoje roczne plany produkcyjne w skali od 3 — 21%, podnosząc jednocześnie poważnie wartość produkcji w porównaniu z r. ub. Szczególną uwagę zwraca blisko 70-procentowe przekroczenie poziomu produkcji w przemyśle podległym Min. Żeglugi. Liczba ta świadczy o szybkim rozwoju produkcji naszych stoczni, którą w r. 1949 cechowała szczególnie wysoka dynamika wzrostu.

W wyniku wykonania Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1949 przedwojenny poziom produkcji przemysłu wielkiego i średniego przekroczony został o 75%. Takie przekroczenie

przedwojennego poziomu produkcji nabiera szczególnej wymowy w zestawieniu z liczbami dotyczącymi produkcji przemysłowej w Polsce przedwrześniowej, w której nigdy nie został przekroczony poziom wytwórczości przemysłowej z r. 1913, a produkcja wielu artykułów, jak np. węgla, stali, cynku, nafty utrzymywała się poniżej poziomu tego roku. W Polsce Ludowej przedwojenny poziom produkcji przemysłowej przekroczyliśmy już w r. 1917, by osiągnąć wskaźnik 175 z końcem planu trzyletniego. Zbadajmy z kolei, w jakim stopniu w wyniku realizacji planu na r. 1949 przekroczone zostały przedwojenne rozmiary produkcji przemysłowej w zakresie poszczególnych artykułów. W r. 1949 w porównaniu z rokiem 1938 produkcja energii elektrycznej była o 113% większa, węgla kamiennego o 94%, stali surowej o 60%, żarówek oświetleniowych o 143%, nawozów azotowych o 54%, tkanin bawełnianych o 37%, tkanin wełnianych o 29%, tkanin jedwabnych o 76%, papieru o 28%, cementu o 36%, zapalek o 293%, cukru o 52%, piwa o 54%.

Ogólna wartość produkcji przemysłu państwowego w r. 1949 wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 23%. Wzrost ten należy uważać za niezwykle duży, jeśli się zważy, że w okresie szybkiego rozwoju przynosił kapitałistyczny w latach 1897 — 1913 średni przyrost produkcji przemysłowej wynosił w Wielkiej Brytanii 1,9%, we Francji 2,9%, w Niemczech 3,7%, w Stanach Zjednoczonych (w latach 1880 — 1910) 6,5%, a w Japonii (w latach 1928 — 1936) 6%.

W r. 1948 w porównaniu z r. 1947 produkcja przemysłu państwowego wzrosła o 33%, a więc w drugim roku planu trzyletniego tempo wzrostu produkcji przemysłowej było większe niż w trzecim. Świadczy to, iż procesy odbudowy, dające szybkie efekty gospodarcze, zostały w r. 1948 w dużym stopniu zakończone; w r. 1949 w przeważającej części miała miejsce budowa nowych obiektów, dających efekty produkcyjne w późniejszym okresie czasu.

Ustawa o Narodowym Planie Gospodarczym na r. 1949 postawiła przed przemysłem polskim zadanie nie tylko zwiększenia produkcji wytwarzanych już w dużej mierze artykułów, ale i podjęcia produkcji środków niewytwarzanych dotąd wcale lub wytwarzanych w niewielkich ilościach. Zadania te zostały zrealizowane. Przemysł polski w r. 1949 podjął produkcję: samochodów ciężarowych 3,5 t „Star 20“, nadwozi autobusowych „Leyland“, silników S-64, maszyn do produkcji śrub na zimno, nowych typów obrabiarek, żniwiarek, młocarni czyszczących (typ folwarczny), elektrowciągów, chwytaków do węgla, łopatek turbinowych, maszyn papierniczych, silników trakcyjnych, urządzeń sygnalizacji świetlnej, żelazocjanku potasu, chlorku siarczowego, chlorku etylu, saletry wapniowanej, żywicy ftalowej, wosku syntetycznego, hydrolu preszpanu, celulozy słomowej i szeregu innych artykułów.

Efekty produkcyjne uzyskane w okresie ostatnich dwu miesięcy ub. r. zdecydowały o znacznym przekroczeniu zadań trzyletniego Planu Odbudowy Gospodarczej, który wykonany został w okresie 2 lat i 10 miesięcy. Jak wynika z komunikatu PKPG ogólna wartość produkcji przemysłu państwowego podległego ministerstwu przemysłowemu oraz ministerstwu Leśnictwa i Żeglugi osiągnęła w latach 1937 — 1949 kwotę 38.865 miln. zł wg cen z r. 1937, co oznacza przekroczenie planu trzyletniego o 9%. Poszczególne ministerstwa wykonały trzyletni plan produkcji przemysłowej jak następuje:

Ministerstwo Górnictwa i Energetyki	105%
„ Przemysłu Ciężkiego	109%
„ Przemysłu Lekkiego	106%
„ Przemysłu Rolnego i Spożywcz.	122%
„ Leśnictwa	110%
„ Żeglugi	109%

Jak wynika z powyższych danych — ministerstwa: Górnictwa i Energetyki, Przemysłu Lekkiego oraz Żeglugi, które w okresie 2 lat i 10 miesięcy nie osiągnęły jeszcze zadań planu trzyletniego, dzięki dalszemu wznowieniu wysiłków klasy robotniczej w listopadzie i grudniu nie tylko osiągnęły, ale i poważnie przekroczyły zadania Planu Odbudowy Gospodarczej.

Zasadniczym czynnikiem w dziele wykonania i przekroczenia planu trzyletniego był silny rozwój współzawodnictwa pracy zapoczątkowanego w r. 1947. W ciągu r. 1949 ruch ten przybierał coraz to nowe formy organizacyjne, przechodząc od współzawodnictwa jednostkowego do zespołowego i zakładowego. Jednocześnie rozszerzył się jego zakres. Obok pomyślnie rozwijającego się współzawodnictwa ilościowego i jakościowego powstały nowe jego formy, jak współzawodnictwo w oszczędzaniu, współzawodnictwo o przedłużenie czasu pracy maszyn bez remontu, współzawodnictwo o upłynnienie środków obrotowych itp.

Plan przewozów kolei państwowych w listopadzie został wykonany w ruchu towarowym w 108%, w osobowym 116%, a analogiczne liczby w grudniu wynosiły 121% i 110%. Przewozy towarowe w listopadzie były o 15% większe niż w listopadzie 1948 roku, a w grudniu o 21% większe niż w analogicznym okresie 1948 r.

Dzięki wynikom osiągniętym w ciągu dwu ostatnich miesięcy ub. r. plan przewozu towarów przez KPK na r. 1949 został przekroczony o 1%, a przewozu osób o 10%. Jednocześnie przekroczone zostały znacznie zadania planu

trzyletniego, które osiągnięto w okresie dwóch lat i dziesięciu miesięcy. Plan Odbudowy Gospodarczej w okresie 1947 — 1949 został przekroczony o 10% w przewozach towarów i o 24% w przewozach osób.

Przekroczenia zadań planu przewozów kolejowych zostały osiągnięte między innymi w wyniku współzawodnictwa pracy rozwijającego się szybko na przestrzeni r. 1949. W szczególności podkreślić należy poważne wyniki uzyskane przez kolejarzy w zakresie współzawodnictwa o zwiększenie zdolności przewozowej taboru, o obniżenie kosztów jego utrzymania, o przedłużenie pracy parowozu bez remontu itp.

Wykonanie planu w zakresie usług pocztowych i telekomunikacyjnych w listopadzie i grudniu ub. r. kształtowało się jak następuje: w przesyłkach listowych zwykłych osiągnięto kolejno 99 i 135% planu, w przesyłkach listowych poleconych 112 i 117%, w paczkach i listach wartościowych 111 i 107%, w przekazach pocztowych 111 i 117%, a w zakresie wpłat i wypłat P. K. O. 111 i 108%.

W wyniku konsekwentnej realizacji zadań planu nastąpiło szybkie wypieranie elementów kapitalistycznych z handlu. Z końcem 1949 r. handel uspołeczniony osiągnął niemal całkowity udział w obrotach na szczeblu hurtu, a na szczeblu detalu przekroczył 60%. Również na odcinku skupu wzrosła silnie rola aparatu uspołecznionego. O niezwykle szybkim tempie rozwoju handlu uspołecznionego w r. 1949 świadczy liczba 15.000 nowych uspołecznionych sklepów detalicznych, które powstały w tym okresie.

Jednocześnie, w wyniku szybkiego wzrostu płac (w ciągu 1949 r. realne płace wzrosły o 13%), podkreślić należy znaczny wzrost siły nabywczej ludności, nie zawsze w pełni odpowiadający wzrostowi podaży towarów i usług, co było przyczyną powstawania na pewnych terenach w zakresie niektórych artykułów zakłóceń równowagi między popytem i podażą. W końcu 1949 r. dała się zauważyć poważna poprawa pod tym względem.

Podniesienie zdolności produkcyjnej przedsiębiorstw budowlanych i montażowych oraz pomyślnie warunki atmosferyczne w listopadzie i grudniu ub. r. pozwoliły w znacznej mierze na wyrównanie zaległości powstałych w I półroczu na odcinku realizacji planu inwestycyjnego. Wykonanie planu inwestycyjnego na dzień 31 grudnia ub. r. przekroczyło 90% planu rocznego, zbliżającego się do 100% w komunikacji, łączności oraz w przemyśle. Należy stwierdzić, że tak wysokie wykonanie planu inwestycyjnego na koniec roku miało miejsce po raz pierwszy w Polsce Ludowej.

PRZEGŁAD ZAGRANICZNY

O WYNIKACH WYKONANIA PLANU ODBUDOWY I ROZWOJU GOSPODARKI ZSRR W R. 1949 *)

N IŻEJ zamieszczone dane charakteryzują rozwój przemysłu, rolnictwa i transportu, budownictwo kapitałne, rozszerzanie obrotu towarowego i podwyższenie materialnego i kulturalnego poziomu życia ludności w r. 1949.

Plan produkcji przemysłowej r. 1949 według produkcji globalnej wykonały ministerstwa w następujących procentach planu rocznego:

Min. Przem. Metalurgicznego	102
„ „ Węglowego	102
„ „ Naftowego	103
„ Elektrowni	101
„ Przem. Chemicznego	104
„ „ Elektrotechnicznego	105
„ „ Środków Łączności	103
„ Budowy Maszyn Ciężkich	106
„ Przemysłu Samochodów i Traktorów	103
„ Budowy Obrabiarek	106
„ Budowy Maszyn i Przyrządów	103
„ Budowy Maszyn i Bułowy Dróg	103
„ Budowy Maszyn Transportowych	102
„ Budowy Maszyn Rolniczych	100
„ Przemysłu Materiał. Bud. ZSRR	104
„ „ Drzewnego i Papiern. ZSRR	100
„ „ Lekkiego ZSRR	108
„ „ Rybnego ZSRR	95
„ „ Mięsnego i Mleczarskiego ZSRR	105
„ „ Spożywczego ZSRR	104
Ministerstwa przemysłu miejscowego i ministerstwa przemysłu miejscowego paliw w republikach związkowych	107
Przemysłowa Spółdzielczość	106

W ciągu ub. roku Rząd zastosował środki, które miały na celu dalsze ulepszenie pracy przemysłu. W wyniku tego podwyższył się poziom wykorzystania potencjałów produkcyjnych, osiągnięto oszczędności w zużyciu surowców, paliwa i materiałów oraz ujawniono dodatkowe rezerwy wewnętrzne przedsiębiorstw. Dzięki temu Rząd mógł w ciągu roku powiększyć pierwotny plan produkcji przemysłowej na r. 1949. Zwiększony plan wykonał przemysł wzięty jako całość — 103%.

W r. 1949 wyprodukowano ponad plan znaczną ilość produkcji przemysłowej: czarnych i kolorowych metali, rur, węgla, ropy naftowej, benzyny, nafty, energii elektrycznej, motorów elektrycznych, transformatorów, lamp elektrycznych, obrabiarek do metali, samochodów, autobusów, trolleybusów, motocykli, łożysk kulkowych, dźwigów samochodowych, nawozów sztucznych, barwników i innych chemikaliów, kauczuku, opon i dętek samochodowych, cementu, szkła okiennego, papy itp., maszyn do szycia, aparatów fotograficznych, tkanin bawełnianych, lnianych, wełnianych i jedwabnych, wyrobów pończosznich, obuwia gumowego, mięsa, tłuszczów roślinnych, cukru, wyrobów cukierniczych, konserw, herbaty, papierosów, sigaryt, szampana i wielu innych rodzajów produkcji.

Wykonawszy plan wytwórczości według produkcji globalnej, a plan większości ważniejszych wyrobów przemysłowych — także w jednostkach fizycznych, niektóre ministerstwa nie wykonały planu w pewnych rodzajach produkcji.

Produkcja ważniejszych rodzajów wyrobów przemysłowych w r. 1949 w zrosła w porównaniu z r. 1948 jak następuje (przy podstawie: r. 1948 = 100):

surówka	119
stal	125
wyroby walcowane	127
szyny kolejowe	180
rury żelazne	131
miejż	120
cynk	124
olów	126
węgiel	113
ropa naftowa	114
benzyna	110
nafta	117
paliwo dla motorów dieslowskich	132
energia elektryczna	118
parowozy dalekobieżne	115
elektrowozy dalekobieżne	216
wagony towarowe	147
trolleybusy	126
samochody ciężarowe	130
samochody osobowe	226
autobusy	117
łożyska kulkowe	126
urządzenia hutnicze	127
ekskawatory	150
turbiny parowe	172
dźwigi samochodowe	162
samochody załadunkowe	6-krotnie
obrabiarki do metali Min. Buł. Obrabiarek	119
motory elektryczne do 100 kw	134
motory elektryczne ponad 100 kw	137
przędzarki	136
warsztaty tkackie	173
maszyny do liczenia	179
traktory	155
komбайны zbożowe	209
plugi traktorowe	155
siewniki traktorowe	156
kultywatory traktorowe	142
mołkarnie złożone	159
soda kaustyczna	127
soda kalcynowana	131
nawozy mineralne	131
barwniki syntetyczne	112
kauczuk syntetyczny	136
opony samochodowe	139
wvówka drzewa dla przeróbki	115
papier	127
cement	126
szkło okienne	119
łupek	137
papa	123

*) Komunikat Centralnego Urzędu Statystycznego przy Radzie Ministrów ZSRR.

cegła	132
domy standartowe	154
rowery	144
odbiorniki radiowe	165
patefony	163
maszyny do szycia	134
zegarki	194
aparaty fotograficzne	106
tkaniny bawełniane	114
tkaniny lniane	122
tkaniny wełniane	119
tkaniny jedwabne	128
obuwie skórzane	122
obuwie gumowe	128
wyroby dziewiarskie	128
mięso	106
wyroby masarskie	143
ryby	122
tusze zwierzęce	106
tusze roślinne	132
cukier	123
wyroby cukiernicze	127
konserwy	135
herbata	121
miód	170
spirytus	125
papiery	117
wino gronowe	128
szampan	272
piwo	139

Produkcja globalna przemysłu ZSRR wzrosła w r. 1949 o 20% w porównaniu z r. 1948 i o 41% w porównaniu z przedwojennym r. 1940.

W końcu r. 1949 produkcja globalna przemysłu przekroczyła poziom ustanowiony w pięcioletnim planie na r. 1950. Pięcioletni plan przewidywał, że wielkość produkcji całego przemysłu ZSRR powinna w r. 1950 być większa o 48% niż w przedwojennym r. 1940. W IV kwartale r. 1949 przeciętna miesięczna produkcja globalna przekroczyła poziom z r. 1940 o 53%.

W IV kwartale r. 1949 przekroczono poziom ustanowiony dla r. 1950: w produkcji wyrobów walcowanych, w wydobywaniu węgla — przez Min. Przemysłu Węglowego, w wydobywaniu ropy naftowej oraz w szeregu innych ważniejszych rodzajów produkcji przemysłowej.

Państwowy plan zaopatrzenia w r. 1949 — wykonano. Gospodarka narodowa otrzymała w ubiegłym roku znacznie więcej surowców, materiałów, paliwa, energii elektrycznej i urządzeń, niż w r. 1948.

W r. 1949 w dalszym ciągu poprawiało się wykorzystywanie urządzeń w przemyśle. Ustanowione w państwowym planie na r. 1949 średnio-progresywne normy wykorzystania urządzeń wykonano i przekroczono w wielu gałęziach przemysłu.

W przedsiębiorstwach Ministerstwa Przemysłu Metalurgicznego wykorzystanie użytkowej objętości w wielkich piecach poprawiło się o 6% w porównaniu z r. 1948 i o 18% w porównaniu z r. 1940, a wytop stali z 1 metra kwadr. powierzchni dna w piecach martenowskich wzrósł o 11% w porównaniu z r. 1948 i o 24% w porównaniu z r. 1940.

W przedsiębiorstwach Ministerstwa Przemysłu Naftowego szybkość wierceń eksploatacyjnych zwiększyła się o 5% w porównaniu z r. 1948 i o 33% w porównaniu z r. 1940. Wzrósł w r. 1949 procent jasnych produktów naftowych, uzyskiwanych z przetwórstwa surowca.

Uległo poprawie wykorzystanie głównych urządzeń w gałęziach przemysłu chemicznego. Przekroczono

ustanowiony na r. 1949 plan wykorzystania potencjału w cementowniach i fabrykach szkła Ministerstwa Przemysłu Materiałów Budowlanych.

Ulepszyło się wykorzystanie surowca w przemyśle bawełnianym, wełnianym i lnianym podlegającym Ministerstwu Przemysłu Lekkiego w ZSRR.

Jednocześnie w niektórych przemysłach, szczególnie drzewnym i bawełnianym, nie osiągnięto w r. 1949 planowych norm wykorzystania urządzeń, jakkolwiek nastąpiła pod tym względem poprawa w porównaniu z r. 1948. Większe niewykorzystane rezerwy urządzeń i powierzchni produkcyjnych znajdują się w przemyśle budowy maszyn.

Zużycie surowca, materiałów, paliwa i energii elektrycznej na jednostkę produkcji zmniejszyło się w wielu gałęziach przemysłu w porównaniu z r. 1948 i w porównaniu z normami planowymi.

W wyniku wzrostu produkcji i lepszej jakości pracy w przemyśle Rząd zwiększył w ciągu roku zadanie w zakresie zmniejszenia kosztów własnych produkcji przemysłowej. Zwiększony plan zmniejszenia kosztów własnych wykonano z nadwyżką. W r. 1949 koszty własne produkcji przemysłowej, ujętej wg cen niemiennych, zmniejszyły się o 7,3% w porównaniu z r. 1948. Robotnicy przemysłowi osiągnęli w r. 1949 większe wyniki w zakresie upłynięcia środków obrotowych.

W r. 1949 ulepszała się w dalszym ciągu jakość i asortyment produkcji przemysłowej. Ulepszył się asortyment tkanin, wyrobów dzianych i konfekcyjnych, obuwia i artykułów żywnościowych. Jednakże zdarzało się jeszcze, że poszczególne przedsiębiorstwa przemysłu lekkiego, żywnościowego, miejscowego i spółdzielczego przemysłowej nie wykonały planu państwowego pod względem asortymentu i jakości produkcji przemysłowej.

Zgodnie z planem w r. 1949 osiągnięto we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej poważne wyniki w dziedzinie ugruntowania i rozwoju nowych technik i oraz mechanizacji robót pracochłonnych i ciężkich.

Dokonano poważnych prac w dziedzinie mechanizacji pracochłonnych i ciężkich robót w przemyśle, budownictwie i transporcie, szczególnie w wydobywaniu węgla — przy wrębie, drobieniu, dostawie i ładowaniu węgla w kopalniach; w wydobywaniu rud — przy wierceniu i odwożeniu rud metali czarnych i kolorowych; w budownictwie — przy mechanizacji robót ziemnych i betonowych; w przemyśle drzewnym — przy mechanizacji transportu. Wzrosła mechanizacja prac ładunkowych w kolejnictwie i w transporcie wodnym.

Dla zapewnienia dalszego postępu technicznego w ważniejszych gałęziach gospodarki narodowej przemysł krajowy stworzył i przekazał do seryjnej produkcji przeszło 300 bardzo ważnych nowych konstrukcji wysoko wydajnych maszyn i mechanizmów.

Dla mechanizacji najbardziej pracochłonnych i ciężkich robót oddano do użytku w przemyśle węglowym: nowe kombajny węglowe, udoskonalone wrębarki i ładowaczki oraz potężne transportery, dla mechanizacji robót ziemnych w budownictwie i w wydobywaniu minerałów sposobem odkrywkowym — bardziej wydajne ekskavatory jedno i wieloczerpakowe i potężne skreppery; dla rolnictwa — różne nowe typy maszyn do sprzętu, wśród nich kombajny do sprzętu kartofli i buraków, kombajny do sprzętu słonecznika i kukurydzy, lny i bawełny; dla prac ładunkowych — różne typy udoskonalonych urządzeń

do podnoszenia i przenoszenia, w tym nowe typy dźwigów, dźwigów samochodowych i mechanizmów do układania sągów.

Przemysł ludowy obrabiarek opanował i wyprodukował nowe wysokowydajne modele maszyn do skrawania metali, maszyn kowalsko-sztancowniczych i narzędzi szlifierskich, w tym: uniwersalne półautomaty do frezowania kół zębatach, szybkobieżne frezarki pionowe i poziome, dużą ilość nowych typów obrabiarek agregatorowych, obrabiarki do wiercenia otworów przy pomocy iskry elektrycznej.

Dla przemysłu lekkiego wykonano bardziej udoskonalone automatyczne warsztaty tkackie, wysokowartościowe maszyny dla przędzalni i tkalni. Nowe wysokowydajne maszyny wyprodukowano również dla przemysłu spożywczego.

Opanowano produkcję nowych typów mechanicznej optycznej i elektrycznej aparatury kontrolno - regulującej do automatycznej wytwórczości i prac naukowo - badawczych.

W ciągu 1949 r. nadal wdrażano i rozwijano nowe wysokowydajne procesy technologiczne.

W przemyśle metalurgicznym stosowano nowe procesy technologiczne w produkcji surowki i stali, opanowano produkcję nowych rodzajów walców. W metalurgii kolorowej stosowano nowe metody przetwarzania rud, zwiększające ilość uzyskiwanych z nich metali kolorowych. Opanowano produkcję nowych gatunków stopów twardych i ogniotrwałych oraz stopów metali kolorowych.

W przemyśle naftowym stosowano na szeroką skalę sposób turbinowy oraz przyspieszony system wiercenia szybów naftowych, opanowano nowe racjonalne metody eksploatacji złóż naftowych.

W przemyśle maszynowym upowszechniano w dalszym ciągu przodujące metody mechanicznej obróbki metali: szybkościowe skrawanie, obróbka części i węzłów metodą ciągłą, elektroiskrową i anodowo-mechaniczną obróbką części i narzędzi. Zwiększył się wytop metali kolorowych i czarnych przy pomocy przodujących metod odlewania: metody odśrodkowej i odlewania pod ciśnieniem.

W 1949 r. przeprowadzono prace nad dalszą automatyzacją procesów wytwórczych w metalurgii, chemii, w elektrowniach, w przemyśle maszynowym, w przemyśle spożywczym i lekkim.

W transporcie kolejowym wzrosło stosowanie elektrycznej i spalinowej trakcji pociągów. Wzrosła również ilość potężnych udoskonalonych parowozów najnowszych konstrukcji, wdraża się nowe rodzaje sygnalizacji i automatyzacji — automatyczne blokowanie, automatyczne hamulce i automatyczną sygnalizację.

W r. 1949 wzrosła liczba wynalazków i pomysłów racjonalizatorskich przedstawionych przez robotników i pracowników inżynierjno-technicznych, które zmierzają do dalszego ulepszenia i gruntownego udoskonalenia procesów wytwórczych we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Liczba wynalazków i pomysłów racjonalizatorskich zastosowanych w 1949 r. wynosi tylko w przedsiębiorstwach przemysłowych przeszło 450 tysięcy.

Na równi z odniesionymi w 1949 r. sukcesami w zakresie rozwoju i zastosowania nowej techniki zdarzały się wypadki niewykonania ustalonych zadań w dziedzinie całkowitej mechanizacji kopalń węgla, całkowitej mechanizacji robót budowlanych, mechanizacji wyrobów drzewa oraz opanowania niektórych nowych rodzajów sprzętu maszynowego.

Produkcja globalna rolnictwa przekroczyła ogółem w 1949 r. poziom przedwojennego 1940 r.

Według danych Głównej Inspekcji Państwowej do Okreśniania Urodzajności (przy Radzie Ministrów ZSRR) globalne zbiory zbóż i roślin technicznych wzrosły w 1949 r. w porównaniu z r. 1948. Globalne zbiory zbóż wynosiły 7,6 mld. pudów, przekroczyły poziom przedwojennego 1940 r. i prawie osiągnęły rozmiary, jakie plan pięcioletni ustalił na r. 1950. Globalne zbiory bawełny, lnu, słonecznika i ziemniaków również znacznie przekroczyły zbiory 1940 r.

Obszar zasiewów wszystkich roślin uprawnych zwiększył się w 1949 r. o 6 mln. ha w porównaniu z r. 1948.

Wykonano państwowy plan zasiewu oziminy na r. 1950. Jesienią zaczęto pod zbiory r. 1950 o 8,3 mln. ha więcej niż pod zbiory r. 1949.

Wzrost przemysłu socjalistycznego umożliwił w 1949 roku znaczne zwiększenie technicznego wyposażenia rolnictwa. Rolnictwo otrzymało 150 tys. traktorów w przeliczeniu na traktory o mocy 15 HP, 29 tys. kombajnów, z nich 12 tys. samobieżnych, 64 tys. samochodów ciężarowych i przeszło 1,6 mln. maszyn przyręcznych oraz innych maszyn rolniczych. Ogółem rolnictwo otrzymało w 1949 r. 3 — 4 razy więcej traktorów, samochodów i maszyn rolniczych, niż w przedwojennym 1940 r.

Dalsze podwyższenie technicznego wyposażenia rolnictwa umożliwiło w 1949 r. podniesienie kultury rolnictwa socjalistycznego i poziomu mechanizacji robót rolnych.

W r. 1949 stacje maszynowo - traktorowe wykonały w kolchozach o 21% więcej robót rolnych niż w r. 1948 i o 15% więcej, niż w przedwojennym 1940 r. Przeciętna wydajność jednego traktora o mocy 15 HP zwiększyła się w 1949 r. i była o 17% wyższa od wydajności w 1940 r. Przeciętna wydajność kombajnu wzrosła o 18% w porównaniu z 1948 r. i przekroczyła wydajność 1940 r.

Kolchoźnicy i pracownicy sowchozów realizowali w 1949 r. z wielkim zapalem uchwałę Partii i Rządu o trzyletnim planie rozwoju kolchozowej i sowchozowej hodowli bydła produktywnego na lata 1949—1951.

W r. 1949 zorganizowano na nowo około 120 tys. kolchozowych ferm wielkiego bydła rogatego, ferm hodowli owiec, świń i drobiu. Poglowie bydła kolchozowego w ciągu 1949 r. według wstępnych danych wzrosło: wielkiego bydła rogatego — o 21%, w tej liczbie krów — o 27%, pogłowie świń — o 78%, owiec i kóz — o 19% i koni — o 22%. Ilość drobiu wzrosła dwukrotnie. Poglowie bydła w sowchozach Ministerstwa Sowchozów ZSRR zwiększyło się w 1949 r.: wielkiego bydła rogatego — o 13%, świń — o 46%, owiec i kóz — o 12% i koni — o 13%. Wzrosło również pogłowie bydła, będącego prywatną własnością kolchoźników, robotników i pracowników umysłowych.

W 1949 r. pogłowie produkcyjnego bydła kolchozowego było większe niż w przedwojennym 1940 r.: wielkiego bydła rogatego — o 27%, owiec i kóz — o 44%, świń — o 16%.

Poważne sukcesy odniesiono w polepszeniu bydła rasowego. W wyniku realizacji uchwał Partii i Rządu w zakresie rozwoju bydła rasowego, ilość rasowego wysokoprodukcyjnego bydła znacznie wzrosła. W kolchozach rasowe wysokoprodukcyjne bydło wynosiło pod koniec 1949 r. przeszło trzecią część ogólnego pogłowia wielkiego bydła rogatego oraz przeszło połowę wszystkich świń i owiec. W sowchozach wysokoprodukcyjne bydło rasowe wynosiło prawie 1/4 ogólnego pogłowia bydła rogatego i świń oraz ponad 1/5 całej ilości owiec.

Pomyślnie przebiega wykonanie przyjętego przez Partię i Rząd planu zakładania leśnych pasów ochrony pól, wdrażanie trawopolnych płodozmianów, budowy stawów i zbiorników wodnych dla zapewnienia wysokich i trwałych urodzajów w stepowych i leśno-stepowych rejonach europejskiej części ZSRR.

Ogółem zasadzono leśne pasy ochrony pól na obszarze 590 tys. ha. Kołchozy i sowchozy przekroczyły niemal dwukrotnie plan sadzenia lasów na r. 1949. Przygotowano 800 tys. ha ziemi do sadzenia lasów w przyszłości.

W r. 1949 obrót ładunków wszystkich rodzajów transportu znacznie wzrósł w porównaniu z r. 1948.

Obrót ładunków transportu kolejowego zwiększył się w 1949 r. o 17% w porównaniu z r. 1948 i przekroczył znacznie poziom przedwojennego 1940 r.

Koleje wykonały w 103% ogólny plan przeciętnego załadunku na dobę. Przeciętny załadunek na dobę wzrósł w 1949 r. o 16% w stosunku do r. 1948; w tym: załadunek węgla wzrósł o 16%, koks — o 17%, ropy naftowej i przetworów naftowych — o 21%, rudy — o 22%, czarnych metali — o 20%, cukru — o 29%, materiałów mineralno - budowlanych — o 26%, drzewa — o 24%, drzewa opałowego — o 20%. Wykorzystanie taboru ruchomego — obrót wagonów, szybkość handlowa, postój wagonów na jedną operację załadunkową — ulepszczo w 1949 r. w porównaniu z r. 1948, nie osiągając jednak zaplanowanych norm. Zużycie paliwa na 1 tona-kilometr zmniejszyło się na kolejach w 1949 r. o 9% w porównaniu z r. 1948.

Plan przewozu ładunków transportem rzeczonym wykonano w 102%, plan obrotu ładunków również przekroczone. Plan przewozu ropy naftowej i przetworów naftowych, węgla, metalu, ładunków chemicznych, soli, materiałów mineralno - budowlanych i ładunków drzewnych statkami wykonano z nadwyżką. Niezupełnie wykonano plan przewozu ładunków drzewnych tratwami, rudy i cementu. Przewozy ładunków i obrót ładunków transportu rzeczowego wzrosły w 1949 r. o 21% w porównaniu z r. 1948. Obrót ładunków transportu rzeczowego przekroczył w 1949 r. poziom 1940 r.

Plan przewozu ładunków transportu morskiego w 1949 r. wykonano. Roczny plan obrotu ładunków transportem morskim wykonano nie całkowicie. Przewozy ładunków flotą morską zwiększyły się w 1949 r. o 15% w porównaniu z r. 1948. Obrót ładunków transportu morskiego znacznie przekroczył poziom przedwojennego 1940 r.

Obrót ładunków transportu samochodowego wzrósł w 1949 r. o 28% w porównaniu z r. 1948 i przekroczył prawie dwukrotnie poziom przedwojennego 1940 r. Transport samochodowy posiada znaczne rezerwy, by zwiększyć obrót ładunków, gdyż wiele gospodarstw wykorzystuje jeszcze w niedostatecznej mierze samochody ciężarowe.

Rozmiary wszystkich robót kapitalnych w gospodarce narodowej wynosiły w 1949 r. 120% w stosunku do r. 1948; w tym: w przemyśle węglowym i naftowym — 122%, w przemyśle metalurgicznym — 118%, w budownictwie elektrowni — 139%, w przemyśle maszynowym — 110%, w przemyśle materiałów budowlanych — 112%, w przemyśle spożywczym — 12%, na stacjach maszynowo - traktorowych i sowchozowych — 154%, w transporcie — 132% i w budownictwie mieszkaniowym — 126%.

W r. 1949 uruchomiono znaczne moce wytwórcze we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

W latach 1946 — 1949 wybudowano, odbudowano i uruchomiono 5200 państwowych zakładów przemysłowych, nie licząc drobnych przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych.

Rozwijał się dalej wielki przemysł budowlany, opierający się na przodującej technice i na stałych kadrach.

Ministerstwo Budowy Przedsiębiorstw Przemysłu Maszynowego oraz przedsiębiorstwa robót budowlanych Ministerstwa Przemysłu Węglowego zwiększyły znacznie rozmiary robót budowlano - montażowych w porównaniu z r. 1948 i wykonały plan 1949 r. w zakresie ilości robót budowlanych. Plan uruchomienia mocy wytwórczych wykonały one jednak nie całkowicie.

Ministerstwo Budowy Przedsiębiorstw Ciężkiego Przemysłu oraz przedsiębiorstwa budowlane Ministerstwa Komunikacji i Ministerstwa Przemysłu Naftowego nie wykonały planu rocznego, jakkolwiek zwiększyły ilość robót budowlano - montażowych w porównaniu z r. 1948.

W wyniku zastosowania przemysłowych metod budownictwa, wyposażenia budowli w dużą ilość maszyn budowlanych i mechanizmów oraz lepszego zaopatrzenia budownictwa kapitalnego w materiały, budowę domów i obiektów przemysłowych i mieszkaniowych wykonywa się w przyspieszonym terminie. Równocześnie istnieją na budowach wielkie możliwości dalszego przyspieszenia budownictwa, ulepszenia eksploatacji maszyn i zaoszczędzenia materiałów budowlanych.

W r. 1949 rozwijał się w dalszym ciągu radziecki handel. Na podstawie stałego rozkwitu gospodarki narodowej ZSRR, wzrostu produkcji towarów masowego użytku, nowych osiągnięć w dziedzinie zmniejszenia kosztów własnych produkcji przemysłowej Rząd przeprowadził drugą po zniesieniu systemu kartkowego obniżkę cen, zakończoną z dniem 1 marca 1949 r. Doprowadziła ona do dalszego wzrostu sprzedaży towarów dla ludności.

W ciągu r. 1949 sprzedano ludności o 20% więcej towarów (w cenach porównawczych) niż w r. 1948. Przy tym sprzedaż artykułów spożywczych zwiększyła się o 17%, a sprzedaż towarów przemysłowych — o 25%. Najznaczniejszy był wzrost sprzedaży następujących towarów: wędlin — o 37%, makaronów — o 30%, wyrobów cukierniczych — o 22%, owoców — o 21%, tkanin wełnianych — o 67%, tkanin jedwabnych — o 50%, wyrobów konfekcyjnych — o 29%, obuwia skózanego — o 29%, obuwia gumowego — o 31%, mydła do prania — o 41%, mebli — o 38%, zegarków — dwukrotnie, patefonów — przeszło półtora raza, radiodiodbiorników — półtora raza, rowerów — o 30%, motocykli — o 35%.

W r. 1949 sprzedano ludności więcej niż w przedwojennym 1940 r.: masła, tłuszczu roślinnego, cukru, mięsa, ryb, makaronów, tkanin wełnianych, jedwabnych i bawełnianych, obuwia i wielu innych towarów spożywczych i przemysłowych.

Sprzedaż produktów rolnych na rynkach kołchozowych, zwłaszcza mięsa, mleka, masła, jaj i owoców, wzrosła znacznie w porównaniu z r. 1948 i na ogół znacznie przekroczyła poziom przedwojenny. W r. 1949 obniżały się nadal ceny na rynkach kołchozowych.

W porównaniu z r. 1948 liczba robotników i pracowników umysłowych w gospodarce narodowej ZSRR wzrosła w 1949 r. o 1.8 miln. osób, przekraczając o 15% poziom przedwojennego 1940 r. W przemyśle, gospodarce wiejskiej i leśnictwie, w budownictwie i transporcie liczba robotników i pracowników umysłowych podniosła się o 1.4 miln. osób, w instytucjach zaś szkolnych, naukowo-badawczych i leczniczych — o 250 tys. osób.

W r. 1949, podobnie jak i w latach poprzednich, bezrobocia w kraju nie było.

Większość gałęzi przemysłu wykonała zadanie planu państwowego na r. 1949 w zakresie zwiększenia wydajności pracy. Wydajność pracy robotników przemysłu wzrosła w 1949 r. o 13% w stosunku do r. 1948, w tym w przemyśle maszynowym — o 15%, w przemyśle metalurgicznym — o 14%, w przemyśle węglowym — o 12%.

W 1949 r. ukończyły szkoły rzemieślnicze i kolejowe oraz szkoły przysposobienia przemysłowego i otrzymało skierowanie do pracy w przemyśle, budownictwie i transporcie 723 tys. młodych wykwalifikowanych robotników. Drogą nauczania indywidualnego i brygadowego oraz nauczania na kursach 6,6 miln. osób zdobyło nowe kwalifikacje lub podniosło swe kwalifikacje na terenie zakładów pracy.

W r. 1949 naród radziecki odniósł znaczne sukcesy we wszystkich dziedzinach socjalistycznej kultury. Pod koniec roku w szkołach podstawowych, siedmioklasowych i średnich, w średnich szkołach zawodowych i na innych specjalnych uczelniach kształciło się przeszło 36 miln. osób, czyli prawie o 2 miliony więcej niż w r. 1948. Przy tym liczba uczniów szkół podstawowych, siedmioklasowych i średnich przekroczyła w 1949 r. liczbę uczniów ustaloną dla tych szkół przez Ustawę o Planie Pięcioletnim na r. 1950.

W r. 1949 czynne były 364 wyższe uczelnie. Liczba studentów wyższych uczelni, włączając w to studiujących drogą korespondencyjną, osiągnęła 1 miln. 128 tys. osób, co przekracza przedwojenny stan o 316 tys. osób. Liczba uczniów średnich szkół zawodowych i innych specjalnych średnich zakładów naukowych, łącznie z uczącymi się drogą korespondencyjną, wynosiła 1 miln. 308 tys. osób, co przewyższa przedwojenny stan o 333 tys. osób. Ogólna liczba specjalistów, którzy ukończyli wyższe uczelnie i średnie szkoły zawodowe i zatrudnieni są w gospodarce narodowej, wzrosła w 1949 r. w porównaniu z 1948 r. i była o 68% wyższa niż w przedwojennym 1940 r.

Ilość instytucji naukowo - badawczych wzrosła w 1949 r. półtorakrotnie w porównaniu z r. 1940, liczba zaś ich pracowników naukowych — prawie dwukrotnie.

W r. 1949 wybudowano nowe i rozszerzono stare szpitale na 38 tys. miejsc, przy czym wzrosła znacznie ilość miejsc w szpitalach i klinikach położniczych. Stan liczebny lekarzy zwiększył się w 1949 r. o 26 tys. osób w porównaniu z r. 1948. Wzrosła ilość wiejskich punktów leczniczych i felczersko-akuszeryjnych. W 1949 r. szpitale otrzymały znaczną ilość nowych urządzeń leczniczych i skomplikowanej aparatury.

Przedsiębiorstwa państwowe, instytucje i rady miejscowe oraz ludność wybudowały i odbudowały przy pomocy kredytu państwowego, w latach 1946 — 1949 przeszło 72 miln. metr. kwadr. powierzchni mieszkalnej. Ponadto w miejscowościach wiejskich wybudowano i odbudowano w ciągu czterech lat 2,3 miln. domów mieszkalnych.

W r. 1949 przeprowadzono wielkie roboty nad odbudową i budową przedsiębiorstw komunalnych oraz nad urządzeniem miast i osiedli robotniczych. Ogółem w latach 1946 — 1949 odbudowano i zbudowano na nowo 185 wodociągów w miastach i osiedlach robotniczych, założono linie tramwajowe i trolleybusowe w 27 miastach. Przeprowadzono znaczne roboty w zakresie gazyfikacji mieszkań, brukowania i asfaltowania ulic i placów miejskich, zakładania parków, bulwarów i skwerów.

Dochód narodowy ZSRR wzrósł w cenach porównawczych w r. 1949 o 17% w porównaniu z r. 1948 i był o 36% wyższy niż w przedwojennym 1940 r.

Dzięki wzrostowi dochodu narodowego można było

znacznie poprawić sytuację materialną robotników, chłopów i inteligencji oraz zapewnić dalsze rozszerzenie wytwórczości socjalistycznej w mieście i na wsi.

Poprawa sytuacji materialnej ludności ZSRR znalazła wyraz we wzroście płac robotników i pracowników umysłowych oraz w zwiększeniu dochodów chłopów, zarówno ze społecznej gospodarki kołchozowej, jak i z indywidualnej gospodarki przyzagrodowej. W wyniku dwukrotnej obniżki cen towarów masowego użytku znacznie wzrosły realne zarobki robotników i pracowników umysłowych i zmniejszyły się wydatki chłopów na zakup towarów przemysłowych.

Poradło ludność otrzymała na koszt państwa w 1949 r., jak i w latach poprzednich, zasiłki i świadczenia w postaci ubezpieczenia społecznego robotników i pracowników umysłowych, emerytury z tytułu ubezpieczenia społecznego, bezpłatnych i ulgowych skierowań do sanatoriów, domów wypoczynkowych i domów dziecka, zasiłków dla matek liczego potomstwa i matek samotnych, bezpłatnej pomocy lekarskiej, bezpłatnego nauczania i podwyższania kwalifikacji, stypendiów dla uczącej się młodzieży oraz szeregu innych świadczeń i ulg. Dalej, wszyscy robotnicy i pracownicy umysłowi otrzymali płatne urlopy co najmniej dwu tygodniowe, pracownicy zaś szeregu zawodów — urlopy dłuższe. W r. 1949 wartość powyższych świadczeń i ulg przekroczyła sumę 110 mild. rubli, czyli była prawie trzy razy większa niż w r. 1940.

Dochody robotników i pracowników umysłowych (w cenach porównawczych) były w 1949 r., licząc średnio na osobę pracującą, wyższe o 12% niż w r. 1948 i wzrosły o 24% w porównaniu z r. 1940.

Dochody chłopów (w cenach porównawczych) były w r. 1949 na osobę zatrudnioną w rolnictwie o 14% wyższe niż w r. 1948 i wzrosły o przeszło 30% w porównaniu z r. 1940.

ORGANIZACJA PRACY I PŁACY W KOŁCHOZACH *)

ZAGADNIENIE wszechstronnego rozwoju i utrwalenia społecznej formy gospodarstwa wiejskiego — kołchozów, stanowi jedno z najważniejszych zadań powojennej pięcioletki stalinowskiej. „Niewątpliwie jest — jak mówił J. W. Stalin na zebraniu przedwyborczym stalinowskiego okręgu Moskwy 9 lutego 1946 r. — że bez polityki kolektywizacji nie byłibyśmy w stanie w tak krótkim czasie zlikwidować wiekowego zacofania naszego rolnictwa“.

W wyniku kolektywizacji rolnictwa produkcja towarowa zboża w ZSRR wzrosła w r. 1940 do 38,3 miln. ton wobec 21,6 miln. ton w r. 1913.

Zalety kolektywnych form gospodarstwa rolnego zdały egzamin szczególnie w okresie wojny narodowej, gdy mimo czasowej utraty ogromnych żyznych obszarów na zachodzie kraju, rolnictwo radzieckie potrafiło w pełni zaopatrzyć walczącą armię, wyżywić zaplecze i dostarczyć surowców przemysłowi.

Historyczna uchwała lutowego (1917 r.) plenum CK WKP(b) „O środkach rozwoju gospodarki rolnej w okresie powojennym“ stała się programem dalszego potężnego postępu radzieckiego rolnictwa.

W wyniku tych uchwał udoskonalono zarówno system płac, jak i organizację pracy w kołchozach. W związku z postępem organizacyjnym już w 1947 r. znacznie wzrosła powierzchnia zasiewów, a urodzajność kultur zbożowych osiągnęła poziom przedwojenny.

Rok 1948 zaznaczył się dalszymi zdobyczami radzieckiego rolnictwa: wydajność zbóż w hektarach przekroczyła poziom przedwojenny, produkcja zbóż brutto

*) Opracowano na podstawie artykułu G. Gaponenki w „Płanowoje Chozjastwo“, nr 5 (r. 1949).

osiągnęła 7 mild. pudów, czyli równała się prawie poziomowi zbiorów przedwojennego 1940 r. Wreszcie w r. 1949 produkcja zbóż przekroczyła zarówno wyniki osiągnięte w roku poprzednim, jak i w r. 1940.

W związku z rozwojem produkcji roślinnej pomyślnie przebiega wykonanie trzyletniego planu rozwoju społecznej hodowli zwierzęcej. Poglówie, stanowiące społeczną własność inwentarza żywego w kołchozach, wzrosło pomiędzy 1.X.1948 r. a 1.X.1949 r. w zakresie bydła rogatego o 20% (w tym krów — o 25%), w zakresie owiec i kóz — o 13% i w zakresie nierogacizny — o 76%.

Jednocześnie stale wzrasta przeciętna roczna liczba roboczości i zmniejsza się liczba kołchoźników, którzy nie osiągnęli przewidzianej normy. Znaczny wpływ na wzrost wydajności pracy w kołchozach wywarły też rozporządzenia Prezydium Rady Najwyższej ZSRR o przyznawaniu tytułu Bohatera Pracy Socjalistycznej i o nagradzaniu orderami i medalami Związku Radzieckiego kołchoźników, którzy wykazali się wysokimi zbiorami lub wybitnymi wynikami w hodowli.

Prawidłowa organizacja pracy i prawidłowy system płacy w kołchozach są podstawowym czynnikiem socjalistycznej dyscypliny pracy i wzrostu wydajności pracy.

W miarę rozwijania się kołchozów, postępu agrotechniki i zootechniki oraz mechanizacji, zagadnienie dyscypliny pracy i wzrostu jej wydajności nie tylko nie traci na znaczeniu, lecz przeciwnie, nabiera coraz większej wagi.

Podstawowe zasady organizacji pracy w kołchozach sformułowało postanowienie CK WKP(b) z 4 lutego 1932 r. „O kolejnych środkach dla organizacyjno-gospodarczego umocnienia kołchozów. „Postanowienie to ustalało, że podstawą prawidłowej organizacji pracy kolektywu rolnego jest stała brygada produkcyjna, której przydziela się maszyny, inwentarz i żywą siłę pociągową i która w ciągu roku pracuje na oznaczonych terenach.

W rok później postanowieniem z 30 stycznia 1933 r. zalecono przydzielać brygadam określony teren na cały cykl płodozmianu. Te zasadnicze postanowienia znalazły później wyraz w ustawie artelu rolniczego, a system brygad i ich rola w gospodarce kołchozowej pomyślnie przetrwały próby życia stając się podstawą organizacji pracy w kołchozie.

W toku praktyki gospodarstw kolektywnych ZSRR ujawniały się jednak gdzieś błędy i wypaczenia, których usunięcie stało się warunkiem dalszego postępu. Na błędy wynikające z niedostatecznej kontroli miejscowych organów partyjnych i administracji państwowej rolnictwa oraz z nieścisłego stosowania ustawy artelowej zwraca uwagę wspomniana uchwała lutowego plenum CK WKP(b) z 1947 r. Uchwała ta stała się podstawą postanowienia Rady Ministrów z 19.IV.1948 „O środkach ulepszenia organizacji pracy, wzrostu wydajności i usystematyzowania płac w kołchozach“, którego wynikiem był dalszy rozwój kołchozów.

Podstawowym elementem organizacyjnym rolniczego kolektywu radzieckiego jest wspomniana wyżej stała brygada produkcyjna, która dzieli się na jednostki mniejsze, tzw. „zwienia“. W pracy rolnej w ogóle, a w pracy brygady rolnej w szczególności ważnym czynnikiem jest stałość składu osobowego.

Płynność tego składu w związku z tym, że cykl produkcyjny rolnictwa jest długi (trwa przeważnie rok), ujemnie wpływałaby na sprawę odpowiedzialności całej brygady za wyniki jej pracy. Względ ten przemawiał za tym, by zapobiegać zmienności składu osobowego brygady oraz zapewnić jej środki produkcji na określonych terenach uprawy przez czas trwania pełnego cyklu płodozmianu.

Specjalne postanowienie Rady Ministrów ZSRR z 3 września 1948 r. „O zmniejszeniu etatów personelu administracyjnego i pomocniczego w kołchozach oraz usystematyzowania wydatkowania roboczości na jego wynagrodzenie“ wymierzone było przeciw przerostom w obsadzaniu stanowisk nieprodukcyjnych i przyniosło w wyniku znaczne zmniejszenie kosztów własnych produkcji kołchozowej. Postanowienie to ustaliło następujące maksymalne granice wydatkowania roboczości na opłatę kadr nieprodukcyjnych w stosunku do ogólnej sumy przepracowanych roboczości w danym kołchozie.

Ogólna ilość przepracowanych roboczości w roku	Maksimum roboczości na opłatę pracowników nieprodukcyjnych (w % łącznej sumy roboczości)
ponad 100.000	3%
75.000 — 100.000	4%
55.000 — 75.000	5%
35.000 — 55.000	6%
20.000 — 35.000	7%
do 20.000	8%

Wynikiem postanowienia był znaczny wzrost stosunków zatrudnienia produkcyjnego w kołchozach przy równoczesnym zmniejszeniu personelu nieprodukcyjnego.

Obok wymagań stawianych organizacji brygad — zasadniczy wpływ na produkcję kołchozów wywiera urzeczywistnienie zasady materialnego zainteresowania członków kołchozu wynikami pracy, co osiąga się przy pomocy prawidłowego rozchodowania roboczości.

Roboczość, jednostka ewidencji nakładu pracy i oceny jej wartości, jest dzięki swej logicznej prostocie zrozumiała dla każdego członka kołchozu, a równocześnie gwarantuje prawidłową ocenę ilości i jakości pracy. Roboczość spełnia rolę podwójną: mierzy pod względem ilościowym i jakościowym pracę włożoną przez każdego członka kołchozu w prowadzenie wspólnego gospodarstwa oraz ustala udział każdego kołchoźnika w tej części dochodu kołchozowego, która przeznaczona zostaje na cele konsumpcyjne ogółu członków kolektywnego gospodarstwa.

Warunkiem skuteczności stosowania roboczości jest zaplanowanie rozchodowania ich z początkiem roku gospodarczego na poszczególne z góry ustalone rodzaje prac, a także ścisła kontrola ich rozchodowania w toku wykonania planu. Toteż lutowe plenum CK WKP(b) 1947 r. poleca ścisłe przestrzeganie powyższej zasady. W związku z tym postanowienie Rady Ministrów z 19.IV.1948 r. poleca kołchozom, aby wraz z rocznym planem produkcyjnym i zestawieniem przychodów i wydatków — sporządzały także plan rozchodowania roboczości, i to zarówno dla kołchozu jako całości, jak też dla poszczególnych brygad, „zwieniew“ i ferm hodowlanych, a także dla każdego rodzaju uprawy bądź upraw z osobna.

Przy sporządzaniu planu należy uwzględnić odmienne warunki pracy spowodowane np. przez gatunek gleby, stopień zanieczyszczenia, agrotechniczne wymagania uprawy danej kultury i inne czynniki wpływające na pracochłonność. Zarząd i komisje rewizyjne kołchozów winny raz na kwartał oraz przed corocznym podziałem dochodów sprawdzać prawidłowość rozchodowania roboczości dla każdej grupy z osobna. Brygadierzy i kierownicy ferm ponoszą odpowiedzialność za nieprawidłowe rozchodowanie roboczości.

Ważne też jest dla wzrostu wydajności pracy w kołchozach, aby przestarzałe, zbyt niskie normy, które tracą rację bytu wraz z postępem techniki rolnej i mechanizacji, zastępowane były przez normy dostosowane do nowych warunków, odpowiadające aktualnym mo-

żliwościom. Jeszcze do niedawna stosowano w kołchozach normy opracowane podczas drugiej pięcioletki: w 1933 r. Normy te dzieliły pracę w kołchozach na 7 grup, przy czym za pracę 1 grupy przyznawano 0,5 roboczodnia, a za pracę 7 grupy 2 roboczodni. Odpowiadające ówczesnym warunkom rozwojowym normy te spowodowały znaczny wzrost wydajności pracy w kołchozach i przyczyniły się do rozwoju socjalistycznego współzawodnictwa w rolnictwie. W miarę jednak dalszego postępu wsi radzieckiej normy z 1933 r. wymagały aktualizacji. Drobne zmiany wprowadzone przed i w czasie ostatniej wojny częściowo uczyniły zadanie potrzebom życia. Dopiero jednak lutowe plenum CK WKP(b) z 1947 r. podjęło gruntowną reformę i zleciło ministerstwu dla spraw kołchozów oraz rolnictwa ZSRR opracowanie nowego systemu norm. System ten znalazł wyraz we wspomnianym postanowieniu Rady Ministrów ZSRR z 19.IV.1948 r. i już w ciągu tegoż roku został zastosowany przez 86% kołchozów. Założenia nowych norm sprowadza się do tego, by rozmiar płacy odpowiadał rozmiarowi faktycznego nakładu pracy (w uwzględnieniu stopnia mechanizacji, pracochłonności itd.), a nadto, by wynagrodzenie za czynności ważniejsze i trudniejsze znalazło wyraz w proporcjonalnie większej zapłacie niż praca mniej ważna, łatwiejsza, czy mniej kwalifikowana.

Normy z 19 kwietnia dzielą pracę w kołchozach na 9 grup w zależności od wagi i pracochłonności poszczególnych zajęć, od stopnia ich złożoności i od kwalifikacji jakich wymagają. Do grup niższych, zaszeregowanych w granicach 0,5—0,75 roboczodnia, należą np. przygotowanie przewiązek do snopów, oczyszczanie klepiska i inne nieskomplikowane prace ręczne. Do grup w granicach 1—1,25 roboczodnia należą: przygotowanie kompostu, zbieranie nawozów, bronowanie itd. Ważniejsze prace zgrupowane zostały w granicach 1,5 do 1,75 roboczodni. Należy tu bronowanie pod zasiew, dyskowanie, nawożenie sztucznymi nawozami, ręczny siew traw wieloletnich itd. Do grupy najwyższej, w granicach 2—2,5 roboczodni, należą: orka, siew, przerywanie buraków cukrowych i bawełny, wiązanie snopów wraz z układaniem w kopy, żęcie ręczne i mechaniczne zbóż i in.

Liczne kołchozy po zastosowaniu nowych norm oraz po zaniechaniu dziennej sztynnej płacy, osiągnęły znaczną, często kilkunastoprocentową, oszczędność w rozchodowaniu roboczodni i znaczny wzrost wydajności pracy.

Uzależnienie wysokości zapłaty wyłącznie od ilości zużytych przez brygadę roboczodni mogłoby okazać się niesłuszne i sprzeczne z socjalistyczną zasadą „każdemu według jego pracy“, gdyby nie uwzględniono innego podstawowego czynnika: wyniku pracy. Może się bowiem zdarzyć, że jedna z dwóch brygad pracujących w identycznych warunkach zużyje więcej roboczodni, lecz osiągnie mniejsze zbiory niż druga. Gdyby nie uwzględniono wpływu wyniku pracy na wysokość zarobku, druga brygada, która pracowała wydajniej i osiągnęła lepsze wyniki, otrzymałaby niższą zapłatę. Aby temu zapobiec postanowienie Rady Ministrów ZSRR z 19.IV.1948 r. zleca kołchozom, aby: a) brygadam, które przekroczyły plan zbiorów, doliczyć 1% ogólnej ilości zużytych przez nie roboczodni za każdy 1% przekroczenia planu; b) brygadam, które planu nie wykonały, odliczać 1% ogólnej ilości zużytych przez nie roboczodni za każdy 1% niewykonania planu. Te skreślenia nie mogą jednak przekraczać 25% łącznej ilości roboczodni zużytych przez brygadę.

Ponadto ogólne zebranie członków kołchozu może — biorąc za podstawę konkretne warunki — postanowić, że ocena pracy każdej brygady będzie się odbywała nie w zależności od stanu wykonania przez brygadę planu

produkcji, lecz w stosunku do średnich zbiorów danej uprawy osiągniętych w kołchozie. Dodatkowe procentowe doliczanie bądź odliczanie roboczodni ma więc w tym wypadku zastosowanie zależnie od tego, czy brygada osiągnęła zbiory wyższe czy też niższe od średnich. Zastrzega się jednak, że w wypadku gdy zbiory brygady są niższe od średnich, lecz nie niższe od zaplanowanych, procentowych skreśleń roboczodni stosować nie należy. Ponadto dodatkowe doliczanie lub odliczanie roboczodni ma zastosowanie w analogiczny sposób wewnątrz każdej brygady względem poszczególnych jej członków, w zależności od średniego wyniku całej brygady. Dla obliczenia średniego wyniku nie uwzględnia się tych członków brygady, którzy bez uzasadnionej przyczyny nie wykonali minimum roboczodni.

Poza wyżej omówionego sposobu obliczania i podziału roboczodni Rada Ministrów ZSRR uznała za dopuszczalne, aby na podstawie uchwały ogólnego zebrania członków kołchozu za prace nad uprawami jarzyn i kultur paszowych przyznawać roboczodni w zależności od rozmiarów zbiorów (w centnarach).

Nowe normy z 19.IV.1948 uregulowały również sprawę zapłaty za pracę w kołchozowych fermach hodowlanych. Poprzednio częste były wypadki, że wysokość płacy kołchoźników zatrudnionych w hodowli nie była uzależniona ani od ilości, ani od przyrostu pogłowia czy żywej wagi hodowanego inwentarza. Normy z 19 kwietnia różniczkują płace hodowców kołchozowych w zależności od ilości sztuk dogładanego inwentarza, od przyrostu pogłowia, od wydajności mleka u krów, wełny u owiec itd. W ciągu r. 1948 około 87% kołchozów zastosowało nowe normy dla prac hodowlanych, dzięki czemu znacznie wzrósł zarówno ilościowy, jak jakościowy poziom hodowli.

W celu zwiększenia zainteresowania personelu kierowniczego kołchozów wynikami produkcji gospodarstwa kołchozowego — postanowienie Rady Ministrów z 19.IV.1948 r. wprowadza zasadę doliczania lub odliczania roboczodni przewodniczącym kołchozów, brygadierom, kierownikom ferm hodowlanych i rachmistrzom w zależności od tego, czy plany produkcji roślinnej i zwierzęcej zostały przekroczone bądź niewykonane. Ponadto wymienione postanowienie Rady Ministrów przewiduje bezpośredni udział brygadierów, kierowników ferm hodowlanych i wszystkich pracowników administracyjnych i pomocniczych (z wyjątkiem przewodniczącego, rachmistrza i specjalistów agronomów) w pracach na polu lub przy dozorze zwierząt hodowlanych — i to w rozmiarze nie mniejszym niż 25% normy przewidzianej przez ogólne zebranie dla kołchoźników.

Realizując uchwały lutowego plenum 1947 r. CK WKP(b) i postanowienie Rady Ministrów ZSRR z dnia 19.IV.1948 r., liczne kołchozy osiągnęły poważne sukcesy w rozwoju społecznej gospodarki kolektywów rolnych. Zadaniem miejscowych organów partyjnych i radzieckich, a także organów administracji rolnej, jest nadzór nad dalszym doskonaleniem metod pracy kołchozów i coraz pełniejszą realizacją wspomnianych zarządzeń partii i rządu.

Prawidłowa organizacja pracy i płac w kołchozach, stałe systematyzowanie w praktyce obliczania i rozdziału roboczodni w związku z wykonaniem planów zbiorów i hodowli podnoszą jeszcze wagę roboczodni jako miernika socjalistycznej pracy i socjalistycznego wynagrodzenia za pracę i tym samym zapewniają trwały postęp, tak w zakresie wydajności pracy, jak i w dziedzinie ilościowych oraz jakościowych wyników kołchozowej produkcji, jak również wzrost stopy życiowej kołchoźników.

P. Z.

O NIEKTÓRYCH ZAGADNIENIACH HANDLU I FINANSÓW CHIN LUDOWYCH

ODNOSZĄC decydujące zwycięstwa na frontach wojny domowej, lud chiński koncentrował jednocześnie swoje wysiłki na odbudowie krajowej gospodarki. W tej dziedzinie musi on borykać się z ciężkim spadkiem po starym reżimie, który doprowadził gospodarkę kraju do zupełnej ruiny. Należy więc przede wszystkim oczyścić z ruin „plac pod budowę” i zakładać trwały fundament pod nową gospodarkę narodową i jej finanse. Można to osiągnąć tylko w drodze odbudowy i rozwoju produkcji przemysłowej, zwłaszcza przemysłu ciężkiego oraz wielkich przedsiębiorstw przemysłu lekkiego, transportu, łączności i innych gałęzi gospodarczych należących do państwa, a także produkcji rolnej, która stanowi główne źródło dochodu narodowego Chin.

Obecnie wysiłki republiki koncentrują się na wykonaniu tego zadania. W dziedzinie odbudowy przemysłu i transportu, a także produkcji rolnej (na obszarach, na których już przeprowadzono reformę rolną) osiągnięto pierwsze poważne wyniki. Odbudowano komunikację i łączność, uruchomiono przedsiębiorstwa przemysłowe i komunalne w wielkich miastach, a w niektórych rejonach obszar zasiewów osiągnął powierzchnię przedwojenną.

Na IV sesji Centralnej Rady Państwowej, na początku grudnia r. 1949, powzięto poważną uchwałę o przywiązaniu do pracy produkcyjnej tych oddziałów wojskowych (bez odrywania ich od szkolenia wojskowego i politycznego), które przestaną brać udział w działaniach wojennych chińskiej armii wyzwolenczej. Znaczy to, że każdy żołnierz i oficer takich oddziałów wojskowych obowiązany jest część czasu poświęcić produkcji przemysłowej i rolnej. Praca ta ma na celu samozaopatrywanie się, zmniejszenie ciężaru wydatków państwowych i zwiększenie dochodu narodowego. Tego rodzaju doświadczenie armia wyzwolencza przeprowadziła już z wielkim powodzeniem podczas wojny z japońskimi najeźdźcami oraz kuomintangowskiej i japońskiej blokady obszarów wyzwolonych. Każdy wojskowy poświęcał średnio trzy miesiące w ciągu roku pracy produkcyjnej odpowiadającej jego kwalifikacjom. Armia posiadała wówczas własne grunty orne, sady, warszaty, a nawet fabryki włókiennicze.

Obecnie ponawia się to udane doświadczenie w całym kraju, a więc na skalę znacznie większą i na nową, znacznie szerszą i mocniejszą podstawę. Przynieś ono zapewne fakty znacznie większe od osiągniętych podczas wojny z Japonią.

Chińska Republika Ludowa posiada w armii wyzwolenczej ogromną zorganizowaną siłę roboczą, liczącą przeszło 5 milionów ludzi, która zostanie skierowana nie tylko do odbudowy i budowy dróg, ale także do budownictwa przemysłowego, do likwidowania odłogów i nieużytków, do udzielania pomocy ludności rolniczej w uprawianiu ziemi, do zorganizowania spółdzielni pracy itd. Wojskowi otrzymują za pracę wynagrodzenie. Akcja ta przyczyni się do dalszych oszczędności, i wzrostu dochodu narodowego.

Na razie kraj ma jednak poważne trudności w dziedzinie odbudowy gospodarczej, szczególnie w dziedzinie finansów. Wojna jeszcze się nie skończyła i wymaga wielkich wydatków na utrzymanie przeszło 5-milionowej armii; aparat państwowy wraz z naukowcami liczy przeszło 3 miliony osób.

Państwo poczyniło już poważne inwestycje odbudowując kolejnictwo i przedsiębiorstwa przemysłowe, zakładając tysiące nowych szkół i kursów dla kształcenia kadr. W Mandżurii np. inwestycje w przemyśle wynosiły w r. 1949 sumę równą wartości 2 milionów ton ziarna. Pierwszy budżet Chińskiej Republiki Lu-

dowej — na rok 1950 — przeznaczą 23% ogółu wydatków budżetowych na produkcję przemysłową.

Jednakże dochody państwa ludowego są jeszcze bardzo nieduże i będą nieduże w najbliższych dwóch latach okresu odbudowy, podczas którego nie można będzie uniknąć pewnych trudności finansowych.

W swoim referacie o budżecie na r. 1950 Mao-Tse-Tung oświadczył na posiedzeniu Centralnej Rady Państwowej: „Mamy trudności, ale mamy także drogę do przezwyciężenia tych trudności”.

Rząd uchwalił pożyczkę zwycięstwa narodowego w ilości 200 milionów obligacji, których wartość określona została w jednostkach towarowych (pewnej ilości ryżu, mąki pszennej, tkanin i węgla). Wszystkie organizacje i partie wchodzące w skład frontu ludowego zdecydowanie poparły pożyczkę i została ona w całym kraju bardzo pomyślnie zrealizowana. Określenie pożyczki w jednostkach towarowych świadczy o tym, że narazie nie ma jeszcze ustabilizowanego pieniądza i że we wszystkich rozliczeniach stosować trzeba jednostkę towarową. Obejmuje ona artykuły pierwszej potrzeby — ryż, mąkę, proso, tłuszcz roślinny, tkaniny, węgiel i sól — w ilości niezbędnej dla jednego robotnika w ciągu miesiąca.

Jednostka towarowa jest również miernikiem płac robotników i urzędników, przy tym minimum płacy jest tak obliczone, aby wystarczało dla jednego pracownika i jednej osoby będącej na jego utrzymaniu.

Jednostki towarowe są również pokryciem banknotów Banku Narodowego, stanowiących jedyny w obiegu pieniądź papierowy, na który wymieniono wszystkie dawniejsze pieniądze reżimu kuomintangowskiego. Wszystkie pieniądze kruszcowe, złoto i srebro oraz waluty zagraniczne wycofano z obiegu, znacjonalizowano i przekazano Bankowi Narodowemu. Tylko niektóre oddziały tego Banku otrzymały pozwolenie na przeprowadzanie operacji dewizowych.

W miarę zwiększania się produkcji przemysłowej i rolniczej i normowania się obrotu towarowego, wartość jednostki towarowej będzie się coraz bardziej stabilizować i płace realne będą wzrastać. W związku z tym ustabilizuje się również kurs pieniądza papierowego — banknotu Banku Narodowego.

Wobec słabego obrotu towarowego w kraju rząd zastosował się przede wszystkim o zabezpieczenie robotników z przemysłu i w tym celu wprowadził czasowo zasadę płac w naturze, w ten sposób, że każde przedsiębiorstwo wydziela część swojej produkcji na fundusz płac. Powstające przy każdym przedsiębiorstwie lub przy związkach zawodowych spółdzielnie spożywców starają się przy pomocy organów państwowych wymienić fundusz płac na niezbędną ilość towarów objętych jednostką towarową tak, aby w dniu wypłaty każdy pracownik za płacę swoją otrzymaną w banknotach mógł dostać wszystkie niezbędne artykuły pierwszej potrzeby.

Na przykład fundusz płac pracowników fabryki włókienniczej składa się z tkanin, więc spółdzielnia wymienienia je według stałych cen rynkowych na ryż, tłuszcz roślinny, mąkę, proso, sól i węgiel. Fundusz płac pracowników kopalni soli składa się z soli, więc spółdzielnia wymienia ją na wszystkie inne artykuły pierwszej potrzeby.

Jest to w istocie rzeczy wymiana naturalna, niewątpliwie skomplikowana, ale nieunikniona na obecnym etapie odbudowy życia gospodarczego z ruin. Mogą w tej wymianie naturalnej zdarzać się przerwy i rzeczywiście zdarzają się one, jednak system ten osiąga swoje cele, gdyż, jak to potwierdzają naoczni świadkowie, w Szanghaju, Mukdenie i innych miastach przemysłowych pracownicy na ogół regularnie otrzymują towary pierwszej potrzeby. Świadczy to, że wymiana

między miastem i wsią mniej lub więcej normalizuje się, że wieś dostarcza do miast produktów żywnościowych w zamian za towary przemysłowe.

Zorganizowana niedawno w Tientsinie wystawa miała na celu zbadanie możliwości normalnej wymiany towarowej między miastem i wsią oraz podniesienia wsi do roli głównego odbiorcy wyrobów przemysłowych i dostawcy surowców. Eksperyment ten dał wyniki pomyślne. Przybyło na wystawę 400 przedstawicieli okolicznych wsi. Zamówili oni 10 tys. kół dla urządzeń irygacyjnych, 1000 warsztatów tkackich, urządzenia dla młynów i kaszarni, inwentarz itd. Jednocześnie przedsiębiorstwa przemysłowe zawarły z nimi umowy na dostawy surowców i artykułów żywnościowych.

Jednakże wymiana naturalna, jak ją wyżej opisano, organizowana pod kontrolą władz państwowych przy wybitnym udziale spółdzielni, może funkcjonować jedynie w wielkich miastach i większych przedsiębiorstwach przemysłowych. Znacznie bardziej skomplikowana jest sytuacja w miastach powiatowych i mniejszych, w których prawie że nie ma większych przedsiębiorstw, przeważa natomiast chałupnictwo i prywatno-kapitałistyczna manufaktura; miasta takie stanowią w Chinach przytłaczającą większość.

Ponieważ nie tylko w rolnictwie, ale także w przemyśle lekkim i drobnym przeważa własność prywatna i stosunki towarowo-kapitałistyczne, niezbędny jest wolny rynek oparty na wolnej wymianie między miastem i wsią, między gałęziami gospodarczymi, między odbiorcami i wytwórcami. Od dziesiątków lat faktycznie nie było w Chinach wolnego rynku, nie tylko z powodu nieustannych wojen i systemu reglamentacji wprowadzonej przez rząd kuomintangowski, ale także z powodu zmonopolizowania handlu w ręku magnatów biurokratycznego kapitału¹⁾, do których należały wszystkie większe przedsiębiorstwa handlowe.

W nawpół feudalnych i nawpół kolonialnych warunkach Chin nie wkładano wolnych kapitałów w przemysł i produkcję rolną, gdzie koszty produkcji były bardzo duże, ale uprawiano spekulację towarami, walutami i posiadłościami, co przynosiło ogromne zyski.

Chiński ekonomista obliczył, że banki w niektórych miastach udzieliły w końcu 1939 r. 85% swoich kredytów firmom handlowym, w 1940 r. — 96%, w 1941 r. — 85%, w 1942 r. — 60%. Natomiast transport, górnictwo i rolnictwo otrzymały w r. 1933 tylko 10,1% ogólnej sumy kredytów, w 1940 r. — 3%, w 1941 r. — 7% itd.

Przykład ten ilustruje pogładowo, w jakim stopniu finanse i handel skupione w rękach kuomintangowskich magnatów biurokratycznego kapitału tłumyły produkcję przemysłową i rolniczą, zwłaszcza, że kapitał biurokratyczny miał monopol na skup surowców i półfabrykatów.

Obecnie wszystkie aktywy większych monopolii handlowych i ich oddziałów przejęło państwo ludowe, które organizuje sieć państwowych sklepów w miastach i we wsiach, popierając jednocześnie kredytami i ulgami podatkowymi powstające spółdzielnie robotnicze i chłopskie. Dla zaspokojenia zaś potrzeb chłopów, rzemieślników i innych małych warsztatów pracy w mieście i na wsi, a także elementów prywatno-kapitałistycznych w przemyśle — wprowadzono wolny handel.

Zniesiono wszystkie ograniczenia i zakazy w zakresie ruchu osobowego i towarowego na całym teryo-

¹⁾ Jako kapitały biurokratyczne określa się w Chinach kapitały wyższych urzędników kuomintangowskich i wielkiej burżuazji zróżnicowanej z reakcyjną władzą państwową.

rium wyzwolonym z wyjątkiem strefy działań wojennych, zlikwidowano nadmierne podatki pośrednie i opłaty za przewozy i operacje handlowe itd. Jednocześnie walczy się zdecydowanie ze spekulacją i nakłada się wysokie podatki na prywatny kapitał czysto handlowy, nie związany z produkcją przemysłową i rolną, zajmujący się skupem, lichwą i innymi rodzajami eksploatacji drobnych producentów.

Ta polityka gospodarcza sprzyja rozwojowi wymiany między miastem i wsią, a jednocześnie hamuje wzrost elementów prywatno-kapitałistycznych w handlu, kierując wolne kapitały do produkcji przemysłowej, gdzie stworzono warunki sprzyjające inwestycjom (niskie podatki i inne ulgi).

Na razie — zwłaszcza na niedawno wyzwolonych obszarach — przeważają jeszcze elementy prywatno-kapitałistyczne w handlu detalicznym, a także w wewnętrznym handlu hurtowym, ale sieć handlu państwowego i spółdzielczego rozszerza się. W Mandżurii, w północnych i wschodnich Chinach jest już przeszło 200 państwowych magazynów i powołano do życia szereg wielkich państwowych kompanii handlowych, na przykład „Wschodnio-Chińską Kompanię Handlową“ i inne. W Szanghaju powstała przy oddziale handlowo-przemysłowym komitetu inspekcji wojennej żywnościowa kompania handlowa, która zajmuje się rozprawdaniem artykułów żywnościowych wśród ludności.

Wszystkie należące niegdyś do 4 rodzin wielkie banki i instytucje finansowe Chin kuomintangowskich, mianowicie Bank Centralny, Bank Chiński, Bank Komunikacji, Bank Rolny, Bank Kredytowy, Bank Handlowy oraz ich oddziały (przeszło 2000) — zostały upaństwowione. Zlikwidowano filie wielkich banków zagranicznych: Chase — National Bank, Indo-Azjatycki Bank itd. We wszystkich większych miastach zorganizowano filie Banku Narodowego. Ale w wielkich miastach istnieją jeszcze prywatne instytucje bankowe.

Dnia 22 sierpnia ludowe władze w Szanghaju wydały zarządzenie określające podstawy działalności prywatnych banków i instytucji finansowych: zabrania się prywatnym bankom i tym podobnym przedsiębiorstwom posiadania udziałów w jakiegokolwiek prywatnej lub społecznej kompanii handlowej, w magazynach albo w innym banku; zabrania się nabywania majątku nieruchomego — nie dla własnego użytku; skupowania towarów na rachunek klientów; przyjmowania wkładów od wojskowych i politycznych organizacji oraz społecznych przedsiębiorstw; kupna i sprzedaży złota, srebra, zagranicznych walut, lub przyjmowania pod zastaw szlachetnych metali i walut zagranicznych. Wszystkie banki powinny w ciągu miesiąca złożyć sprawozdanie finansowo-ekonomiczne komitetowi i mogą rozpocząć działalność dopiero po uzyskaniu decyzji władz.

Kapitały banków prywatnych bardzo ograniczono, i banki te mogą prowadzić operacje jedynie z indywidualnymi i drobnymi depozytorami prywatno-kapitałistycznymi.

Stopniowo normuje się także handel zagraniczny, którego rozwojowi przeszkadzają koła imperialistyczne. Ogromne znaczenie posiada roczna umowa handlowa ze Związkiem Radzieckim, która zawarta została latem ubiegłego roku przez Północno-Wschodnią Radę Administracyjną. Wdrożono kroki dla zawarcia umów handlowych z krajami obco demokratycznego.

Dzięki pomocy Związku Radzieckiego i krajów demokratycznych ludowej — Chińska Republika Ludowa będzie mogła w stosunkowo krótkim czasie przezwyciężyć trudności i przebudować gospodarkę kraju.

A. Aleksandrow

WYKONANIE WĘGERSKIEGO PLANU NA III KWARTAŁ

R. 1949 *)

W OKRESIE od lipca do końca września 1949 r. wszystkie gałęzie gospodarki kraju znacznie się rozwinęły i plan niemal bez wyjątku bądź wykonany bądź nawet znacznie przekroczony.

W okresie od lipca do końca września r. 1949 produkcja prze-

mysłu przekroczyła o 9,8% produkcję przewidywaną w planie, oraz była o 41,8% wyższa od produkcji z tego samego okresu ub. roku. W ciągu ubiegłych 9 miesięcy r. 1949 produkcja przekroczyła o 6% przewidywany w planie poziom i w porównaniu z tym samym okresem r. 1948 o 31,8%. W stosunku do roku 1938 osiągnęła ona obecnie poziom wyższy o 35,2%.

Oto szczegółowe wyniki wykona-

GAŁĄŻ PRODUKCJI	% wykonania planu	% wzrostu produkcji trzech kwartałów
Górnictwo	103,4	17,0
Hutnictwo	104,7	9,6
Przemysł metalowy	113,1	36,1
Produkcja maszyn	111,1	51,7
Produkcja energii elektrycznej	108,9	21,1
Produkcja materiałów budowlanych	114,3	56,1
Przemysł szklany	109,1	19,8
Przemysł drzewny	107,9	29,9
Przemysł papierowy i poligraf.	131,6	58,8
Przemysł skórzaný	105,0	36,4
Tkaniny	112,6	45,0
Przemysł odzieżowy	85,9	74,5
Przemysł chemiczny	118,3	153,4
Razem:	109,9	41,8

Jedynie przemysł odzieżowy nie zdołał wykonać planu kwartalnego. Przemysł ten jednak w ciągu roku rozwinął się tak intensywnie, że należy przypuszczać, iż do końca planu 3-letniego zdoła on swą braki nadrobić.

Budownictwo w stosunku do II kwartału br. powiększyło się o 75%. Ten silny rozwój należy w pierwszym rzędzie zawdzięczyć znacznemu wzmoczeniu produkcji materiałów budowlanych i przekroczeniu w tej dziedzinie planu o 14%. W

stosunku do zeszłorocznej produkcji — obecny poziom przemysłu budowlanego wykazuje 56% wzrost.

Zatrudnienie w przemyśle wzrosło w stosunku do czerwca 1949 o 75 tys. ludzi. Z tej liczby na przemysł wytwórczy przypada 34 tys., na górnictwo 8 tys., na przemysł budowlany 33 tys. ludzi.

Wzrost ten miał jednak częściowo charakter sezonowy w związku z zakończeniem prac rolnych oraz z wzmocnieniem się robót budowlanych w okresie letnim i jesiennym. Nie-

nia planu przemysłu w III kwartale:

sezonowy wzrost oblicza się na 26 tys. ludzi w samym przemyśle wytwórczym.

W okresie sprawozdawczym wzrosły zarobki robotników o ca 5% w porównaniu z czerwcem r. 1949. Wzrosła też produktywność pracy.

Produkcja rolna, w szczególności żyta, jęczmienia, buraków cukrowych oraz roślin oleistych przekroczyła przewidywany poziom. Zbiory zbóż chlebowych przewyższyły o 25% zbiory z r. 1948. Znaczny wzrost dał się również zauważyć w zbiorach słonecznika. Liczba stacji maszynowych wzrosła w omawianym okresie z 206 na 211, osiągając w ten sposób liczbę przewidywaną na koniec planu 3-letniego. W stosunku do II kwartału r. 1949 znacznie powiększyła się ilość maszyn rolniczych, mianowicie: traktorów o 34%, pługów mechanicznych o 31%, siewników o 20,7%.

Ilość towarów przewiezionych przez koleje wzrosła w stosunku do r. 1948 o 36%. Wzrósł także znacznie ruch pasażerski we wszystkich gałęziach komunikacji: kolei państwowych o 8,6%, autobusów o 100%, kolei elektrycznych o 10,9%, innych środków lokomocji o 45,2%.

Suma przeznaczona z kredytów państwowych na cele inwestycyjne była w III kwartale o 25% większa niż w II kwartale, a trzykrotnie większa od przeciętnej kwartalnej pierwszego roku planu 3-letniego.

Zakończenie planu trzyletniego przewiduje się na koniec bieżącego roku, plan zatem będzie wykonany w 2 lata i 5 miesięcy. J. K.

Z WYDAWNICTWA GOSPODARCZYCH

POLSKIE CZASOPISMA KOMUNIKACYJNE

BARDZO wcześnie, bo już w połowie r. 1945 Ministerstwo Komunikacji rozpoczęło wydawanie miesięcznika PRZEGLĄD KOMUNIKACYJNY, którego pierwszy numer ukazał się w lipcu, w dwa miesiące po zakończeniu działań wojennych. Nie był to organ oficjalny Ministerstwa, redagował go komitet powołany przez ministra.

Niedługo potem, już bowiem w r. 1946, pojawiły się inne czasopisma poświęcone sprawom transportu, jak DROGOWNICTWO, zajmujące się zagadnieniami dróg kołowych, MOTORYZACJA oraz GOSPODARKA WODNA. To ostatnie czasopismo obejmowało zarówno komunikację wodną śródlądową jak zagadnienia wchodzące w zakres melioracji itp.

Komunikacji samochodowej poświęcone były: dwutygodnik „Za KIEROWNICĄ” i kwartalnik „PRZEGLĄD SAMOCHODOWY”, lotnictwu zaś czasopisma „POLSKA

SKRZYDLATA”, „SKRZYDLA i MOTOR” oraz „TECHNIKA LOTNICZA”, wydawane w ramach innych resortów.

W końcu 1948 r. dokonano w piśmiennictwie komunikacyjnym poważnej reformy. Ministerstwo powołało do życia organizację „Wydawnictwa Komunikacyjne”, w której biera udział wiele przedsiębiorstwa komunikacyjne: Polskie Koleje Państwowe, Państwowa Komunikacja Samochodowa, Polskie Linie Lotnicze „Lot”, Żegluga na Odrze, Żegluga na Wśie oraz z drugiej strony — istniejące w ramach

*) Opr. na podstawie komunikatu Węg. Kom. Planowania — „Szabaz Nep. nr 255/49.

Naczelnej Organizacji Technicznej — Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji R. P.

Organizacja „Wydawnictw” obojętnego wspólnego zarządu i administracji, posiada dla każdego z wydawanych przez nią czasopism odrębne redakcje i komitety redakcyjne. Z „Wydawnictwami” współpracuje Komitet Wydawniczy Ministerstwa Komunikacji jako organ doradczy i opiniotwórczy ministra w sprawach wydawniczych.

Nowopowstała organizacja przekształca przede wszystkim dotychczasowy miesięcznik „PRZEGLĄD KOMUNIKACYJNY”, wydzielając z niego, jako specjalne czasopismo branżowe, „PRZEGLĄD KOLEJOWY”. Zmianę tę uzasadniała chęć oddzielenia tematyki ogólnej — komunikacyjnej od kolejowej, która poprzednio dominowała w wydawnictwie, oraz pobudzenia autorów do intensywniejszego poruszania i naświetlania kwestii natury ogólnej, dotyczących transportu jako całości. Z drugiej strony, czytelnicy rekrutujący się z kilkuset tysięcy pracowników kolejowych otrzymali odrębny organ, poświęcony wyłącznie tematowi, który mają ścisły związek z ich pracą zawodową i interesują ich najbardziej. Obydwa czasopisma są utrzymywane na poziomie dostępnym dla szerszych rzesz pracowników komunikacji. Oba pisma obejmują szeroki wachlarz dziedziny techniki, ekonomiki, finansów, administracji i prawa, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ogólnych, jak to gospodarka planowa, koordynacja transportu, wspólzawodnictwo pracy oraz zagadnienia socjalne.

Usiłowania komitetów redakcyjnych idą w kierunku ujęcia tematyki w ramy takiego planu, który by zapewniał wyczerpujące naświetlanie istotnych, ważnych zagadnień komunikacyjnych. W związku z tym redakcje opracowały konkretne programy artykułów oraz wybierają autorów, którzy by mogli opracować zaplanowane tematy. Tak np. w programie „Przeglądu Komunikacyjnego” szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom komunikacji miejskiej i podmiejskiej i przeznaczono na nie specjalny dział. Dużo miejsca w programie zajmuje również sprawa elektryfikacji ruchu kolejowego, jako jednego z ważnych czynników racjonalizacji i postępu. W „Przeglądzie Kolejowym” naświetlano poza tym wszechstronnie okresowe trudności, połączone z nierównomiernym wykorzystaniem transportu kolejowego — z sezonowymi szczytami przewożymy, a także metody pokonywania tych trudności. We wszystkich czasopismach szeroko omawiane są

aktualne zadania akcji oszczędnościowej.

Oprócz wymienionych powyżej czasopism „Wydawnictwa Komunikacyjnych” przejęły od 1 stycznia br. „DROGOWNICTWO” i od 1 października r. b. „MOTORYZACJĘ”, przewidując przekształcenie wydawanego przez Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych pisma „LEKARZ KOLEJOWY” w kwartalnik „Kolejowa Służba Zdrowia” oraz — wydawanego dotąd przez Ministerstwo „BIULETYN INFORMACYJNY BIURA TURYSTYKI” w miesięcznik „Przegląd Turystyczny”, przeznaczony dla organizatorów i aktywistów polskiej turystyki.

„Motoryzacja”, która była dotąd i pozostanie nadal popularnym pismem dla techników, majstrów i kierowców samochodowych, otrzyma ośmiostronicowy dodatek, wydawany w zmniejszonej liczbie egzemplarzy, przeznaczony dla inżynierów i techników tej gałęzi transportu. Zamierzono jest dodawać do wszystkich powyższych czasopism „Przeglądu Bibliograficznego”.

Wzmianka należy się również planowanemu od początku r. 1950 popularnemu pismu kolejowemu, które ma wychodzić jako tygodnik o objętości około 12 stron i będzie obejmowało tematy z zakresu wiedzy fachowej, ruchu zawodowego i spraw społeczno — politycznych.

Powyższe plany, w znacznej części już energicznie realizowane, świadczą o tym że resort komunikacji całkowicie docenia znaczenie dobrej prasy fachowej i poczynił kroki, aby zaopatrzyć w nią rzesze swych pracowników. Dowodzą one również dynamizmu i organizacyjnej preżności „Wydawnictw Komunikacyjnych”, które w ciągu roku wykonały wielką pracę i rozwijają dalszy ambitny, szeroki program. Są one wreszcie przykładem scentralizowanej i skoordynowanej, planowej działalności wydawniczej, zapewniającej oszczędne, wydajne i celowe wykorzystanie środków, których Państwo — jak wiedzimy — na podniesienie zawodowego i społecznego wyrobienia pracowników bynajmniej nie skąpi.

B. C.

Z PRASY CZECOSŁOWACKIEJ

GRUDNIOWY numer (10 — 1949) miesięcznika „PLANOVANE HOSPODARSTVI” zawiera artykuł wstępny E. Erbana „Stalin i ruch zawodowy”, tłumaczenie dwóch referatów M. F. Makarowej „Socjalistyczne współzawodnictwo” oraz „Zagadnienie wynagrodzenia w społeczeństwie socjalistycznym”, trzy

artykuły z dziedziny planowania, pracę zbiorową J. Gregora, Z. Puceka i O. Sika „W kwestii metody obliczania dochodu narodowego”, tłumaczenie z rosyjskiego artykułu T. Ivanowa „Planowanie wykorzystania zdolności wytwórczej”, oraz artykuł dyskusyjny inż. J. Maredy „Gospodarowanie wodą, jego organizacja i planowanie”, wreszcie sprawozdanie z dyskusji w Zgromadzeniu Narodowym nad exposé przewodniczącego Państwowego Urzędu Planowania.

Artykuł wstępny, napisany przez ministra pracy i opieki społecznej, sekretarza czecosłowackiej Centralnej Rady Związków Zawodowych E. Erbana, poświęcony jest roli Stalina w kształtowaniu się ruchu zawodowego. Autor omawia leninowsko-stalinowską koncepcję demokracji wewnątrz-związkowej, rolę związków zawodowych jako organizacji masowej w warunkach państwa proletariackiego, po politycznej klęsce burżuazji, zagadnienie współzawodnictwa socjalistycznego, problem kadr i rolę samokrytyki jako czynnika wychowawczego.

Zatrzymamy się nieco dłużej nad artykułem dyskusyjnym inż. J. Maredy na temat „Gospodarowanie wodą, jego organizacja i planowanie”.

We wstępie autor precyzuje zadania w tej dziedzinie. Przystąpienie do planowania gospodarki wodnej wymaga w pierwszym rzędzie likwidacji przestarzałego kapitalistycznego ustawodawstwa wodnego i wprowadzenia socjalistycznego kodeksu prawa wodnego. Następnym postulatem jest konieczność globalnego ujmowania pojęcia „woda”, jako urządzeń należących do gospodarki wodnej.

Planowanie na tym odcinku będzie wymagało, podobnie jak gdzie indziej, połączenia poziomego (terytorialnego) i pionowego (branżowego). Przechodząc następnie do problemu organizacji gospodarki wodnej, autor podaje przyjęty obecnie w Czechosłowacji schemat klasyfikacyjny, uwzględniający strukturę własnościową.

Mamy więc grupę A) z następującymi podgrupami: a) dział zaopatrzenia w wodę (z przedsiębiorstwami społecznymi, komunalnymi, spółdzielniami, specjalnymi korporacjami, związkami publ. prawnymi); podgrupę b): dział kanalizacji i odwadniania itp.; podgrupę c): dział kąpielisk; podgrupę d): uzdrowiska i wody lecznicze, należące prawie wyłącznie do sektora społecznego. Grupa B) obejmuje dział melioracji z przewagą sektora społecznego; w dziale C), obejmującym

zapory wodne, wykorzystanie, energia wodnej i uszlusowanie rzek, spotykamy się przede wszystkim z zakładami uspołecznionymi i komunalnymi.

Zupełny brak nadrzędnego organu administracyjnego nad wszystkimi tymi jednostkami oraz konieczność zlikwidowania rozbitcia kompetencji powoduje potrzebę pewnej centralizacji i na tym odcinku gospodarki narodowej. Wszystkie dane po temu ma obecnie już grupa A, w której dział c) nie przedstawia właściwie żadnego problemu, a pozostałe podgrupy dojrzały już do reorganizacji. Grupę C (zapory wodne itd.) można będzie początkowo zorganizować na wzór poczty czy kolei; pierwszym etapem pracy będzie tu przekształcenie dotychczasowych jednostek o charakterze publ.-prawnym w przedsiębiorstwa skomercjalizowane. Stosunkowo najwięcej wysiłku wymagać będzie zorganizowanie grupy B z racji braku odpowiedniej bazy organizacyjnej i przewagi drobnych właścicieli. Zadaniem wstępnym będzie tu przymusowe zrzeszenie wszystkich właścicieli-użytkowników na bazie terytorialnej, wraz z nadbudową, która wejdzie jako część składowa do organizacji naczelnej gospodarki wodnej.

W końcowej części artykułu autor zajmuje się problemem planowania gospodarki wodnej. Po ogólnych uwagach na temat konieczności planowania finansowego i stopniowego wprowadzania zasady rozrachunku gospodarczego oraz podziału jednostek podległych naczelnemu organowi gospodarki wodnej na zakłady planowane regionalnie i centralnie, autor stwierdza, że planowanie gospodarki wodnej nie będzie w obecnych warunkach stanowiło samodzielnego odcinka planowania ze względu na brak inwestorów. Niemniej jednak istnieje konieczność ewidencjonowania i bilansowania danych cząstkowych, dotyczących gospodarki wodnej. Dalszym etapem będzie wysunięcie zagadnienia produkcji wody na czołowe miejsce, przynajmniej w niektórych gałęziach, oraz wprowadzenie inwestycji wodno-budowlanych do planu inwestycyjnego, jako odrębnego, centralizującego decyzję w tej dziedzinie, działu. Równocześnie jest jasne, że zbilansowanie winno być wprowadzane nie tylko w skali ogólnopolskiej lecz również na płaszczyźnie regionalnej. Wielkie rozmiany gospodarki wodnej każą początkowo ograniczyć się do planowania w ramach przemysłu, gmin i ewentualnie komunikacji.

Numer zawiera jak zwykle dołączony bibliograficzny, omówienie najważniejszych wydarzeń życia gospodarczego. Zw. Radzieckiego i

państw demokracji ludowej oraz przegląd aktualnych wydawnictw gospodarczych, jakie pojawiły się ostatnio na rynku wydawniczym w Czechosłowacji.

Ch. J.

WYDAWNICTWA NADESŁANE

KAROL MARSK: **Walki klas we Francji 1848 — 1850** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 138.

KAROL MARKS: **18 Brumaire'a Ludwika Bonaparte** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 144.

KAROL MARKS: **Placa, cena i zysk** — Biblioteka klasyków marksizmu-leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 62.

KAROL MARKS: **Placa najemna i kapitał** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 44.

KAROL MARKS: **Wojna domowa we Francji** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 86.

FRYDERYK ENGELS: **Pochodzenie rodzaju, własności prywatnej i państwa** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 68.

FRYDERYK ENGELS: **Ludwik Feuerbach i zmierzchny klasycznej filozofii niemieckiej** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 62.

K. MARKS, F. ENGELS: **Manifest komunistyczny** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 62.

K. MARKS, F. ENGELS: **O materializmie historycznym** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 36.

W. I. LENIN: **Dziecięta choroba „lewicowości” w komunizmie** — Biblioteka klasyków marksizmu - leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 108.

W. I. LENIN: **Ekonomika i polityka w epoce dyktatury proletariatu oraz inne artykuły z lat 1918—1923** — Biblioteka klasyków marksizmu-leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 72.

W. I. LENIN: **O związkach zawodowych** — Biblioteka klasyków marksizmu-leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 136.

W. I. LENIN: **Imperializm jako najwyższe stadium kapitalizmu** — Biblioteka klasyków marksizmu-leninizmu — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 128.

J. W. STALIN: **Do młodzieży** — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 46.

J. W. STALIN: **Lenin a kwestia sojuszu ze średniakiem** — W odpowiedzi towarzyszom kolchoźnikom — Przemówienie na I Wszechzwiązkowym Zjeździe Kolchoźników — przewodników pracy — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 66.

J. W. STALIN: **Międzynarodowy charakter Rewolucji Październikowej** — Na dziesięciolecie października — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 22.

J. W. STALIN: **Wybór dokumentów w sprawie polskiej** — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 26.

J. W. STALIN: **O Leninie** — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 44.

J. W. STALIN: **Przemówienie w pałacu Kremlowskim na uroczystości promowania Akademików Armii Czerwonej 4 maja 1935. — Przemówienie na pierwszej Wszechzwiązkowej naradzie Stachanowców 17 listopada 1935 r.** — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 30.

J. W. STALIN: **O Projekcie Konstytucji ZSRR.** — Referat na nadzwyczajnym VIII Wszechzwiązkowym Zjeździe Rad 25 listopada 1936 r. — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 48.

J. W. STALIN: **Dzieła** — Przekład z wydania rosyjskiego przygotowanego przez Instytut Marksa-Engelsa-Lenina przy CK WKP(b) — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., tom I str. 436, tom II str. 434.

J. W. STALIN: **Zagadnienia Leninizmu** — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 610.

W. I. LENIN: **Oportunizm i krach II Międzynarodówki** — J. W. STALIN: **O pewnych zagadnieniach historii Bolszewizmu** — Materiały do studiowania historii WKP(b) — Mała biblioteczka marksizmu i leninizmu nr 14 — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 44.

KATALOG WYDANY NA 70-LECIE URODZIN STALINA — Dzieła klasyków marksizmu - leninizmu w języku polskim — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 32.

BOLESŁAW BIERUT: **Przewodniczący KC PZPR: Zadania Partii w walce o czujność rewolucyjną na tle sytuacji obecnej** — Referat i przemówienie końcowe wygłoszone na trzecim plenum KC PZPR w dniach 11 — 13 listopada 1949 roku — Książka i Wiedza, Warszawa 1949 r., str. 92.

„Gospodarka Planowa” Miesięcznik.

Cena numeru pojedynczego 250 zł.

Organ PKPG.

Wydawca: P. P. W. „Polskie Wydawnictwa Gospodarcze”.

Redaguje: Kolegium Redakcyjne.

Redaktor naczelny dr St. A. Majewski.

Adres Redakcji: Warszawa, Pl. Trzech Krzyży 5.

Redaktor naczelny przyjmuje we wtorki, środy i czwartki od godz. 12—14.

Sekretariat Redakcji czynny codziennie od godz. 8 — 15. Tel. Redakcji: 8-50-74.

Adres Administracji: Warszawa, ul. Młodzieży Jugosłowiańskiej 15, tel. 8-20-22.

Konto w PKO nr I-4831.

Prenumerata wraz z przesyłką pocztową wynosi: normalna (dla instytucji, przedsiębiorstw, samorządów itp.) kwartalnie zł 750.—; półrocznie zł 1.500.—; rocznie zł 3.000.—; ulgowa (dla pracowników i studentów) kwartalnie zł 450.—; za granicą kwartalnie zł 850.—.

Odbito w drukarni RSW „Prasa” Al. Jerozolimskie 125, Nr zam. 3003, 23.XII.49 r. B—100.222.

U k a z a ł y s i ę

Ć W I C Z E N I A

Z ZAKRESU JEDNOLITEGO PLANU KONT DLA PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁOWYCH

OPRACOWANE PRZEZ

BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

Ćwiczenia zawierają opisy,
wykresy i przekłady praktyczne
specjalnych zagadnień nowego J.P.K.

Forma wydawnictwa dostosowana
jest do potrzeb kursów
szkoleniowych i samokształcenia

Zamówienia kierować należy do Wydawcy:

PAŃSTWOWE TECHNICUM KORESPONDENCYJNE

WARSZAWA UL. ASFALTOWA 11